

Burgers aan zet

Op zoek naar invloedrijke succesfactoren voor burgerinitiatieven

Master thesis Jarno Clarijs

Radboud Universiteit Nijmegen

Faculteit der Managementwetenschappen

Opleiding Bestuurskunde

Oktober 2023

Begeleidend docent: Dr. S.L. Resodihardjo

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de scriptie ‘Burgers aan zet’. Deze scriptie is geschreven in het kader van de master Bestuurskunde die ik het afgelopen jaar volgde. Het laatste half jaar stond in het teken van het schrijven van deze scriptie in combinatie met een stage. Het schrijven van een scriptie is een langdurig proces. Je kunt in één dag niet verwachten enorme stappen te zetten. Toch was het al met al een soepel lopend proces. Stap voor stap heeft deze scriptie zich gevormd. Dit heeft uiteindelijk geleid tot deze definitieve versie van het onderzoek. Met het afronden van deze scriptie komt er bovendien een einde aan mijn tijd als student. De vier jaar die ik heb gestudeerd aan de Radboud Universiteit heb ik als prettig ervaren.

Verder wil ik dit voorwoord graag gebruiken om enkele mensen te bedanken. Allereerst bedank ik de gemeente Beuningen voor de afgelopen zeven maanden dat ik stage heb mogen lopen bij de gemeente. Ik heb hier veel geleerd over gemeentelijke organisatie en de praktijk van participatie. In het bijzonder bedank ik mijn stagebegeleider Esther Mollema. We hebben intensief samengewerkt aan het nieuwe participatiebeleid voor de gemeente Beuningen. In de hele breedte van dit project heb ik meegewerkt. Bijvoorbeeld door het leiden van groepsgesprekken met inwoners en het schrijven van het uiteindelijke beleid, maar ook het voorbereiden van de implementatie en de borging van het beleid. Ik heb hier ontzettend van geleerd, mede door de ruimte en verantwoordelijkheid die me geboden is. In mijn ogen ligt er nu een gedegen participatiebeleid waar de gemeente Beuningen de komende jaren mee verder kan. Ik hoop dat mijn onderzoek een bijdrage levert aan het succes van de burgerinitiatieven in de gemeente Beuningen de komende jaren.

Daarnaast bedank ik enkele mensen die een directe bijdrage hebben geleverd aan deze scriptie. Om te beginnen mijn scriptiebegeleider dr. S.L. Resodihardjo. De feedback op mijn stukken was behulpzaam en ook de individuele gesprekken hielpen om de scriptie naar een hoger niveau te tillen. Ook bedank ik de respondenten van de interviews en de deelnemers aan de focusgroep van dit onderzoek. Zonder deze mensen was het onmogelijk geweest om data te verzamelen.

Ten slotte bedank ik mijn ouders voor de ondersteuning die ze me hebben geboden. Niet alleen tijdens mijn studietijd, maar tijdens mijn hele jeugd. Zij hebben me opgevoed en gevormd tot de persoon die ik nu ben en daar ben ik ze dankbaar voor.

Met trots presenteer ik mijn scriptie over het succes van burgerinitiatieven. Ik wens u veel leesplezier.

Jarno Clarijs

Beuningen, oktober 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Probleemstelling	5
1.3 Voorbeschouwing theorie.....	5
1.4 Voorbeschouwing op methodologisch kader	6
1.5 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	6
1.6 Leeswijzer	7
2. Theoretisch kader	8
2.1 Ontwikkeling van participatie	8
2.2 Methoden van participatie	9
2.3 Burgerinitiatieven.....	11
2.4 Succes van burgerinitiatieven.....	12
2.5 Succesfactoren.....	13
2.6 Conceptueel model	16
3. Methodologisch kader	18
3.1 Type onderzoek	18
3.2 Dataverzameling.....	19
3.3 Onderzoekseenheden.....	23
3.4 Analysemethode	25
3.5 Operationalisatie.....	26
3.6 Validiteit en betrouwbaarheid	31
4. Resultaten	33
4.1 Succes van burgerinitiatieven.....	33
4.2 Algemene uitkomsten Q-sort.....	35
4.3 Resultaten per variabele en element.....	37
4.3.1 Motivatie van burgers.....	38
4.3.2 Capaciteiten van burgers	40
4.3.3 Stimuleren van initiatiefnemen.....	43
4.3.4 Ondersteuning van een initiatief.....	45
4.3.5 Houding van de ambtenaar	49
4.3.6 Duidelijkheid.....	54
4.3.7 Andere factoren die zijn genoemd.....	57
4.4 Overzicht van variabelen en elementen.....	59
5. Conclusie	64
5.1 Conclusie.....	64

5.2 Aanbevelingen.....	69
5.3 Reflectie.....	70
Literatuur.....	73
Bijlagen	78
Bijlage 1: Interviewguide	78
Bijlage 2: Kaartjes voor Q-sort	82
Bijlage 3: Resultaten Q-sort	84

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In Nederland heerst in deze tijd veel wantrouwen. Zo bleek uit recent onderzoek dat het vertrouwen in de politiek in jaren niet zo laag is geweest (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023). Volgens de Nationale Ombudsman voelen burgers zich niet serieus genomen door de overheid (BNNVARA, 2020). Ook heerst er een toenemend gevoel van polarisatie onder Nederlanders (Miltenburg et al., 2022). Deze ontwikkelingen tekenen het gebrek aan vertrouwen onder Nederlanders. Wat je in al deze ontwikkelingen terugziet is dat het begrip en vertrouwen tussen burgers en de overheid afneemt. Idealiter zou er een kentering plaatsvinden bij deze ontwikkelingen door oplossingen te vinden. De overheid is daarom op zoek naar nieuw sociaal contract tussen burgers en de overheid (Specht, 2013). Het betrekken van burgers bij het bestuur en de totstandkoming van publieke voorzieningen zijn onderdelen van de nieuwe verhouding tussen overheid en burgers. Men duidt hiermee op burgerparticipatie en burgerinitiatieven, respectievelijk de tweede en derde generatie van participatie (Hogerwerf & Herweijer, 2014). Deze vormen van participatie kunnen het begrip en vertrouwen in de overheid doen toenemen. Enerzijds door als overheid beter aan te sluiten bij de wensen van burgers en zo draagvlak te creëren, en anderzijds door het proces waarbij men met elkaar in gesprek gaat (Hurenkamp & Tonkens, 2020). Ook krijgen burgers door middel van burgerinitiatieven een grotere rol in de totstandkoming van de publieke voorzieningen waar ze zelf gebruiker van zijn.

Ook de gemeente Beuningen, opdrachtgever van dit onderzoek, ziet het afnemende vertrouwen van de samenleving en de opkomst van burgerparticipatie en -initiatieven. De gemeente wil nieuwe uitdagingen graag samen met de inwoners aanpakken. In het gemeentelijk coalitieakkoord is dan ook opgenomen dat participatie bevorderd dient te worden (Gemeente Beuningen, 2022b). Daarnaast nam de gemeenteraad in een raadsprogramma op dat participatie extra aandacht verdient (Gemeente Beuningen, 2022a). Om deze breed gedragen ambities waar te kunnen maken, startte de gemeente een proces dat tot de vorming van een kadernota moet leiden. Deze kadernota bestaat uit algemeen beleid met kaders en afspraken over participatie in de gemeente Beuningen. Voor de vorming van de kadernota worden de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de ambtelijke organisatie, maatschappelijke partners en inwoners geraadpleegd. Zij kunnen aangeven hoe ze participatie in de toekomst voor zich zien. De resultaten van deze raadpleging, vormen de basis voor de kadernota die handvatten biedt voor participatie in de toekomst.

De kadernota van de gemeente Beuningen richt zich op de twee eerdergenoemde vormen van participatie. Dit betreft burgerparticipatie en burgerinitiatieven. Bij burgerparticipatie betreft de overheid burgers bij de beleidsvorming zodat burgers zich gehoord voelen en er beter kan worden aangesloten bij de wensen van burgers. Deze vorm van participatie, waarbij de gemeente in gesprek gaat met burgers over het te vormen beleid, was lang dominant (van der Steen et al., 2014). De laatste jaren is een nieuwe vorm van participatie echter steeds nadrukkelijker aanwezig (Enneking, 2023). Het gaat

hier om burgerinitiatieven (van der Steen et al., 2014). Bij deze vorm staan initiatieven van burgers centraal. De gemeente stelt zich hier terughoudender op en heeft vooral de rol van aanjager en ondersteuner (Peters et al., 2012). Deze vorm van participatie vraagt om een andere aanpak en een andere verhouding tussen de overheid en inwoners (Tonkens et al., 2015).

Dit onderzoek richt zich op één van de twee onderwerpen van de kadernota, namelijk burgerinitiatieven. Hiermee heeft de gemeente Beuningen minder ervaring. Bovendien vraagt deze vorm van participatie een andere aanpak dan die men gewend is bij de reeds bekende burgerparticipatie (Tonkens et al., 2015). Extra kennis over dit onderwerp is daarom gewenst. De positieve effecten van burgerinitiatieven komen logischerwijs enkel tot stand als een initiatief succesvol was. Om succes te bereiken, is het relevant om van eerdere participatieprojecten te leren. Inzicht in succesfactoren is hierbij van belang. Het succes van burgerinitiatieven en de totstandkoming ervan staan dan ook centraal in dit onderzoek. De kennis die dit onderzoek oplevert kan de gemeente Beuningen vervolgens gebruiken om de kadernota op het gebied van burgerinitiatieven vorm te geven.

1.2 Probleemstelling

De probleemstelling van dit onderzoek bestaat uit een doel- en een vraagstelling. Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er drie deelvragen geformuleerd. Het object wat centraal staat in dit onderzoek zijn participatieprojecten waarbij het initiatief bij de burgers ligt, oftewel burgerinitiatieven. Specifieker gezegd zal de mate van succes van deze participatiemethode door middel van dit onderzoek verklaard worden. Succes in het kader van participatie is echter een diffuus begrip dat later in dit onderzoek verhelderd wordt. De inzichten in de relatie tussen succesfactoren en het succes van burgerinitiatieven, kan de gemeente Beuningen gebruiken om hun kadernota over participatie vorm te geven. Daarom is het doel van deze scriptie om succesfactoren en hun werking te achterhalen, teneinde de gemeente Beuningen te kunnen adviseren over de invulling van de kadernota.

Om deze doelstelling te kunnen halen is er een onderzoeksvraag met bijbehorende deelvragen opgesteld. De centrale vraag van dit onderzoek luidt: *Welke factoren zijn van invloed op het succes van burgerinitiatieven?*

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn er ook drie deelvragen opgesteld. Dit zijn:

1. Welke factoren verklaren volgens beschikbaar onderzoek het succes van burgerinitiatieven?
2. Welke factoren zijn volgens ervaringsdeskundigen op het gebied van burgerinitiatieven van belang voor het succes van burgerinitiatieven?
3. Hoe leiden invloedrijke succesfactoren tot het succes van burgerinitiatieven?

1.3 Voorbeschouwing theorie

De theorie die voor dit onderzoek gebruikt wordt, richt zich allereerst op participatie in het algemeen. De ontwikkeling en methoden van participatie staan daarbij centraal. Het beschrijven van participatie helpt om burgerinitiatieven in perspectief te kunnen plaatsen. Burgerinitiatieven staan namelijk centraal in dit onderzoek en ook in het vervolg van de theorie die aan bod komt. Het volgende onderdeel van het

theoretisch kader is dan ook een algemene beschrijving van burgerinitiatieven. Hier worden bronnen geraadpleegd die de rollen en kenmerken van burgers en ambtenaren beschrijven. Het onderscheid tussen ambtenaren en burgers komt ook terug in een uiteenzetting van succesdefinities van burgerinitiatieven. Hiervoor zijn onderzoeken van De Haan et al. (2018; 2019) gebruikt. Vervolgens zijn verschillende theorieën van verschillende auteurs geraadpleegd die succesfactoren van burgerinitiatieven uiteenzetten. Dit bracht vele factoren voort. Uiteindelijk zijn 28 van deze factoren ondergebracht bij zes variabelen. De 28 factoren staan in dit onderzoek bekend als de elementen waaruit de variabelen bestaan. De succesdefinities en de variabelen met de elementen leiden uiteindelijk tot een conceptueel model.

1.4 Voorbeschouwing op methodologisch kader

Om te achterhalen welke succesfactoren van invloed zijn op het succes van burgerinitiatieven, is er op verschillende manieren data verzameld. Zo is er gebruik gemaakt van een focusgroep met initiatiefnemers uit de gemeente Beuningen. Ook zijn er diepte-interviews gehouden met burgers en ambtenaren uit verschillende gemeenten die vergelijkbaar zijn met de gemeente Beuningen. Hierin zijn de 28 elementen bevraagd op de invloed die ze volgens de respondent hadden. Om de interviews te ordenen en er een extra dimensie aan toe te voegen, is er gebruikt gemaakt van de dataverzamelmethode van de Q-methodologie. De respondenten gaven ieder element een plaats in de Q-sort-tabel waardoor de relatieve invloed van een element inzichtelijk werd. De tekstuele data die voortkwam uit de focusgroep en de interviews is vervolgens geanalyseerd door middel van de *directed content analysis*. Dit is een deductieve analysemethode. Het verzamelen en interpreteren van talig materiaal, om zodoende uitspraken te kunnen doen over een verschijnsel, maakt dit onderzoek voornamelijk kwalitatief van aard (Bleijenbergh, 2013). Dit onderzoek heeft ook een kwantitatieve component in de vorm van het analyseren van de ingevulde Q-sort-tabellen. Zo zijn de gemiddelde plaats van een element in de tabel, het aantal keer dat een element is ingeschaald als invloedrijk en de gemiddelde invloed die burgers en ambtenaren gaven aan element, achterhaald. Dit maakt het mogelijk om elementen onderling te vergelijken. Al met al staat dit onderzoek in het teken van het begrijpen van welke factoren invloed hebben op het succes van burgerinitiatieven en in welke mate. Dat maakt dit onderzoek verklarend van aard.

1.5 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat bestaande theorieën over het succes van burgerinitiatieven worden toegepast. Dit zal geschieden door betrokkenen bij verschillende burgerinitiatieven te interviewen en de resultaten daarvan te analyseren. Op die manier wordt duidelijk in hoeverre de factoren uit de literatuur ook daadwerkelijk een rol speelde. Bovendien wordt bekeken wat betrokkenen bij burgerinitiatieven eigenlijk verstaan onder een succesvol initiatief. Hier is nog weinig over bekend. Dit onderzoek tracht dus een bijdrage te leveren aan de kennis over succes van burgerinitiatieven en de succesfactoren die daarbij horen. Bovendien wordt er op zoek gegaan naar

nieuwe factoren die het succes van participatie bepalen. De mogelijke ontdekking van aanvullende succesfactoren is relevant omdat bestaande theorieën daarmee worden aangevuld. Deze nieuwe factoren zijn daarnaast wetenschappelijk relevant omdat ze nieuwe input kunnen leveren voor toekomstig onderzoek naar dit onderwerp.

De resultaten van dit onderzoek kunnen door de gemeente Beuningen worden gebruikt om hun kadernota over participatie vorm te geven. Bij de vorming van deze nota is men op zoek naar duidelijke handvatten zoals werkwijzen en *best practices*. Dit onderzoek geeft inzicht in deze onderwerpen. Door middel van dit onderzoek kan er dus een advies worden uitgebracht aan de gemeente Beuningen over het toekomstige participatiebeleid op het gebied van burgerinitiatieven. De wetenschappelijke inzichten die dit onderzoek voortbrengt zorgen voor een kwalitatief beter beleidsdocument. Hierdoor heeft het onderzoek ook in de praktijk zijn waarde omdat de organisatie en de maatschappij gebaat zijn bij deugdelijk beleid over in dit geval burgerinitiatieven.

1.6 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk van deze scriptie zal er eerst een theoretisch kader worden geschetst waarin de ontwikkelingen en methoden van participatie worden beschreven. Vervolgens wordt het fenomeen burgerinitiatieven uitgewerkt. Daarna komt de bepaling van succes van burgerinitiatieven aan bod. Ook zullen de succesfactoren van burgerinitiatieven opgehaald worden. Dit leidt uiteindelijk tot een conceptueel model. In hoofdstuk 3 staat de methodologie van deze scriptie centraal. Hier worden de dataverzamelmethode, de onderzoekseenheden, de analysemethode en de operationalisatie beschreven. Vervolgens komen in hoofdstuk 4 de resultaten aan de orde. In dit hoofdstuk wordt uitgezocht welke succesdefinities het meest voorkwamen. Voor iedere variabele en bijbehorende elementen wordt de invloed beschreven die de respondenten eraan geven. Ook de reden die respondenten noemen voor de gegeven invloed komt hier aan de orde. Ten slotte zal de scriptie worden afgesloten met een conclusie in hoofdstuk 5. In dit hoofdstuk zal er een antwoord op de hoofdvraag worden geformuleerd. Ook de discussie en aanbevelingen zijn onderdeel van dit hoofdstuk.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk staat in het teken van het beschrijven van participatie in Nederland met de focus op burgerinitiatieven. Eerst zal worden ingegaan op de ontwikkeling van participatie in de laatste decennia. Vervolgens komen enkele methoden van participatie aan de orde. Zo wordt het gehele veld van participatie in Nederland helder. Daarna ligt de focus op burgerinitiatieven. Deze vorm van participatie wordt beschreven en afgebakend. Hierdoor wordt het duidelijk waar dit onderzoek zich op richt. Vervolgens wordt achterhaald wat succes in het kader van burgerinitiatieven precies inhoudt. Dan komen de succesfactoren van burgerinitiatieven aan bod. Aan de hand van de inzichten die zijn opgedaan is het mogelijk om een conceptueel model te vormen. Dit hoofdstuk vormt tevens de beantwoording op de eerste deelvraag: ‘Welke factoren verklaren volgens beschikbaar onderzoek het succes van burgerinitiatieven?’

2.1 Ontwikkeling van participatie

Gedurende de opbouw van de verzorgingsstaat in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was de overheid een sturende actor in de samenleving. Veel taken werden vanaf dat moment uitgevoerd door de overheid. In deze jaren was van participatie door burgers nog nauwelijks sprake. Pas in de jaren zeventig van de vorige eeuw werd participatie voor het eerst gebruikt. Toentertijd betekende dat vooral inspraak van burgers bij de beleidsvorming (van der Steen et al., 2014). Dit is de eerste generatie participatie (Hogerwerf & Herweijer, 2014). Door burgers te consulteren bij de vorming van beleid, konden beleidsmakers rekening houden met de wensen van deze burgers. Zo hadden burgers invloed op het uiteindelijke beleid. Draagvlak creëren en besluiten democratisch legitimeren zijn dan ook de voornaamste doelen van dit type participatie (Visser et al., 2019). Vaak is deze vorm van participatie wettelijk vastgelegd (Peters et al., 2012).

Ook werd er in de laatste vijftien jaar van de vorige eeuw door de overheid steeds meer aandacht besteed aan zelfredzaamheid en het overnemen van overheidstaken door burgers. Bovendien werden burgers op een interactieve wijze betrokken bij de beleidsontwikkeling. Het gaat hier vaak om coproductie en interactieve beleidsvorming (Kilic, 2008). Bij dit type participatie worden burgers in een relatief vroeg stadium betrokken (Peters et al., 2012). Dit is de tweede generatie van participatie (Hogerwerf & Herweijer, 2014). Deze andere manier van benaderen van participatie werd echter niet door de burgers gevraagd. Het was de overheid die de nadruk verlegde vanwege de noodzaak tot bezuinigen en de wil om taken te verplaatsen naar de gemeenschap (van der Steen et al., 2014). Kilic (2008) meldt dat draagvlak voor beslissingen vergroten en kwalitatief beter beleid maken ook doelen zijn van de tweede generatie participatie. De eerste twee generaties van participatie tezamen zijn het beste te typeren als het bekende begrip burgerparticipatie. Hier ligt het initiatief van de participatie duidelijk bij de overheid. Die bepaalt in welk domein en op welke wijze er wordt geparticipeerd.

De laatste tijd verschuift dit initiatief steeds meer van de overheid naar de burger zelf (van der Steen et al., 2014). Burgers hebben hun eigen doelen en trachten die na te streven. Zij geven dus zelf de

kaders van participatie aan en acteren niet enkel binnen de kaders die de overheid stelt. Ook gaat de participatie verder dan enkel beleidsontwikkeling. Het gaat om participatie in de samenleving in de brede zin (Kilic, 2008). Burgers werken samen aan een verbetering van hun leefomgeving. Dit is de derde generatie participatie (Hogerwerf & Herweijer, 2014). Het initiatief van burgers is wat centraal staat bij deze generatie (Kilic, 2008). Ook bij de uitvoering van initiatieven zijn burgers dikwijls betrokken (Bakker et al., 2012). De rol van de overheid is hier wezenlijk anders. De overheid stuurt niet, maar probeert de energie en initiatieven uit de samenleving aan te jagen. Ook heeft de overheid een meer ondersteunende rol (Peters et al., 2012). Zij komt pas in beeld als de burgers hier om vragen (Kilic, 2008). Deze vorm van participatie wordt in Nederland ook wel overheidsparticipatie genoemd (Visser et al., 2019).

Wat je terugziet bij de beschreven ontwikkelingen, is dat de overheid burgers steeds vroeger in het proces van beleidsvorming betreft. Ook valt op te merken dat de overheid steeds meer invloed afgeeft aan burgers. Volgens Tonkens et al. (2015) is de reden voor deze verschuiving de losser geworden relatie tussen overheid en burgers. Verder melden zij dat door deze ontwikkeling de lokale politiek gedepolitiseerd is. De generaties van participatie vervangen elkaar niet, maar sluiten op elkaar aan (van de Wijdeven, et al., 2013). De vormen die bij de generaties horen bestaan dus nog allemaal. De generaties laten enkel zien dat er een ontwikkeling gaande is waarbij burgers steeds meer invloed hebben. Deze toenemende invloed van burgers kan echter ook tot ongelijkheid leiden (Hurenkamp & Tonkens, 2020). Sommige burgers weten de weg naar participatie beter te vinden dan anderen. Er kan daardoor een vertekend beeld ontstaan van de wensen van burgers.

2.2 Methoden van participatie

Naast de beschreven overkoepelende vormen van participatie die zich in verschillende generaties voordeden, zijn er ook specifieke methoden van participatie. Deze methoden vertonen onderling de nodige overlap en zijn soms niet exclusief toe te bedelen aan één overkoepelende vorm van participatie (Leyenaar, 2009). Toch is er wel enige orde te scheppen in de verschillende participatiemethoden. Bij de eerste generatie van participatie staat vooral de inspraak van burgers centraal. Hier passen veel verschillende methoden van participatie bij. De publieke hoorzitting en opinievroegelijsten zijn de meest gebruikte methoden om burgers te laten inspreken (Dreijerink et al., 2009). Bij een publieke hoorzitting wordt de mening van burgers over een bepaald onderwerp gehoord (Creighton, 2005). Het nadeel van deze methode is dat burgers enkel hun mening kunnen uitdragen maar dat er weinig ruimte is voor gesprek (IAP2, 2006). Bij de opinievroegelijsten kan er gemakkelijk naar de mening worden gevraagd van een deel van de burgers. Met behulp van vragenlijsten kunnen groepen die normaal gesproken niet snel geneigd zijn te participeren, toch betrokken worden (Fiorino, 1990). De reden hiervoor is dat het invullen van een vragenlijst niet zo intensief is als bijvoorbeeld een publieke hoorzitting. Dat er met vragenlijsten weinig gedetailleerde informatie kan worden vergaard, is een nadeel (IAP2, 2006). Naast deze twee veelvoorkomende methoden van participatie zijn er nog vele andere methoden van participatie

waar burgers bij de beleidsvorming worden betrokken. Dit zijn bijvoorbeeld focusgroepen, burgerplatforms of een schouw (Leyenaar, 2009). Aangezien dit onderzoek zich niet focust op de eerste generatie participatievormen wordt hier nu niet verder op ingegaan.

Bij de tweede generatie participatie worden burgers worden vaak vroegtijdig betrokken bij de beleidsvorming. Vaak is het beleid dan nog in ontwikkeling (Peters et al., 2012). Deze generatie behelst voornamelijk de interactieve beleidsvorming en de coproductie van beleid (Kilic, 2008). Dit houdt in dat de overheid burgers, belangengroepen en bedrijven in een vroeg stadium betreft bij de beleidsvorming (Edelenbos et al., 2006). De specifieke methoden van participatie die hierbij passen zijn werkgroepen of werkateliers (Dreijerink et al., 2009; Leyenaar, 2009). In zo'n werkgroep of -atelier komen veel verschillende actoren samen (Leyenaar, 2009). Naast burgers nemen ook ambtenaren, experts en andere belanghebbenden deel. Zij gaan samen in gesprek over het te vormen beleid. Ze bedenken en ontwikkelen het beleid in samenspraak (Leyenaar, 2009). Uiteindelijk worden de uitkomsten van dergelijke werkgroepen ook overgenomen (Dreijerink et al., 2009). Volgens Quick en Bryson (2015) zorgt het deliberatieve karakter van deze vorm ervoor dat de kwaliteit van de interactie en de opgehaalde informatie omhooggaat. Een nadeel van deze participatiemethode is dat kwetsbare burgers niet altijd worden bereikt (Fledderus, 2015). Verder is het een tijdsintensieve methode en kan de conversatie vastlopen als de opvattingen van deelnemers te veel uiteenlopen (IAP2, 2006).

Bij de derde generatie van participatie, die ook wel overheidsparticipatie wordt genoemd, staan de ideeën en initiatieven van burgers centraal (van der Steen et al., 2014). Ook in de bepaling van de uitvoering van een project en de daadwerkelijke uitvoering spelen burgers een rol (Bakker et al., 2012). Burgerinitiatieven tot stand laten komen is de methode die past bij deze generatie (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). De derde generatie wordt dan ook gekenmerkt door deze burgerinitiatieven. Volgens Bakker et al. (2012) zijn burgerinitiatieven collectieve acties van burgers met als doel het genereren van collectieve goederen en diensten. Deze activiteiten vinden plaats in de leefomgeving van de burgers. De initiatieven zijn veelal kleinschalig waardoor de impact lokaal is. Het lukt niet altijd om een initiatief op te schalen (Visser et al., 2019). Hierdoor leiden initiatieven vaak niet tot structurele veranderingen in de manier waarop maatschappelijke problemen worden aangepakt (Visser et al., 2019). Verder beslissen burgers zelf over de doelen en middelen van de initiatieven (Bakker et al., 2012). De lokale overheid ondersteunt en faciliteert hierbij. Het blijkt namelijk dat er bij de bewerkstelling van de initiatieven vaak toch ondersteuning nodig is vanuit de overheid (Hurenkamp & Rooduijn, 2009). Gemeenten stellen vaak budgetten beschikbaar waar burgers gebruik van kunnen maken om initiatieven van de grond te laten komen (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). Omdat het initiatief bij de burger ligt zijn burgerinitiatieven dus een *bottom-up* proces. Burgerinitiatieven kunnen bovendien de verantwoordelijkheid van burgers vergroten omdat ze zelf eigenaar zijn van het proces (Hurenkamp & Tonkens, 2020). Burgerinitiatieven worden in de literatuur soms ook weergegeven als inwonersinitiatieven of bewonersinitiatieven. Dit zijn synoniemen voor burgerinitiatieven. Deze

participatievorm staat centraal in dit onderzoek. In de volgende paragrafen zal de focus liggen op de burgerinitiatieven en de kenmerken van deze vorm van participeren.

2.3 Burgerinitiatieven

Omdat burgerinitiatieven centraal staan in deze scriptie is het van belang om dit fenomeen nader te belichten. Burgerinitiatieven hebben meerdere doelen en motieven. Het organiseren van burgerinitiatieven kan de verantwoordelijkheid van burgers vergroten volgens Hurenkamp & Tonkens (2020). Door die verantwoordelijkheid ontstaat er bewustwording en draagvlak voor beleid op de lange termijn (Visser et al., 2019). Ook leidt het creëren van verantwoordelijkheid tot een ontwikkeling van de individuele burgers die erbij betrokken zijn (Kilic, 2008). Verder melden Visser et al. (2019) dat participatie gericht op initiatief van burgers, de kwaliteit en effectiviteit van plannen en de uitvoering ervan kan verbeteren.

Naast deze algemene doelen bestaan er ook motieven voor burgers om initiatieven aan te dragen. Volgens Hurenkamp en Rooduijn (2009) zijn het verbeteren van de leefbaarheid en solidariteit de meest voorkomende primaire doelstellingen van burgers die initiatief nemen. Verder zijn er meerdere individuele motieven om maatschappelijk actief te worden door middel van burgerinitiatieven. Hurenkamp en Rooduijn (2009) noemen maatschappelijke gebeurtenissen, ervaringen van derden en eigen ervaringen als motieven om actief te raken. De eigen ervaringen worden ook door Denters et al. (2013) erkend. Dit kan volgens hen voortkomen uit onvrede over de eigen leefomgeving, maar ook uit eigenbelang. Eigen ervaringen worden echter niet enkel bepaald door egoïsme of belangenbehartiging, maar in combinatie met zelfontplooiing en instrumentele en intrinsieke motivatie (Hurenkamp & Rooduijn, 2009). Ook Visser et al. (2019) noemen intrinsieke motivatie als een drijfveer van initiatiefnemers. Zij stellen dat initiatiefnemers ideologisch gedreven worden door die intrinsieke motivatie en ook door individuele of gemeenschapsidealen. Verder noemen Visser et al. (2019) als motief ook de winst die een initiatief kan opleveren voor de lokale gemeenschap. Deze winst kan financieel zijn, maar ook ecologisch of maatschappelijk.

Deelnemers aan burgerinitiatieven zijn vaak groepen burgers met bepaalde kenmerken. Het blijkt dat initiatiefnemers die initiatieven dragen, vaak hoger opgeleid zijn (Hurenkamp & Rooduijn, 2009) en een midden- of hoger inkomen hebben (Bakker et al., 2011). Daarnaast zijn de meeste deelnemers werkend. De groep van 30- tot 60-jarigen is oververtegenwoordigd als het gaat om het indienen van burgerinitiatieven (Bakker et al., 2011). Ook behoren de ouders van thuiswonende kinderen vaak tot de initiatiefnemers. Verder zijn de initiatiefnemers veelal autochtoon (Hurenkamp & Rooduijn, 2009). Het zijn voornamelijk de actieve burgers, die veel binding met de buurt ervaren en er al geruime tijd wonen, die initiatieven indienen (Bakker et al., 2011).

Nu duidelijk is wie er doorgaans deelneemt, kan de rol van deze groep worden beschreven. Ieder burgerinitiatief is anders waardoor ook de rol van de burger steeds een beetje anders is. Toch zijn er wel algemene rollen van burgers te onderscheiden. Zoals eerder al is gemeld, zijn burgers zelf de

initiatiefnemers en veelal ook de uitvoerders van een initiatief (Bakker et al., 2012). Burgers dragen dus bij aan de totstandkoming en uitvoering van initiatieven. Maar daarnaast sturen ze ook (van der Steen et al., 2014). Gedurende het proces is het niet de overheid die de regie voert, maar de burgers zelf. Zij beslissen over het proces en het verdere verloop van dit proces. De burger is dus niet meer de klant die het was in het tijdperk van de New Public Management (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Ze zijn eigenaar van het initiatief en bepalen vaak zelf de kaders waarbinnen een initiatief doorgang vindt. Zowel het initiatiefnemen, als het zwaartepunt bij de uitvoering ligt dus bij de burger (van der Steen et al., 2014).

Deze dominante rol van burger heeft implicaties voor de rol van de overheid en de ambtenaar. De verhouding is minder afgebakend dan bij eerdere generaties van participatie (van der Steen et al., 2014). De overheid stelt zich namelijk aanvullend op in plaats van invullend (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Dat betekent dat de overheid initiatieven niet overneemt van burgers maar de bal bij de burger blijft liggen. Toch is het vaak zo dat de overheid betrokken raakt bij burgerinitiatieven (Tonkens et al., 2015). Wat volgens Tonkens et al. (2015) in ieder geval duidelijk is, is dat de overheid zaken moet loslaten. De formele macht en het politieke primaat staan niet meer centraal bij burgerinitiatieven en dit laat de overheid dus los.

De terughoudende rol die de overheid aanneemt, zie je logischerwijs ook terug in de rol van de ambtenaar. Ook de ambtenaar neemt een terughoudende en beheerste rol in (van der Steen, 2014). Daarnaast moet de ambtenaar voortdurend schakelen tussen de regels en procedures van de overheid enerzijds, en de ambities en initiatieven van de burger anderzijds (van der Steen et al., 2014). De ambtenaar vormt de brug tussen deze twee werelden (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). Bovendien zou de ambtenaar de weg vrij moeten maken voor initiatieven door bureaucratische belemmeringen weg te nemen en niet vanuit eigen opinie te handelen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Aan de andere kant melden Tonkens et al. (2015) dat de verantwoordelijkheid bij burgerinitiatieven voornamelijk bij ambtenaren komt te liggen en niet bij de politiek en het bestuur. Dat is een gevolg van de informalisering van het bestuur door burgerinitiatieven. Er is dus ook sprake van een verschuiving van verantwoordelijkheid binnen een overheid.

2.4 Succes van burgerinitiatieven

Dit onderzoek staat in het teken van het achterhalen van succesfactoren van burgerinitiatieven. Het succes van burgerinitiatieven verdient nadere toelichting. Het is namelijk niet eenduidig vast te stellen wanneer er precies gesproken wordt van succes en mislukking. Zo blijkt dat ambtenaren anders tegen succes aankijken dan burgers. Ambtenaren definiëren succes volgens De Haan et al. (2018) op een 'zachte' manier. Dat wil zeggen dat succes niet gerelateerd is aan de doelbereiking van een initiatief, maar juist aan **het proces**. Als een proces actief en soepel verloopt en initiatiefnemers leren dan zou er sprake zijn van succes. Ook andere **neveneffecten** van het proces van burgerinitiatieven zijn volgens De Haan et al. (2018) een belangrijk onderdeel van de definitie van succes die gehanteerd wordt door

ambtenaren. Het gaat hierbij dan om het opbouwen van connecties, vaardigheden verbeteren en *social learning*. Zelfs als de oorspronkelijke doelen van een burgerinitiatief niet zijn gehaald maar de neveneffecten wel zijn ontstaan, zouden ambtenaren een burgerinitiatief als succes bestempelen. Deze neveneffecten zijn belangrijk omdat dit het proces rondom burgerinitiatieven in de toekomst vergemakkelijkt.

Burgers zijn daarentegen meer gefocust op de uitkomsten van de initiatieven. Omdat zij de oorspronkelijke doelen willen bereiken zijn ze sterker verbonden aan die doelen van een initiatief (de Haan et al., 2018). Die hebben ze immers zelf opgesteld. In vervolgonderzoek van De Haan et al. (2019) wordt de definitie die burgers hanteren voor succes van een burgerinitiatief besproken. De meest belangrijke onderdelen van de succesperceptie van burgers zijn de mate van **doelbereiking** en de kenmerken van de initiatieven. Naast deze kenmerken van succes die slaan op de perceptie van het niveau van het individu, blijken burgers ook naar andere niveaus te kijken. Zo is het van belang of het initiatief ook in **breder zin nuttig is (impact)**. Hier gaat het meer om de relatie tussen het initiatief of de initiatiefnemer en de omgeving ervan. Dat houdt in dat ook burgers die buiten het initiatief zelf staan, hoogte krijgen van het initiatief en wellicht ook gaan deelnemen. Ook hoe een initiatief georganiseerd is, past bij deze succesperceptie en is voor burgers van belang. Als er een goede onderlinge band is en burgers zelf eigenaar blijven van het initiatief, is een initiatief een succes.

2.5 Succesfactoren

Nu de mogelijke succesdefinities duidelijk zijn, is het tijd om de succesfactoren te bespreken. Er zijn veel factoren om rekening mee te houden als het gaat om burgerinitiatieven. Deze factoren bepalen de mate van succes van een burgerinitiatief en het proces dat hiermee gemoeid is. Alle gevonden succesfactoren zijn ondergebracht in zes overkoepelende factoren die in deze paragraaf achtereenvolgens aan bod komen. Deze zes factoren vormen de variabelen van dit onderzoek. Deze variabelen bestaan uit meerdere factoren die in dit onderzoek ‘elementen’ worden genoemd.

Een eerste factor die een rol speelt bij succes van burgerinitiatieven is de vorm van **motivatie van burgers**. Burgers zullen gemotiveerd moeten zijn om een initiatief te starten. Dit vormt de basis voor burgerinitiatieven (Denters et al., 2013). Zonder initiatief van burgers ontstaan er immers ook geen burgerinitiatieven. Burgers moeten verantwoordelijkheid willen nemen en zonder tegenprestatie hun omgeving willen verbeteren (Raad voor het Openbaar Bestuur, 2012). De potentiële ‘winst’ van een initiatief voor de lokale gemeenschap motiveert burgers (Visser et al., 2019). Ook de burgerlijke motivatie speelt een rol (Bakker et al, 2012). Men vindt het een plicht om als burger mee te helpen de leefomgeving te verbeteren. Deze vorm van motivatie is dus gebaseerd op plichtsgevoel. Volgens Lowndes et al. (2006) participeren burgers meer naar mate ze een sterk gemeenschapsgevoel en saamhorigheid ervaren. Voor de overheid is het lastig om de genoemde motivatie van burgers direct te beïnvloeden. Daarvoor zijn maatschappelijke en sociale veranderingen nodig op de lange termijn. Toch kan een overheid wel iets doen om deze veranderingen teweeg te brengen. Door beleid te maken dat

inspeelt op burgerschap, buurtbestuur en het versterken van sociaal kapitaal van burgers, kan een overheid de motivatie bevorderen (Lowndes et al., 2006). Ook het aansluiten bij bestaande motieven van initiatiefnemers kan de burgers motiveren (Denters et al., 2013).

Ook zijn de **capaciteiten van burgers** van belang als het gaat om de bepaling van succes van burgerinitiatieven (Denters et al., 2013). Zo spelen organisatorische en democratische vaardigheden een rol (Denters et al., 2013). Dit houdt respectievelijk in dat iemand in staat is een initiatief te organiseren of kan deelnemen aan overleggen over een initiatief. Ook sociale vaardigheden zijn handzaam voor een succesvol burgerinitiatief (Denters et al., 2013). Dit geldt ook voor het bezitten van een sociaal netwerk (Oude Vrielink, 2017). Verder bepaalt, volgens Chaskin (2001), de mate waarin burgers zich kunnen organiseren en problemen kunnen oplossen, de mate van succes van een initiatief. De uitkomsten van initiatieven zijn beter als er sprake is van een hoge mate van zelforganiserend vermogen van burgers. Bovendien blijkt dat wanneer burgers beschikken over inhoudelijke kennis en ervaring hebben met de bureaucratische procedures, een initiatief sneller een succes wordt (Verhoef et al., 2018). Voor deze vaardigheden en kenmerken van burgers geldt dat de overheid daar niet direct iets aan kan veranderen. De sleutel ligt wat deze factor betreft bij de burger zelf. De overheid kan echter wel ondersteunend te werk gaan. Daarover gaan de komende alinea's.

Naast de factoren die vooral betrekking hebben op burgers (motivatie en capaciteiten), heeft ook de overheid invloed op het succes van burgerinitiatieven. Bij de factoren die nu aan bod komen heeft het handelen van de overheid meer direct effect op het succes van burgerinitiatieven. Daar waar bij de eerder beschreven factoren vooral de burger het succes van burgerinitiatieven kon beïnvloeden. Een succesfactor waar de overheid wel directe invloed op kan uitoefenen is het **stimuleren van initiatiefnemen**. Naast de eerder besproken gemotiveerde burger, blijkt dat ook het stimuleren van initiatiefnemen vaak nodig is om initiatieven doorgang te laten vinden (Hurenkamp & Rooduijn, 2009). Het stimuleren van initiatiefnemen kan op verschillende wijzen. Zo kan de overheid drempels voor initiatiefnemers wegnemen. Het slechten van bureaucratische barrières kan de drempel om een initiatief in te dienen verlagen (Bakker et al, 2012; Denters et al., 2013; Oude Vrielink & Verhoeven, 2011). Informeel overleg is voor burgers prettiger dan formele communicatie via bureaucratische procedures (Tonkens et al., 2015). Tevens werkt het om als overheid ambities en doelen uit te spreken (van der Steen et al., 2013). Hierdoor worden kaders gegeven waarbinnen burgers met behulp van initiatieven aan kunnen sluiten. De overheid nodigt hiertoe uit. Verder kan de overheid sturen op de keuze-architectuur van burgers. Door prikkels te verschaffen die uitnodigen tot initiatiefnemen kan de overheid burgers stimuleren (van der Steen et al., 2013; Visser et al., 2019). Dit kunnen financiële prikkels zijn, maar ook communicatieve. Over het algemeen geldt dat het bij het stimuleren van burgerinitiatieven het van groot belang is dat de overheid niet sturend en invullend te werk gaat, maar enkel aanvult waar dat nodig is (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011).

Als een burgerinitiatief eenmaal is ontstaan, dan is er vaak **ondersteuning vanuit de overheid** nodig (Hurenkamp & Rooduijn, 2009). De overheid beschikt dikwijls over de middelen en

bevoegdheden die burgers nodig hebben om een initiatief te kunnen organiseren. Het is daarbij van belang dat de overheid aan de burgers vraagt waar op dat moment behoefte aan is (Denters et al., 2013). Vaak is er behoefte aan financiële steun (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011; Visser, 2019). Het invoeren van bijvoorbeeld wijkbudgetten is steeds gebruikelijker en ondersteunt initiatiefnemers in de kosten (Tonkens et al., 2009). Naast financiële steun zou er ook nog sprake moeten zijn van andere vormen van ondersteuning zoals juridische en praktische steun (Hurenkamp & Rooduijn, 2009; Visser et al., 2019). De overheid kan bijvoorbeeld vergunningen al dan niet verstrekken of helpen bij de organisatie van initiatieven. De overheid kan ook verschillende initiatieven en geïnteresseerden met elkaar in contact brengen aangezien de overheid meer overzicht heeft over initiatieven (Denters et al., 2013). Ook kan de overheid vrijblijvend suggesties doen die initiatiefnemers helpen bij het levensvatbaar maken van hun initiatief (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). Dit ervaren burgers namelijk als positief. Het is wel belangrijk dat de overheid niet doorschiet maar enkel ondersteunt als daar behoefte aan is (Kilic, 2008). Soms is het juist het beste om niets te doen, want als een overheid het initiatief te veel naar zich toe trekt, kunnen burgers zich overvraagd en beklemd voelen (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). Dat bevordert het succes van een burgerinitiatief niet. Het is daarom beter om de ondersteuning als overheid, te baseren op de wensen en behoeften van de initiatiefnemers (Oude Vrielink & van de Weideven, 2011).

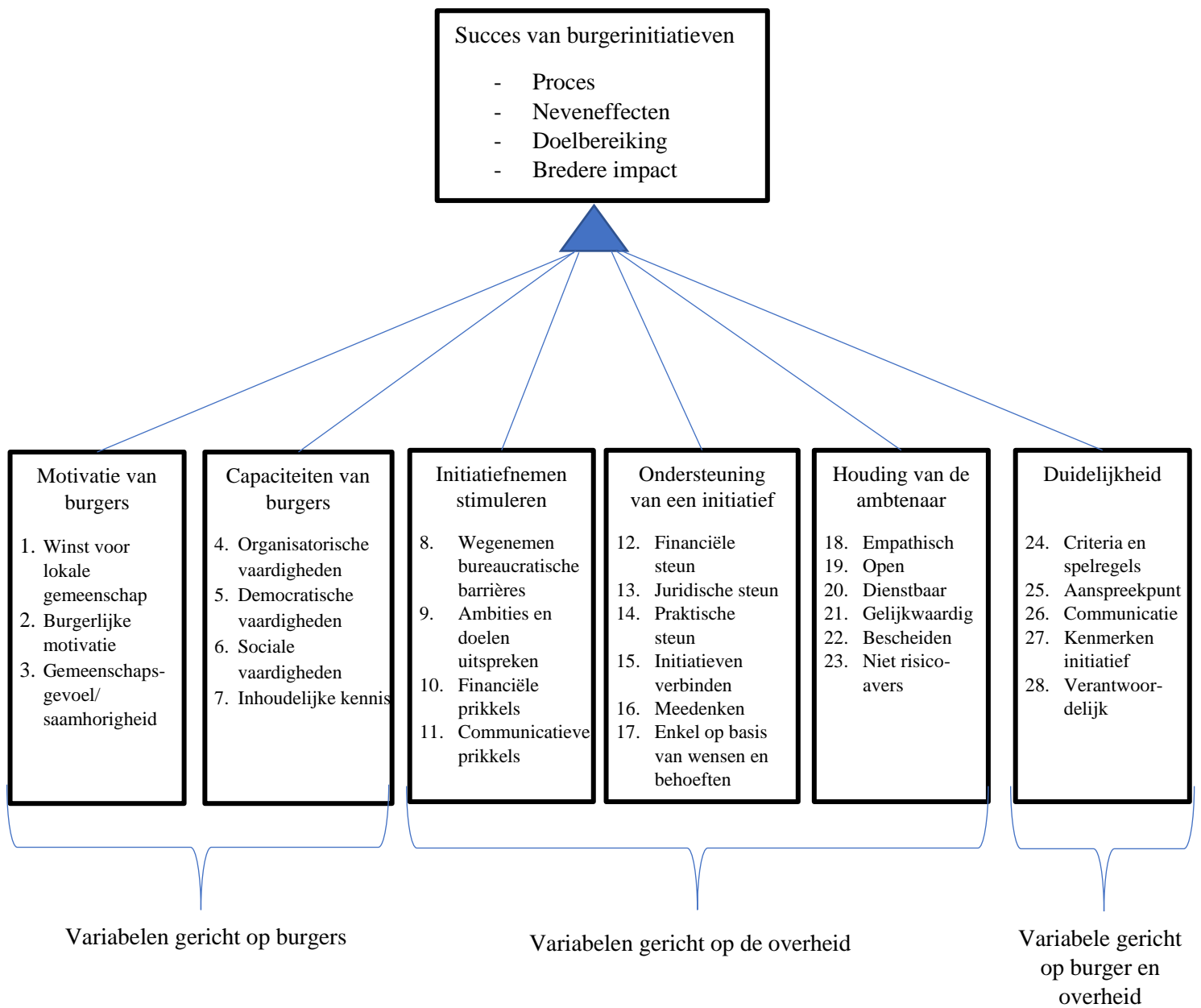
Ook de **houding die een ambtenaar van de overheid aanneemt** is een factor die invloed heeft op het ervaren succes van burgerinitiatieven. Het gaat hierbij vooral om de succesperceptie van de burger. Als de ervaring van de burger met ambtenaren namelijk als negatief is ervaren, dan bestempelen burgers hun initiatief als minder succesvol (de Haan et al., 2019). Het is bevorderlijk als een ambtenaar een empathische houding aanneemt (Denters et al., 2013). Dat wil zeggen dat de ambtenaar betrokken en meedenkend is. Hij erkent de waarde van burgerinitiatieven en laat dat ook blijken gedurende het contact met initiatiefnemers (Blom et al., 2010). Ook betekent dit dat de ambtenaar een open houding aanneemt en zich dienstbaar opstelt ten aanzien van burgers (Tonkens et al., 2015). Een muur tussen ambtenaren en burgers is namelijk niet bevorderlijk voor burgerinitiatieven. Juist een positieve ervaring wat betreft het contact met ambtenaren is gewenst (Jager-Vreugdenhil, 2014). Empathie en dienstbaarheid moeten niet doorslaan in ondergeschiktheid maar gebaseerd blijven op gelijkwaardig partnerschap. Bescheidenheid is gepast aangezien het gaat om initiatieven van burgers (van der Steen et al., 2013). Ambtenaren kunnen zich deze houding het beste aanmeten als ze niet enkel vanuit het gemeentehuis te werk gaan, maar ook de wijken ingaan om contact te leggen met de burger (Jager-Vreugdenhil, 2014; Kilic, 2008; Tonkens et al., 2015). De hier beschreven houding vereist vaak wel een cultuurverandering voor ambtenaren aangezien zij gewend zijn het heft in eigen handen te hebben (van de Weideven & Verhoeven, 2011). Risico-aversie bij ambtenaren is vaak een oorzaak van een niet-bevorderlijke houding (van der Steen et al., 2013).

Dan is er ook nog een factor die niet aan ofwel burgers ofwel de overheid is toe te schrijven, maar aan beide actoren. Deze factor is het beste te typeren als **duidelijkheid**. Aan de ene kant moet de

overheid duidelijk zijn over de criteria en spelregels die gelden bij burgerinitiatieven (Jager-Vreugdenhil, 2014; Tonkens et al., 2015; Visser et al., 2019). Onduidelijk beleid over burgerinitiatieven werkt belemmerend en frustrerend (Jager-Vreugdenhil, 2014). Ook er zal er volgens Peters et al. (2012) aan de voorkant duidelijkheid verschaft moeten worden over de haalbaarheid van een initiatief (verwachtingsmanagement). Het is van belang dat er vooraf duidelijke afspraken worden gemaakt over wat wel en niet kan (Denters et al., 2013). Het helpt om een duidelijk aanspreekpunt bij de overheid te verschaffen (Jager-Vreugdenhil, 2014; Oude Vrielink & van de Weideven, 2011). Ook de communicatie zal duidelijk en helder moeten zijn. Wederzijdse communicatie is een cruciaal onderdeel van burgerinitiatieven (Blom et al., 2010). Het is belangrijk om duidelijk en open te communiceren over de ondersteuning die de overheid kan bieden aan burgers (Visser et al., 2019). Hierdoor wordt het proces rondom een burgerinitiatief voorspelbaar voor burgers en dat geeft zekerheid (van der Steen et al., 2013). Een heldere verslaglegging van burgerinitiatieven kan ervoor zorgen dat men leert van eerdere initiatieven (Visser et al., 2019). Het verschaffen van duidelijkheid geldt ook voor de burgers naar de overheid toe. Zij moeten duidelijkheid geven over hun plannen voor het initiatief zodat de overheid op de hoogte is er ook iets mee kan (van der Steen et al., 2013). Ook is het raadzaam als er wordt aangegeven wie waarvoor verantwoordelijk is (Raad voor het Openbaar Bestuur, 2012).

2.6 Conceptueel model

De theorie uit dit hoofdstuk wordt inzichtelijk gemaakt in een conceptueel model (zie Figuur 1). Bij de afhankelijke variabele (succes van burgerinitiatieven) zijn de belangrijkste dimensies weergegeven. Dit zijn het proces, de neveneffecten, de doelbereiking en de impact in bredere zin. De zes overkoepelende succesfactoren die leiden tot succes van een burgerinitiatief zijn opgenomen in het model. Dat zijn de variabelen. Daarbij is aangegeven of de variabele van toepassing is op burgers of op ambtenaren. Dat wil zeggen: welke van de twee actoren kan de succesfactor beïnvloeden. De elementen van iedere variabele zijn zichtbaar gemaakt onder de desbetreffende succesfactor. In totaal zijn er 28 elementen opgenomen in het conceptueel model. Enkele details van de succesfactoren zijn niet weergegeven aangezien deze minder prominent onderdeel uitmaken van de overkoepelende variabelen. Deze onderdelen worden dan ook niet meegenomen in het vervolg van dit onderzoek. Het conceptueel model vormt de basis voor het vervolg van het onderzoek.



Figuur 1 Conceptueel model

3. Methodologisch kader

In dit hoofdstuk komt de gebruikte methode van dit onderzoek aan bod. Allereerst zal er algemeen beeld geschetst worden van het type onderzoek dat gedaan is. Daarna staat de dataverzamelmethode centraal. Vervolgens wordt er ingegaan op de onderzoekseenheden van dit onderzoek. Hier wordt beschreven op welke manier er data wordt verzameld. Dan zal aan bod komen hoe deze data wordt geanalyseerd. Verder wordt er per variabele een operationalisatie gegeven. Ten slotte wordt er ingegaan op de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek als gevolg van de gekozen onderzoeksmethoden.

3.1 Type onderzoek

Dit onderzoek is kwalitatief en verklarend van aard. Kwalitatief onderzoek behelst het verzamelen en interpreteren van talig materiaal, om zodoende uitspraken te kunnen doen over een verschijnsel (Bleijenbergh, 2013). In dit onderzoek is het verschijnsel burgerinitiatieven. Op verschillende manieren wordt er informatie verzameld om uiteindelijk te bekijken welke factoren van positieve invloed zijn op het verschijnsel burgerinitiatieven. Het succes van burgerinitiatieven wordt zo geprobeerd te verklaren. Dat maakt dit onderzoek verklarend van aard. Een eerste wijze om talig materiaal te verzamelen is het houden van een focusgroep. Deze methode van dataverzameling, waar een kleine groep deelnemers onder leiding van een gespreksleider met elkaar het gesprek aangaat, is in dit onderzoek gebruikt. De aantekeningen en notulen die dit opleverde, kunnen vervolgens worden geanalyseerd en geïnterpreteerd. Hetzelfde is gedaan met de transcripten van interviews die zijn gehouden. Dit was een tweede methode van dataverzameling die past bij kwalitatief onderzoek. Om de interviews vooraf te kunnen ordenen is er bovendien gebruik gemaakt van de Q-sort methode. Hierdoor was het gemakkelijker om de invloedrijke elementen te identificeren en daarnaar door te vragen. De Q-sort methode, waar respondenten de elementen van de variabelen moesten sorteren aan de hand van invloedrijkheid, maakte het ook mogelijk om een uitgebreidere analyse te maken. Er is op een beschrijvend niveau gekeken of er patronen te vinden waren in de ingevulde Q-sort-tabellen. Hierdoor is er ook een kleine analyse gedaan die in cijfers uit te drukken is. Dat is een kenmerk van kwantitatief onderzoek (Bleijenbergh, 2013). Dat laat zien dat er in dit onderzoek van verschillende methoden gebruik is gemaakt. Aangezien er geen uitgebreide kwantitatieve statistische analyse is gedaan, kan er niet gesproken worden van een *mixed-methods* onderzoek. Desalniettemin is er dus wel gebruikt gemaakt van verschillende kwalitatieve en kwantitatieve methoden. Op de precieze methoden en de kenmerken daarvan wordt in de volgende paragraaf ingegaan.

Voor alle drie de methoden geldt dat aan de respondenten is gevraagd te reflecteren op hun algemene beeld bij burgerinitiatieven. Er zijn dus niet enkele cases onderzocht om zo tot een conclusie te komen. Als dit wel gedaan was, dan zouden de cases een te grote invloed hebben op de uiteindelijke resultaten, terwijl dit onderzoek juist naar burgerinitiatieven in het algemeen wil kijken. Door de respondenten te vragen naar algemene ervaringen, zijn de kenmerken van een specifieke case minder

van invloed op de antwoorden die respondenten geven. Dit is de reden waarom er geen (meervoudige) case study is gedaan.

3.2 Dataverzameling

Zoals eerder benoemd zijn voor dit onderzoek op drie manieren data verzameld. De eerste methode van dataverzameling is het interview. De interviews worden gecombineerd met de tweede methode van dit onderzoek, Q-sort. Door interviews te houden is het mogelijk om de perceptie van een respondent te achterhalen over een bepaald fenomeen (Boeije et al., 2009). In dit onderzoek betekent dat het achterhalen van de perceptie van burgerinitiatieven en hoe dit al dan niet een succes wordt. De interviews gingen niet over een specifieke case, maar over het fenomeen burgerinitiatieven in het algemeen. Toch is het van belang dat de respondenten hun antwoorden baseren op daadwerkelijke gebeurtenissen. Daarom heeft de onderzoeker aangegeven dat de respondenten bij de beantwoording van de vragen steeds moesten terugdenken aan hun recente ervaringen met burgerinitiatieven. Ook is er steeds naar de achterliggende reden van een antwoord gevraagd. Op deze manier is voorkomen dat antwoorden van respondenten onbewust nergens op gebaseerd waren.

De interviews waren semigestructureerd van aard en er was sprake van een interview guide. Deze guide bevatte de vragen die gesteld konden worden. De volgorde van de vragen stond niet vast. Die was afhankelijk van de uitkomsten van voorbereidende sorteervragen bij de Q-sort, waarover later meer. De interview guide zorgde voor een bepaalde mate van structuur (Brinkmann, 2014). Er was ruimte voor respondenten om zelf succesfactoren in te brengen; dit werd aan het einde van het interview gevraagd. Bovendien was er ruimte om door te vragen naar onderwerpen die door de onderzoeker interessant geacht werden. Dit bleken voornamelijk de elementen te zijn die als meest of minst invloedrijk werden gezien door respondenten. De volledige interview guide is te vinden in Bijlage 1.

Het interview ving aan met een introductie en een algemene vraag over de relatie van de respondent met burgerinitiatieven. Het inhoudelijke gedeelte van het interview startte met een vraag over het succes van een burgerinitiatief. Deze vraag was bedoeld om bewustwording over ‘succes van burgerinitiatieven’ te creëren bij de respondenten. Ook werd zo duidelijk welke succesdefinities uit de literatuur vaak genoemd worden. Door te vragen naar de succesperceptie van respondenten is voor hen immers direct helder waar ze de andere antwoorden op dienen te baseren, namelijk hun perceptie op het succes van burgerinitiatieven, hoe die perceptie ook moge zijn. Uit het theoretisch kader bleek namelijk dat er geen eenduidige succesperceptie bestaat voor burgerinitiatieven. Dat hangt af van aan wie je die vraag stelt. De succesperceptie die de specifieke respondent aanhoudt is dus van belang voor de interviews. Het vragen naar de mate van succes die werd ervaren heeft voor dit onderzoek geen meerwaarde. Er is namelijk geen sprake van evaluatief onderzoek van één of enkele cases. Dit onderzoek richt zich juist op algemene ervaringen van respondenten met burgerinitiatieven. De samenhang tussen het ervaren succes bij een bepaald initiatief en de aanwezigheid van succesfactoren is dus niet wat hier centraal staat. Daarom is voor deze opzet wat betreft de succesperceptie gekozen.

Vervolgens kwamen de succesfactoren en elementen aan bod. Welke vragen aangaande de succesfactoren wel en niet gesteld werden, stond niet vast. Dit was afhankelijk van de antwoorden van een respondent op de sorteervragen. Deze sorteervragen zijn bij de start van het interview gesteld. Dit heeft plaatsgevonden aan de hand van de Q-sort methodologie. De dataverzameling van deze methode is toegevoegd aan het standaard-interview om de interviews vooraf te ordenen en om extra data op te halen. Door de Q-sort methodologie toe te passen, geven respondenten namelijk een rangorde aan in de elementen (Jedeloo & van Staa, 2009).

De Q-methodologie is enkel gebruikt om de dataverzameling van dit onderzoek naar een hoger niveau te tillen en vast te stellen op welke factoren er in het interview gefocust moest worden. De analyse die traditioneel gezien past bij de Q-methodologie, past niet bij dit onderzoek. Bij traditionele analyse gaat men namelijk op zoek naar groepen die dezelfde mening hanteren (Jedeloo & van Staa, 2009). De groepen deelnemers staan dus centraal bij die analyse. Voor dit onderzoek geldt echter dat niet de respondenten centraal staan, maar de succesfactoren en de elementen daarvan. Daarom is de analysemethode die past bij de Q-methodologie niet gebruikt, maar enkel de dataverzamelmethode van de Q-methodologie. Welke analysemethode wél is toegepast, staat in de paragraaf over de analyse.

De Q-methodologie is in dit onderzoek aan de hand van enkele richtlijnen toegepast die gelden bij deze methode. Met deze richtlijnen is rekening gehouden bij de voorbereiding van de Q-sort in dit onderzoek. Een eerste richtlijn gaat over de Q-set die wordt voorgelegd aan respondenten. Volgens Minkman & Molenveld (2020) bestaat de Q-set uit twintig tot zestig kaartjes. Naar mate er meer kaartjes zijn, is het sorteren langduriger en ingewikkelder. Voor dit onderzoek geldt dat het totaal van elementen uit het conceptueel model, de Q-set was. Dit betekent dat de Q-set uit 28 kaartjes bestond. Hierdoor is het niet te ingewikkeld voor respondenten om de sortering te maken. Bovendien bleef er met dit aantal kaartjes voldoende tijd over om door te vragen naar de meest beïnvloedende elementen.

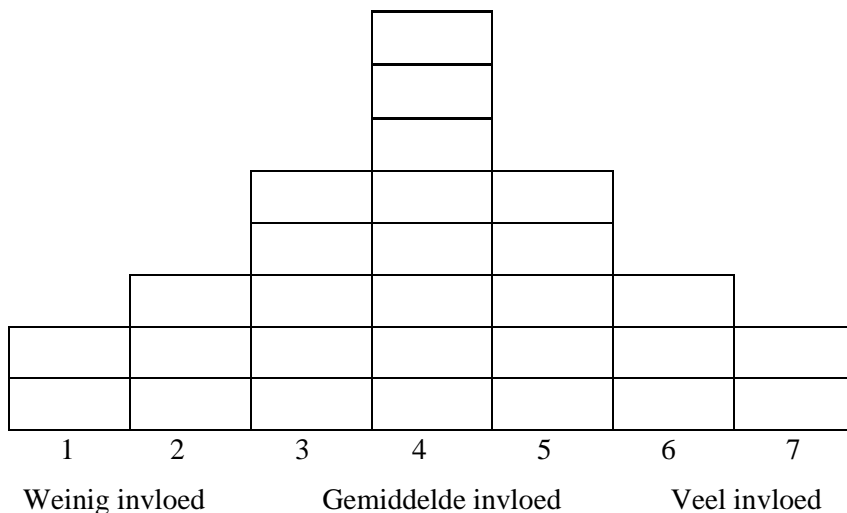
Andere richtlijnen gaan over de inhoud van de tekst op de kaartjes bij Q-sort. Zo zullen de teksten op de kaartjes allemaal over hetzelfde onderwerp moeten gaan (Jedeloo & van Staa, 2009; Minkman & Molenveld, 2020). In het geval van deze scriptie gaan alle kaartjes over het onderwerp burgerinitiatieven. Verder dienen de teksten op de kaartjes ondubbelzinnig te zijn (Jedeloo & van Staa, 2009; Minkman & Molenveld, 2020). De teksten moeten dus eenduidig zijn en het moet meteen helder zijn waar het over gaat. Aan deze richtlijn is veel aandacht besteed door de onderzoeker. Door de teksten te baseren op de literatuur is getracht om de teksten ondubbelzinnig te houden. Ook is er nagedacht over het zo simpel mogelijk houden van de teksten op de kaartjes. Door B1 taalniveau toe te passen en met collega's te overleggen is getracht zo eenvoudig en begrijpelijk mogelijke teksten te creëren. Verder helpt het om geen negatief geformuleerde teksten op te kaartjes te plaatsen (Jedeloo & van Staa, 2009). Het gehele interview inclusief de teksten op de kaartjes is in het eerste interview, met een ambtenaar van de gemeente Beuningen, getest op moeilijkheden of onduidelijkheden. Zo konden na dit eerste interview aanpassingen worden gedaan en zou het interview niet worden meegenomen in de analyse. De interviewopzet en de teksten op de kaartjes waren voldoende duidelijk waardoor aanpassingen niet

nodig waren en het interview toch meegenomen kon worden bij de analyse. Aan de hand van bovenstaande acties zijn de teksten op de kaartjes vastgesteld. De inhoud van de kaartjes is te vinden in Bijlage 2.

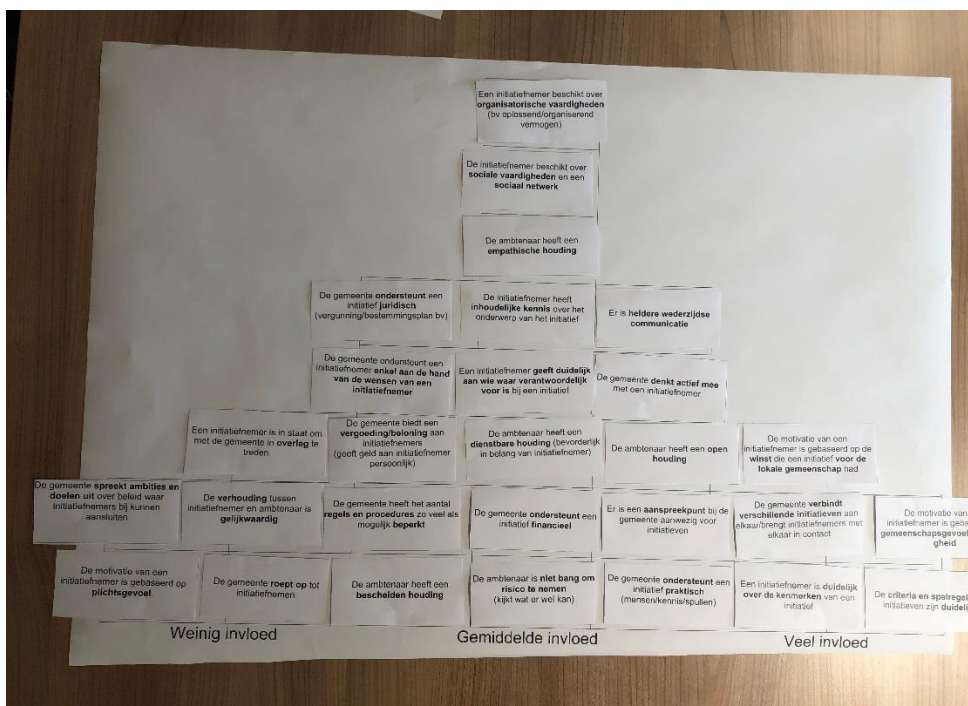
Wat betreft de uitvoering van de Q-sort zijn er verschillende opties mogelijk. Zo kan het online en fysiek. Er is gekozen voor fysieke interviews omdat zo gemakkelijk toelichting kan worden gegeven bij de kaartjes. Ook is het praktischer om de kaartjes en de tabel fysiek aan een respondent voor te leggen. Dan kan er gemakkelijk worden geschoven met kaartjes. Het online sorteren van de kaartjes vergt veel extra stappen in de voorbereiding en blijft onhandig.

Het sorteren zelf is in twee stappen uitgevoerd volgens de methode die Jedeloo & van Staa (2009) voorstellen. De kaartjes werden één voor één getoond aan de respondent. Aan de respondent werd gevraagd of, en in welke mate, een element in de ogen van de respondent van invloed is op het succes van een burgerinitiatief. Er werd gevraagd om drie stapels te maken. Eén stapel met kaartjes die volgens de respondent weinig invloed hebben. Eén stapel met kaartjes die veel invloed hebben. En één stapel met kaartjes die ertussenin zit (gemiddelde invloed). Aan de hand van deze stapels werd de Q-sort-tabel ingevuld door de respondent (zie Figuur 2). Dat gebeurde door te vragen welke twee elementen van de beïnvloedende stapel het meest beïnvloedend waren. Daarna werd gevraagd naar de drie kaartjes die vervolgens het meest beïnvloedend waren, enzovoort. Hetzelfde werd gedaan met de kaartjes die op de stapel met niet beïnvloedende elementen zijn beland. De acht kaartjes die eerder als ‘gemiddeld beïnvloedend’ werden ingeschaald, belandden in de middelste kolom van de tabel. Een voorbeeld van een ingevulde tabel is zichtbaar in Figuur 3. Het patroon van de tabel heeft een quasi-normale verdeling. Dat dwingt de deelnemers om een keuze te maken (Jedeloo & van Staa, 2009). Verder blijkt de precieze vorm van de tabel weinig invloed op te hebben op het uiteindelijke resultaat (Jedeloo & van Staa, 2009).

Een veelgehoorde kritiek op Q-sort is dat deze methode enkel beschrijvend van aard is en geen uitspraak doet over het waarom van een factor (Brown, 1980). Daarom is gebruik gemaakt van post-sort interviews. Dit was een zeer belangrijk onderdeel van de dataverzameling omdat hier de reden achter de sortering kon worden opgehaald, evenals extra informatie over de individuele elementen. Zodra de tabel was ingevuld, werden eerst de tien elementen die als het meest invloedrijk zijn ingeschat, bevraagd. Dit is gedaan aan de hand van de verdiepende interviewvragen uit de operationalisatie. Hierdoor kan er later een antwoord worden geformuleerd op de derde deelvraag van dit onderzoek die zich richt op de reden van de invloedrijkheid van een element. Als een element niet of matig van invloed is volgens een respondent (dus aan de linker kant of het midden van de tabel werd geplaatst), vroeg de onderzoeker indien daar tijd voor was, naar een korte toelichting. De interviews inclusief het ordenen van de elementen zijn met toestemming van de respondent opgenomen en daarna getranscribeerd. Van de ingevulde tabel is een foto gemaakt zodat die later kon worden geanalyseerd.



Figuur 2 Q-sort-tabel



Figuur 3 Ingevulde Q-sort-tabel

Met deze werkwijze bleven de interviews werkbaar binnen ongeveer één uur. Bovendien zorgde deze werkwijze voor structuur. Er werd namelijk gericht aandacht besteed aan de elementen die door de respondent belangrijk werden geacht. Minder belangrijke elementen kregen zodoende niet overmatig veel aandacht. Ook levert deze werkwijze een extra dimensie aan data op. Het is nu mogelijk om de elementen onderling te vergelijken op het belang dat de respondenten eraan geven.

Naast diepte-interviews in combinatie met Q-sort, is er ook gebruik gemaakt van één van de focusgroepen die de gemeente Beuningen op 15 mei 2023 organiseerde. Bij de focusgroep die voor dit onderzoek wordt gebruikt was het onderwerp burgerinitiatieven. Bij deze focusgroep is het gesprek met burgers aangegaan over hun ervaringen met burgerinitiatieven. De burgers waren allemaal woonachtig in de gemeente Beuningen en hadden ervaring met het indienen van een initiatief. In totaal waren er tien

deelnemers aan het gesprek. Aan de hand van vijf thema's gingen de burgers het gesprek aan. Vier van deze thema's kwamen overeen met de succesfactoren uit dit onderzoek. De factoren 'initiatiefnemen stimuleren', 'ondersteuning van een initiatief', 'houding van de ambtenaar' en 'duidelijkheid' waren thema's waar het men over sprak. Terloops zijn ook andere onderdelen van het conceptueel model van dit onderzoek ter sprake gekomen. Al met al is een groot deel van de elementen besproken. Bij ieder thema schreven de deelnemers eerst op rode en groene papieren wat respectievelijk positieve en negatieve ervaringen waren aangaande het thema. Vervolgens gingen de deelnemers onder leiding van de onderzoeker het gesprek over het thema aan. Daarna was er de mogelijkheid om aanbevelingen op te schrijven. Het gesprek duurde ongeveer honderd minuten. De notities van de deelnemers zijn achteraf verzameld. Van de dialoog zijn notulen gemaakt. De notities van de deelnemers en de notulen van het gesprek worden later gebruikt bij de analyse.

3.3 Onderzoekseenheden

Bij burgerinitiatieven zijn verschillende actoren aanwezig. Allereerst zijn de burgers die initiatief nemen betrokken bij burgerinitiatieven. Het is dan ook vanzelfsprekend dat burgers die ervaring hebben met burgerinitiatieven tot de onderzoekseenheden van dit onderzoek behoren. Zij worden geïnterviewd en zijn deelnemers bij een focusgroep.

Verder is ook de overheid betrokken bij burgerinitiatieven. Het perspectief van de overheid zal worden meegenomen door gemeenteambtenaren tot de onderzoekseenheden te laten behoren. Burgerinitiatieven spelen zich namelijk veelal af op het gemeentelijke niveau. Verder is er gekozen voor ambtenaren omdat zij vanuit de overheid voornamelijk betrokken zijn bij de ondersteuning of totstandkoming van burgerinitiatieven. Ambtenaren werden enkel geïnterviewd en zijn geen deelnemer geweest van de focusgroep.

De onderzoekseenheden bestaan dus uit burgers en ambtenaren die ervaring hebben met burgerinitiatieven. Deze mensen zijn de respondenten bij de diepte-interviews. Voor de selectie van de individuele onderzoekseenheden (de respondenten van de interviews) is het van belang om rekening te houden met de gemeente waar de desbetreffende actor actief is. Dat betekent voor een ambtenaar werkzaam en voor een burger woonachtig. De gemeenten dienen vergelijkbaar te zijn met de gemeente Beuningen. Door vergelijkbare gemeenten te selecteren is het mogelijk om aanbevelingen aan de gemeente Beuningen te doen. Vermeij et al. (2021) onderscheiden in hun onderzoek vier typen gemeenten op basis van veertien socio-economische variabelen. De gemeente Beuningen valt, samen met 204 andere gemeenten, in de categorie 'kleinschalige gemeenten'. De gemeenten waar de onderzoekseenheden uit zijn geselecteerd, vallen ook in deze categorie. Ook was het voor de respondenten van de interviews een vereiste dat ze met burgerinitiatieven te maken hebben gehad. Uiteindelijk zijn ambtenaren uit verschillende gemeenten die burgerinitiatieven in hun portefeuille hadden, benaderd. Aan hen is ook gevraagd naar burgers die ooit een initiatief indienden. De desbetreffende ambtenaar benaderde een burger en bracht de burger zodoende met de onderzoeker in

contact. Op die manier zijn er ook burgers uit verschillende gemeenten gevonden en geïnterviewd. Verder zijn burgers van de gemeente Beuningen die ooit een initiatief starten, benaderd en geïnterviewd. Al met al zijn er zes ambtenaren geïnterviewd. Ook zijn er vijf burgers geïnterviewd. De focusgroep bestond enkel uit burgers waardoor beide groepen uiteindelijk voldoende aan bod zijn gekomen. Een overzicht van de respondenten van de interviews bevindt zich in Tabel 1. Er is voor gekozen om namen van de respondenten niet te weer te geven. Hierdoor voelen respondenten zich wellicht vrijer om naar alle eerlijkheid te antwoorden. Ook privacy speelde een rol bij deze keuze. Bij de burgers is enkel de gemeente waar ze woonachtig zijn weergegeven. Hierdoor waren de respondenten van de interviews niet achterhaalbaar en dus anoniem. Bij de ambtenaren zijn zowel de functie als de gemeente waar iemand actief weergegeven, waardoor van zuivere anonimiteit geen sprake is.

Tabel 1 Respondenten van interviews

Nr.	Burger/Ambtenaar	Gemeente:	Functie indien ambtenaar:	Geïnterviewd op:
1	Ambtenaar	Beuningen	Beleidsmedewerker bewonersbetrokkenheid/ communicatieadviseur	12-06-2023
2	Ambtenaar	Berg en Dal	Beleidsmedewerker maatschappelijke ontwikkeling	27-06-2023
3	Ambtenaar	Renkum	Coördinator wijkinitiatieven	05-07-2023
4	Ambtenaar	Wijchen/Druten	Beleidsadviseur inwonerparticipatie	06-07-2023
5	Ambtenaar	Overbetuwe	Dorpscontactpersoon	11-07-2023
6	Ambtenaar	Lingewaard	Beleidsmedewerker welzijn	27-07-2023
7	Burger	Beuningen		29-06-2023
8	Burger	Beuningen		03-07-2023
9	Burger	Wijchen		17-07-2023
10	Burger	Renkum		20-07-2023
11	Burger	Berg en Dal		26-07-2023

De focusgroep is gehouden onder burgers van de gemeente Beuningen die ervaring hadden met burgerinitiatieven. Via het netwerk van de gemeente Beuningen is gezocht naar reeds bekende initiatiefnemers. Medewerkers van de gemeente Beuningen zijn daarvoor ingezet. Zij hadden zicht op initiatiefnemers en hebben dit kenbaar gemaakt aan de onderzoeker. Die heeft vervolgens een selectie van de bekende initiatiefnemers gemaakt. Daarbij is gekeken naar of er daadwerkelijk sprake was een burgerinitiatief zoals voor dit onderzoek bedoeld, en bijvoorbeeld geen klacht met een oplossingsrichting van een burger. Ook is er rekening gehouden met de variëteit van het type initiatief.

Er is een zo breed mogelijk scala aan initiatieven en bijbehorende initiatiefnemers uitgenodigd. Aan deze focusgroep hebben uiteindelijk tien burgers deelgenomen.

3.4 Analysemethode

De transcripten van de interviews en de notulen van de focusgroep werden vervolgens geanalyseerd. Door middel van *directed content analysis* is de opgehaalde data geanalyseerd. Bij *directed content analysis*, een vorm van thematische analyse, vindt het coderen niet op een inductieve, maar op een deductieve manier plaats (van Staa & de Vries, 2014). De codes die aan onderdelen van teksten worden toegekend, zijn vooraf opgesteld. Deze *predetermined codes* komen voort uit de theorie. Voor dit onderzoek geldt dat de *predetermined codes* zullen bestaan uit de 28 elementen van de succesfactoren. De interviews zijn immers geheel en al gebaseerd op de elementen van de succesfactoren. De tekstfragmenten die in eerste instantie niet aan één van de 28 codes toe te wijzen vallen, worden ingedeeld in de categorie ‘overig’. Deze tekstfragmenten worden later inductief gedoceerd. Na het coderen en groeperen van de teksten wordt bij *directed content analysis* gezocht naar overeenkomsten, verwerping of nuances van de theorie die is gevonden uit de literatuur (van Staa & de Vries, 2014). De elementen zijn geanalyseerd aan de hand van citaten en vergelijkingen tussen respondenten. Door deze werkwijze ligt de nadruk op het analyseren en vergelijken van de uit de theorie opgehaalde elementen, maar blijft er aandacht voor eventuele andere succesfactoren.

Er is voor deze analysemethode gekozen omdat die goed aansluit bij deductief onderzoek. Dit onderzoek is namelijk sterk deductief van aard. Er zijn bewust veel verschillende factoren en elementen uit de literatuur meegenomen om een zo breed mogelijk beeld te verkrijgen van succesfactoren van burgerinitiatieven. Deze elementen vormden vervolgens de basis voor de sortering aan de hand van de Q-methodologie. Ook de verdiepende interviewvragen waren op de elementen gebaseerd. Hierdoor waren de interviews en bijbehorende transcripten gestructureerd op basis van de elementen van de succesfactoren. De elementen kwamen voort uit de theorie wat maakt dat dit onderzoek sterk deductief is. Het lag dan ook voor hand om de 28 elementen van de succesfactoren te gebruiken als thema's bij het coderen. Hierbij past de *directed content analysis* omdat deze analysemethode, net als dit onderzoek, uitgaat van de theorie en vooraf opgestelde codes.

Hetzelfde is gedaan met de notities en notulen afkomstig van de focusgroep. Er is per element gecodeerd. Ieder element was een zogenaamde *predetermined code*. Ook deze tekstfragmenten zijn gebruikt bij het analyseren en vergelijken van de elementen.

Naast het coderen en vergelijken van tekstelementen zijn er door het toevoegen van de Q-methodologie nog enkele aanvullende analysemethoden mogelijk. Zo kan worden bekeken hoe belangrijk een element relatief gezien werd ingeschat door de respondenten. Daarvoor wordt gekeken naar de gemiddelde plaats die een element in de tabel kreeg en naar het aantal keer dat een element is ingeschaald als invloedrijk (5^e, 6^e of 7^e kolom). Deze twee kenmerken van een element worden vergeleken met het gemiddelde van alle elementen. Zo kan worden bepaald of een element meer of

minder invloedrijk is dan gemiddeld en in welke mate. Daarnaast ontstaat er door de Q-sort inzicht in de rangorde van elementen. Ook kan worden bekeken of de gemiddelde invloedrijkheid die ambtenaren en burgers toekennen aan elementen verschilt.

3.5 Operationalisatie

De operationalisatie vormt de basis voor de interviewvragen in de interview guide. De operationalisatie vindt plaats aan de hand van de inhoud van het conceptueel model. De afhankelijke variabele en de elementen worden geoperationaliseerd. De afhankelijke variabele, het succes van burgerinitiatieven, kent geen eenduidige definitie en is daarom geoperationaliseerd als de succesperceptie. Ook voor de succesfactoren en bijbehorende elementen geldt dat de operationalisatie zal geschieden aan de hand van de onderdelen die staan weergegeven in het conceptueel model. Per element wordt een definitie en interviewvraag gegeven. Ook de teksten die op de kaartjes bij de Q-sort staan, worden in deze paragraaf toegelicht.

Het **succes van burgerinitiatieven** is de afhankelijke variabele van dit onderzoek. Voor dit onderzoek wordt succes beschouwd als de perceptie van de respondent aangezien verschillende actoren een andere definitie van succes hanteren. Ambtenaren relateren succes met name aan het proces en de neveneffecten van burgerinitiatieven, terwijl burgers meer naar uitkomsten en onderlinge relaties kijken. Dat bleek uit de literatuur De Haan et al (2018; 2019). Omdat er geen eenduidige definitie van succes van burgerinitiatieven is, wordt uitgegaan van de perceptie die de respondent van het desbetreffende interview hanteert. Op die manier sluit het onderzoek aan bij de diffuusheid van de succesperceptie van burgerinitiatieven omdat er verschillende percepties worden meegenomen en er dus niet wordt gefocust op een enkele perceptie. Dit wordt gedaan door te vragen wanneer er volgens de respondent sprake is van succes. Zo werd de succesperceptie vastgesteld en tegelijkertijd bewustwording gecreëerd over wat er bedoeld wordt als er later in het interview wordt gesproken over succes. Eerder tijdens de interviews werd al duidelijk gemaakt aan respondenten dat zij recente ervaringen moeten gebruiken voor het beantwoorden van de vragen; dat geldt ook als het gaat om het vaststellen wat de succesperceptie is van respondenten. In Tabel 2 is de operationalisatie van de afhankelijke variabele ‘succes van burgerinitiatieven’ weergegeven.

Tabel 2 Operationalisatie afhankelijke variabele

Afhankelijke variabele	Interviewvragen
Succes van burgerinitiatieven	Wanneer is er volgens u sprake van een succesvol burgerinitiatief?

De komende alinea's van deze paragraaf staan in het teken van het operationaliseren van de onafhankelijke variabelen. Deze operationalisatie bestaat uit het vormen van interviewvragen die tijdens de interviews kunnen worden gesteld. De vragen zijn steeds gefocust op het achterhalen waarom een

element van een variabele als invloedrijk wordt gezien. Deze vragen veronderstellen dat een factor dus ook invloedrijk is in de ogen van die respondent. Door middel van Q-sort aan het begin van het interview zijn de invloedrijke elementen gescheiden van de minder invloedrijke elementen. Dat maakt het mogelijk om vervolgens door te vragen naar de invloedrijke elementen en dus met name naar de reden van de invloedrijkheid. Daarom zijn de interviewvragen dikwijls ‘waarom-vragen’.

De eerste succesfactor die voortkwam uit het theoretisch kader is de **motivatie van burgers**. Dit zijn de beweegredenen voor burgers om al dan niet een initiatief te realiseren. Gemotiveerde burgers zijn cruciaal voor het ontstaan van burgerinitiatieven. Deze succesfactor bevat drie elementen. Het eerste element is de ‘winst voor de lokale gemeenschap’. Dit zijn de uitkomsten van een initiatief en het nut dat dit initiatief heeft voor de lokale gemeenschap. Het tweede element is ‘burgerlijke motivatie’. Dit valt het beste te typeren als een plichtsgevoel wat burgers ervaren. Burgers vinden dat het bijdragen aan de leefomgeving een plicht is van een burger. Ook ‘gemeenschapsgevoel/saamhorigheid’ vormen een element van deze succesfactor. Hier gaat het om de verbondenheid die men met andere buurtbewoners voelt. De operationalisatie van deze succesfactor is te zien in Tabel 3.

Tabel 3 Operationalisatie ‘motivatie van burgers’

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Motivatie van burgers	Winst voor lokale gemeenschap	Waarom is de motivatie van burgers ‘de winst voor de lokale gemeenschap’ een factor die het succes van een burgerinitiatief beïnvloedde?
	Burgerlijke motivatie	Waarom is de ‘burgerlijke motivatie’ (plichtsgevoel) een factor die het succes van een burgerinitiatief beïnvloedde?
	Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	Waarom vormen gemeenschapsgevoel en saamhorigheid een basis voor succesvolle burgerinitiatieven?

De capaciteiten van burgers zijn een tweede succesfactor van burgerinitiatieven. Dit zijn vaardigheden en kernmerken van burgers die bevorderlijk zijn voor het tot wasdom brengen van een burgerinitiatief. Het eerste onderdeel hiervan is ‘organisatorische vaardigheden’. Dit is de mate waarin burgers in staat zijn om een initiatief te organiseren. Hiervoor is het nodig dat men problemen kan oplossen en zich, samen met anderen, kan organiseren. Ook ‘democratische vaardigheden’ zouden bevorderlijk zijn voor burgerinitiatieven. Dit betreft de vaardigheden om in overleg te kunnen treden met de overheid over een initiatief. Daarnaast spelen ook ‘sociale vaardigheden’ een rol. Ook het sociale netwerk van een burger valt hieronder. Ten slotte is de ‘inhoudelijke kennis’ een element van de succesfactor. Dit is de kennis die een initiatiefnemer heeft over het onderwerp van het initiatief. In Tabel 4 is de gehele operationalisatie weergegeven.

Tabel 4 Operationalisatie 'capaciteiten van burgers'

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Capaciteiten van burgers	Organisatorische vaardigheden	Waarom bepalen de organisatorische vaardigheden (organiserend/oplossend vermogen) van burgers het succes van een burgerinitiatief?
	Democratische vaardigheden	Waarom speelt 'burgers zijn in staat met de overheid in overleg te treden' een rol bij het succes van een burgerinitiatief?
	Sociale vaardigheden	Waarom zijn de sociale vaardigheden en het sociale netwerk van een burger van invloed op het succes van een project?
	Inhoudelijke kennis	Waarom is inhoudelijke kennis van burgers van invloed op het succes van een initiatief?

De derde succesfactor is het **stimuleren van initiatiefnemen**. Dit zijn de acties die de overheid kan ondernemen om burgers aan te zetten tot initiatiefnemen. Vaak blijkt dat dit soort acties nodig zijn om mensen initiatief te laten nemen. Deze succesfactor kent vier elementen. De eerste daarvan is het 'wegenemen van bureaucratische barrières'. Hier gaat het om het gemakkelijk maken van het indienen van een initiatief zonder dat daar veel regels en procedures aan verbonden zijn. Een tweede element is het 'uitspreken van ambities en doelen'. Hiermee worden doelen en ambities op het algemene beleidsniveau bedoeld waar burgers met initiatieven bij aan kunnen sluiten. Bijvoorbeeld het uitspreken van klimaatdoelen. Ook zijn er twee elementen die inspelen op de keuzearchitectuur van burgers. Enerzijds zijn dit 'financiële prikkels' die het initiatiefnemen aantrekkelijk moeten maken in termen van geld. Anderzijds zijn er 'communicatieve prikkels' die burgers aanzetten tot initiatiefnemen door aan te sporen. De operationalisatie is te zien in Tabel 5.

Tabel 5 Operationalisatie 'stimuleren van initiatiefnemen'

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Stimuleren van initiatiefnemen	Wegenemen bureaucratische barrières	Waarom draagt het wegnemen van bureaucratische barrières (regels/procedures) bij aan het succes van een burgerinitiatief?
	Ambities en doelen uitspreken	Waarom draagt het uitspreken van ambities en doelen door de overheid bij aan het succes van een burgerinitiatief?
	Financiële prikkels	Waarom dragen financiële prikkels (b.v. beloning/vergoeding) bij aan het succes van een burgerinitiatief?
	Communicatieve prikkels	Waarom dragen communicatieve prikkels (b.v. een oproep) bij aan het succes van een burgerinitiatief?

De vierde succesfactor is de **ondersteuning** die de overheid biedt aan burgerinitiatieven. Hiermee worden de acties bedoeld die de overheid uitvoert om initiatiefnemers te helpen met de realisatie van een initiatief. Deze succesfactor telt zes elementen. Het eerste element is 'financiële steun'. Dit is steun die gericht is op de kosten van een initiatief. Een ander element is de 'juridische steun'. Dit betreft het verstrekken van vergunningen of bestemmingsplannen bijvoorbeeld. Ook 'praktische steun' is een vorm van ondersteuning die de overheid kan bieden. Hier gaat het vooral om de steun bij de organisatie van de initiatieven zelf zoals het regelen van locaties of spullen. Ook het 'verbinden van initiatieven' kan

initiatiefnemers ondersteunen. Hierbij brengt de overheid verschillende initiatiefnemers met elkaar in contact, wat samenwerking kan bevorderen. Verder is het ‘meedenken met initiatiefnemers’ een vorm van ondersteuning. Dit houdt in dat de overheid actief meedenkt en kennis deelt met burgers. Ten slotte is het ‘ondersteunen op basis van behoeften en wensen van burgers’, een element. Dit houdt in dat de overheid alleen ondersteunend te werk gaat als daar ook daadwerkelijk behoefte aan is waardoor de initiatiefnemers eigenaar blijven. De overheid zou niet te ver moeten gaan met ondersteunen. In Tabel 6 is de volledige operationalisatie van deze succesfactor weergegeven.

Tabel 6 Operationalisatie ‘ondersteuning van initiatieven’

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Ondersteuning van initiatieven	Financiële steun	Waarom beïnvloedt de financiële steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
	Juridische steun	Waarom beïnvloedt juridische steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
	Praktische steun	Waarom beïnvloedt praktische steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
	Initiatieven verbinden	Waarom beïnvloedt het verbinden van verschillende initiatieven het succes?
	Meedenken	Waarom beïnvloedt het meedenken van ambtenaren met initiatiefnemers het succes?
	Ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften	Waarom is bij het ondersteunen het enkel aansluiten bij de wensen en behoeften van burgers van invloed op het succes?

De volgende succesfactor is de **houding van de ambtenaar** die betrokken is bij het initiatief. Deze succesfactor gaat over hoe de ambtenaar zich opstelt naar de burger toe. De ervaring die een burger heeft in de omgang met de ambtenaar is voor hen namelijk van invloed op het beleefde succes. Er zijn verschillende houdingen die positief zouden zijn. De eerste houding is ‘empathisch’. Dit valt te typeren als een betrokken houding van een ambtenaar die burgerinitiatieven weet te waarderen en bereid is om mee te denken. Het tweede element is een ‘open houding’. Dit wil zeggen dat een ambtenaar open staat voor initiatieven en makkelijk bereikbaar is. Ook een ‘dienstbare houding’ is van belang. Hier gaat het om handelen in het belang van de initiatiefnemer. De ambtenaar helpt om de doelen van de burger werkelijkheid te laten worden. Het vierde element is dat de verhoudingen gelijkwaardig moeten zijn. Dat betekent dat de ambtenaar niet uit enthousiasme het initiatief naar zich toetrekt en overneemt, maar ‘bescheiden’ blijft. Ten slotte zou een ambtenaar ‘geen risico-averse houding’ moeten aannemen. Dit houdt in dat een ambtenaar risico durft te nemen en probeert te bereiken wat wél kan. De gehele operationalisatie is zichtbaar in Tabel 7.

Tabel 7 Operationalisatie 'houding van de ambtenaar'

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Houding van de ambtenaar	Empathisch	Waarom beïnvloedde een empathische (betrokken/meedenkend) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
	Open	Waarom beïnvloedde een open houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
	Dienstbaar	Waarom beïnvloedde een dienstbare (bevorderlijk in het belang van initiatiefnemer) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
	Gelijkwaardig	Waarom beïnvloedde een gelijkwaardige verhouding met de burger/overheid het succes van een burgerinitiatief?
	Bescheiden	Waarom beïnvloedde een bescheiden houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
	Niet risico-avers	Waarom beïnvloedde een niet risico-averse (niet bang om risico te nemen) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?

De laatste succesfactor die geoperationaliseerd wordt is '**duidelijkheid**'. Dit betreft de duidelijkheid die verschillende actoren verschaffen gedurende het proces bij burgerinitiatieven. Deze succesfactor telt vijf elementen. Het eerste element is de duidelijkheid omtrent de criteria en spelregels van een initiatief. Dit element slaat op de overheid. Het gaat hierbij om de duidelijkheid die de overheid geeft over hoe een initiatief ingediend wordt en waar het aan moet voldoen. Bovendien is een duidelijk 'aanspreekpunt' van belang bij burgerinitiatieven. Dit houdt in dat de overheid duidelijk aangeeft bij wie een initiatiefnemer moet zijn om een initiatief in te dienen. Het derde element is 'communicatie'. Dit betreft de wederzijdse communicatie tussen burgers en ambtenaren. Ook de duidelijkheid die wordt gegeven over de kenmerken van een initiatief, vormt een element. Dit betekent de duidelijkheid die burgers verschaffen over hoe hun initiatief er precies uitziet. Het laatste element is duidelijkheid over wie waar verantwoordelijk voor is. Dit zouden burgers moeten aangeven bij de interactie met de overheid. De operationalisatie van deze succesfactor is te zien in Tabel 8.

Tabel 8 Operationalisatie 'duidelijkheid'

Succesfactor	Element	Interviewvragen
Duidelijkheid	Criteria en spelregels	Waarom beïnvloedde heldere criteria en spelregels het succes van een burgerinitiatief?
	Aanspreekpunt	Waarom had de aanwezigheid van een duidelijk aanspreekpunt invloed op het succes van een burgerinitiatief?
	Wederzijdse communicatie	Waarom beïnvloedde een heldere communicatie het succes van een burgerinitiatief?
	Kenmerken	Waarom speelt de duidelijkheid die burgers verschaffen op het gebied van de kenmerken van het initiatief een rol bij het succes van een burgerinitiatief?
	Verantwoordelijk	Waarom beïnvloedde het duidelijk aangeven wie waar verantwoordelijk voor is door burgers het succes van een burgerinitiatief?

Ook de kaartjes die gebruikt worden voor de Q-sort zijn per element gevormd. In Bijlage 2 zijn de teksten van de kaartjes te zien. Het overgrote deel van de teksten op de kaartjes vloeit logisch voort uit

de elementen. Het element ‘financiële steun’ leverde bijvoorbeeld het kaartje op: de gemeente ondersteunt een initiatief financieel. En het element ‘inhoudelijke kennis van burgers’ leverde het volgende kaartje op: een initiatiefnemer heeft inhoudelijke kennis van het onderwerp van het initiatief. Enkele kaartjes verdienen echter nadere uitleg omdat de omzetting van het element naar de tekst op het kaartje minder voor de hand ligt.

Het element ‘burgerlijke motivatie’ is op het kaartje weergegeven als plichtsgevoel. Volgens Bakker et al. (2012) is dit hoe burgerlijke motivatie zich uit. Bovendien is plichtsgevoel voor respondenten gemakkelijker te begrijpen en interpreteren dan het begrip ‘burgerlijke motivatie’. Vanwege deze twee redenen is er voor deze tekst gekozen.

Voor het element ‘democratische vaardigheden geldt hetzelfde als voor ‘burgerlijke motivatie’. Uit de literatuur bleek dat het kunnen overleggen met de overheid bedoeld werd met dit element (Denters et al., 2013). Tevens is de term ‘in overleg treden’ voor respondenten makkelijker om te begrijpen dan ‘democratische vaardigheden’.

Ook het element dat duidt op de duidelijkheid die burgers verschaffen over de kenmerken van een initiatief behoeft iets meer toelichting. Hier gaat het om de uitwerking van hoe een initiatief eruit zou moeten komen te zien. Deze uitwerking zou duidelijk en concreet moeten zijn zodat de gemeente er ook daadwerkelijk iets mee kan.

3.6 Validiteit en betrouwbaarheid

Het is nu van belang om de validiteit en betrouwbaarheid van de gekozen onderzoeksmethode te beschrijven. Voor dit deductieve onderzoek zijn de interne en externe validiteit evenals de betrouwbaarheid de belangrijkste onderwerpen om te bespreken (Baarda et al., 2005).

Interne validiteit gaat over de kwaliteit van de meting. Het gaat er hierbij om in hoeverre men daadwerkelijk meet wat men wil meten en onderzoekt wat men wil onderzoeken (Vennix, 2016). Dit onderzoek maakt gebruik van meerdere dataverzamelingmethoden, namelijk diepte-interviews, Q-sort en een focusgroep. Deze combinatie van dataverzamelingmethoden zorgt voor een hogere interne validiteit door de complementariteit van de opgehaalde data en de mogelijkheid tot vergelijken van de data (Vennix, 2016). Daarnaast biedt een interview ruimte om verhelderende vragen te stellen. Dat komt de interne validiteit ten goede omdat er zo nauwkeuriger data opgehaald wordt. Een interview heeft echter ook een nadeel wat betreft de interne validiteit. De vragen en antwoorden kunnen door tal van sociologische en psychologische redenen namelijk verkeerd worden geïnterpreteerd en beantwoord (Cohen et al., 2007). Hierdoor ontstaat er bias in de data en dit verslechtert de interne validiteit. Voor dit onderzoek was dit laatste niet zo sterk aan de orde. Het invullen van de Q-sort-tabel was helder en de vragen waren telkens van dezelfde aard, namelijk waarom een invloedrijk element die invloed toebedeeld kreeg.

De externe validiteit van een onderzoek wordt bepaald door de mate van generaliseerbaarheid van de resultaten (Vennix, 2016). Het is dus de vraag of de onderzoeksresultaten ook gelden voor de

populatie waarover een uitspraak gedaan tracht te worden. Bij het generaliseren van de onderzoeksresultaten van dit onderzoek is voorzichtigheid geboden. De onderzoekseenheden van dit onderzoek komen namelijk uit de gemeente Beuningen en uit vergelijkbare gemeenten. Dit zijn dus allemaal kleinschalige gemeenten zoals Vermeij et al. (2021) die beschrijven. Aangezien de gemeente Beuningen opdrachtgever van dit onderzoek is en dus een advies verlangt, is hiervoor gekozen. Dit betekent dat de resultaten van dit onderzoek bruikbaar zijn voor de gemeente Beuningen en andere kleinschalige gemeenten. De resultaten gelden echter niet of in mindere mate voor burgerinitiatieven in het algemeen. Grote steden zijn bijvoorbeeld niet meegenomen. De keuze om vanuit alle ervaringen van een respondent het gesprek aan te gaan, zorgde ervoor dat de resultaten van dit onderzoek gebaseerd waren op meerdere cases. Wanneer er was gekozen voor één case als uitgangspunt voor het gesprek, dan waren er minder cases aan bod gekomen. Deze toename van het aantal cases zorgt voor betere externe validiteit (Seawright & Gerring, 2008).

Een betrouwbaar onderzoek bevat weinig toevallige meetfouten (Vennix, 2016). Er dient dus op een consistente wijze gemeten en geanalyseerd te worden om betrouwbaar onderzoek te kunnen garanderen. Naast de vaste structuur van de interview guide was er ruimte om door te vragen en bepaalde elementen extra te belichten. Hierdoor kon er goed worden ingegaan op de achterliggende reden van de plaatsing van een element in de Q-sort-tabel. Deze vrijheid zorgt er echter wel voor dat ieder interview anders zal verlopen en ieder element verschillende aandacht krijgt. De wisselvalligheid bij het data verzamelen komt de betrouwbaarheid niet ten goede (Cohen et al., 2007). Om dit probleem te ondervangen is de Q-sort ingevoerd aan het begin van de interviews. Ieder element werd hier benoemd en geplaatst in een kolom. Hierdoor kwam ieder element ten minste één keer aan bod en kon later worden achterhaald in welke mate het element invloedrijk werd geacht. Bovendien is de data die de Q-sort opleverde kwantitatief van aard en dus minder gevoelig voor interpretatie (Vennix, 2016).

4. Resultaten

In dit hoofdstuk staan de resultaten centraal die de interviews in combinatie met de Q-sort en de focusgroep opleverden. Eerst wordt achterhaald hoe de respondenten succes in het kader van burgerinitiatieven definiëren. Vervolgens worden de algemene resultaten van de Q-sort beschreven. Dit leidt tot algemene ijkpunten die het mogelijk maken om de invloedrijkheid van individuele variabelen en elementen te achterhalen. Bij deze beoordeling wordt ook gekeken naar de toelichting van respondenten en deelnemers van de focusgroep. Vervolgens worden alle variabelen en elementen naast elkaar gelegd om de relatieve invloed inzichtelijk te maken.

4.1 Succes van burgerinitiatieven

De afhankelijke variabele van dit onderzoek is het succes van burgerinitiatieven. Tijdens de diepte-interviews is aan iedere respondent gevraagd wat succes inhoudt in het kader van burgerinitiatieven. Dit vormt de basis voor de Q-sort van de succesfactoren en de vervolgvragen bij het diepte-interview. Uit de theorie bleek dat er vier veelvoorkomende definities van succes van burgerinitiatieven zijn. Van deze vier definities wordt beschreven hoe vaak ze zijn benoemd en of de beschrijving overeenkomt met de kenmerken uit de theorie. Tevens zullen er mogelijke andere opvattingen worden beschreven van succes van burgerinitiatieven die zijn genoemd door respondenten.

Een goed lopend **proces** was een eerste definitie van succes. Drie van de elf respondenten hebben dit onderdeel genoemd in hun beschrijving van het succes van een burgerinitiatief. Dit waren allemaal ambtenaren. Dit ligt in de lijn van de theorie waar men spreekt over een definitie die geldend is voor ambtenaren. Volgens deze respondenten is het doorlopen van een zorgvuldig proces een kenmerk van een succesvol burgerinitiatief. Zij noemden de communicatie van een proces en de snelheid van het proces als belangrijke factoren. De communicatie zou helder moeten zijn:

Het is belangrijk dat als er iets niet kan, dat dat ook begrepen wordt want dat betekent dat je elkaar voldoende meegenomen hebt in het proces en dat iedereen ook snapt van: Ja, dit had ook gewoon niet anders gekund. (R4)

Wat betreft de snelheid meldt respondent 6 dat een proces dat te lang duurt, vaak niet meer als succesvol wordt beschouwd: “Ik denk dat het tijdspad heel belangrijk is. Als mensen initiatief nemen, dan moet het niet te lang duren”.

De tweede opvatting voor succes van burgerinitiatieven slaat op de positieve **neveneffecten**. Die zouden volgens de theorie voor ambtenaren belangrijker zijn dan de oorspronkelijke doelen. Slechts één respondent heeft dit genoemd als onderdeel van zijn succesdefinitie. Er werd gesproken van de contacten die nieuwe mensen maakten door het organiseren van initiatieven. Deze respondent gaf het volgende aan:

Er is bijvoorbeeld een initiatief geweest waarbij iemand in zijn straat iets ging organiseren en die mensen hadden allemaal geen contact met elkaar. Na dat initiatief kwam er een nieuw initiatief, en de bewoners kregen steeds meer contact met elkaar. Dat is mooi. (R5)

De derde opvatting over het succes van burgerinitiatieven zou volgens de theorie vooral betrekking hebben op burgers. Dit is namelijk de **doelbereiking** van het initiatief. Vijf van de elf respondenten hebben dit genoemd in hun beschrijving van het succes. Het waren echter niet enkel burgers (2x), maar ook ambtenaren (3x) die doelbereiking noemden. Ter illustratie volgt een uitspraak van respondent 10: “Ja en dat het doel bereikt is en het doel was in dit geval meer biodiversiteit en veel meer kleur”.

De vierde mogelijkheid om succes van burgerinitiatieven te definiëren is door te kijken naar de **breder impact** van een burgerinitiatief. Andere burgers, buiten de initiële initiatiefnemers, krijgen dan hoogte van het initiatief. Dit is voor de respondenten van dit onderzoek de belangrijkste succesdefinitie. Negen van de elf respondenten noemde dit in hun beschrijving. Vijf ambtenaren en vier burgers deden dat. Deze definitie wordt dus niet enkel toegeschreven aan burgers zoals de theorie meldt. Respondent 1 geeft daarbij aan dat iets wat klein begint, kan groeien: “Bijvoorbeeld het Rommelcamp in Ewijk is volgens mij heel klein begonnen, maar dat is nu zo'n succes aan het worden dat ze al heel groot zijn omdat je echt mensen in de omgeving er ook over hoort”. Respondent 8 geeft aan dat het vooral van belang is dat andere burgers profijt hebben van een initiatief: “Voor mij is het een succes als je voldoende inwoners bereikt die er iets van merken in positieve zin”. Ook het betrokken raken van nieuwe doelgroepen werd hierbij genoemd: “Dat was fantastisch, om de jeugd erbij te betrekken” (R10).

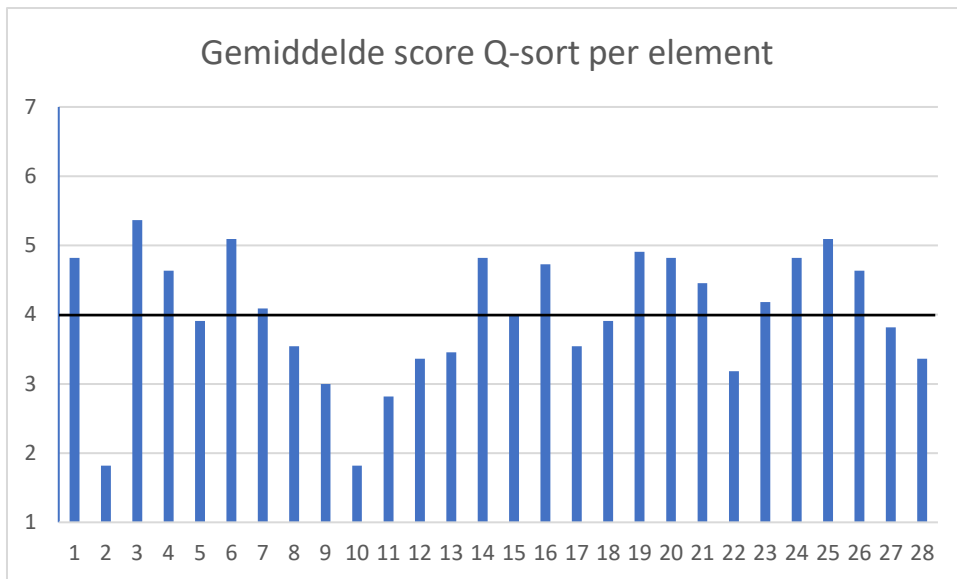
Naast deze vier vooraf verzamelde succespercepties zijn er nog enkele andere kenmerken van de succesperceptie genoemd. De meeste daarvan werden maar één keer genoemd en lijken dus geen breed gedragen onderdeel van succes van burgerinitiatieven te zijn. Eén component werd echter wel meermaals genoemd. Dat was het **voortduren** van een initiatief. Drie respondenten gaven aan dat dit op een succesvol initiatief duidde. Dit onderdeel werd altijd samen genoemd met het realiseren van de doelen van een initiatief. Respondenten gaven het volgende aan: “Het is wel een succes als je twee jaar later nog eens langs gaat en het nog steeds bestaat en gegroeid is en dus een waarde heeft in dat dorp” (R2). “Het is een succes als het tot stand komt, maar ook blijft bestaan. Dat is heel belangrijk” (R11).

Al met al is de impact die een burgerinitiatief in bredere zin heeft dus de meest genoemde succesperceptie. Ook de doelbereiking, veelal in combinatie met het voortduren van een initiatief, wordt vaak aangehaald als onderdeel van de succesperceptie. De impact en de doelbereiking werden door zowel ambtenaren als burgers genoemd. Deze succespercepties zijn dus niet enkel toe te schrijven aan burgers zoals de literatuur voorspelde. Het proces en de neveneffecten worden minder vaak genoemd als onderdeel van succesvolle burgerinitiatieven. Wel werden ze enkel genoemd door ambtenaren zoals de literatuur voorspelde.

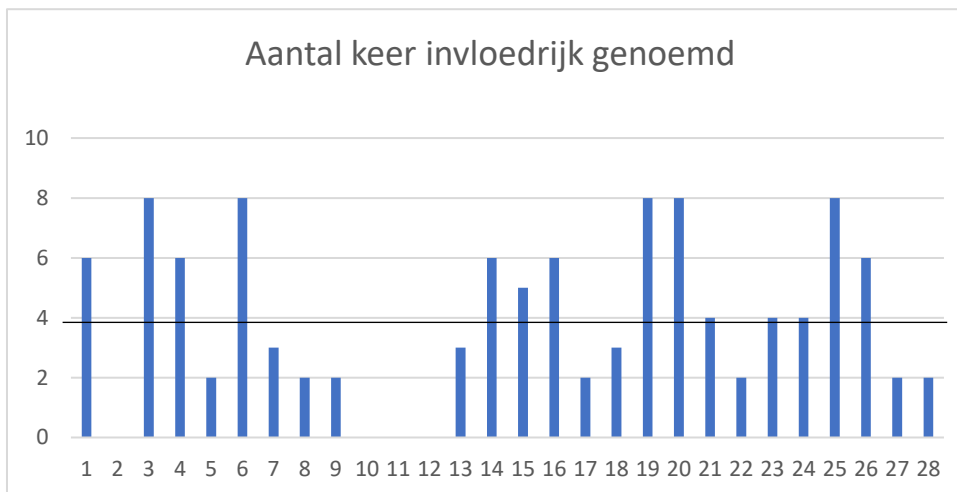
4.2 Algemene uitkomsten Q-sort

Iedere respondent heeft de Q-sort-tabel ingevuld. Over de ingevulde tabel is vervolgens het gesprek aangegaan. De resultaten van alle ingevulde tabellen zijn verzameld. De uitkomsten daarvan staan in Bijlage 3. Voor ieder element is de gemiddelde plaats in de Q-sort-tabel, en dus de gemiddelde invloedrijkheid, berekend. In Figuur 4 zijn de gemiddelde scores van de elementen te zien. Omdat de tabel symmetrisch was en er steeds zeven (1 t/m 7) mogelijke plaatsen voor een kaartje waren, is het gemiddelde van alle elementen tezamen logischerwijs de middelste kolom. Dat is dus 4. Ook de mediaan is door de normaal verdeelde vorm van de tabel, 4. Vanwege de vorm van de Q-sort-tabel (normaal verdeeld) liggen de gemiddelden van de individuele elementen relatief dicht bij het algemene gemiddelde (de middelste kolom = 4). Dat betekent dat als een element gemiddeld hoger dan 4 scoort, het een bovengemiddeld invloedrijk element was. Ook betekent dit dat wanneer een element gemiddeld onder de 4 scoort, het een ondergemiddeld invloedrijk element is. Dit gemiddelde is dus een ijkpunt voor het interpreteren van de resultaten. In Figuur 4 is met behulp van een zwarte lijn dit ijkpunt aangegeven. De gemiddelde scores van de elementen variëren van 1,8 tot 5,4. De legenda laat zien welk element bij welk nummer hoort. Een overzichtstabel, met alle elementen en hun bijbehorende score en relatieve invloed, staat in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk. Dit is Tabel 10. Daar worden alle elementen naast elkaar gelegd.

Naast naar de gemiddelden, is er ook gekeken naar hoe vaak een element als invloedrijk werd ingeschaald. Dat wil zeggen dat het element aan de rechterzijde van de tabel is gelegd (5^e, 6^e of 7^e kolom). Dit is zichtbaar gemaakt in Figuur 5. De legenda laat zien welk element bij welk nummer hoort. Bij elkaar opgeteld impliceren dus 10 van de 28 vakjes van de Q-sort-tabel invloedrijkheid (de vakjes aan de rechterkant van de tabel). De tabel is 11 keer ingevuld aangezien er 11 respondenten waren. In totaal is er dus $10 \times 11 = 110$ keer invloedrijk gescoord. Om een ijkpunt te achterhalen is het gemiddeld aantal keer berekend dat de elementen als invloedrijk zijn aangeduid. Dat is gemiddeld $110/28 = 3,9$ keer. Dit is het gemiddelde van alle elementen. Als een element vaker dan 3,9 keer als invloedrijk is ingeschaald, is dat meer dan gemiddeld. Als een element minder vaak dan 3,9 keer als invloedrijk is ingeschaald, is dat minder dan gemiddeld. Dit is dus een ijkpunt voor het interpreteren van de resultaten. In Figuur 5 is met behulp van een zwarte lijn dit ijkpunt aangegeven. Ieder individueel element kon maximaal 11 keer als invloedrijk zijn ingeschaald aangezien er 11 respondenten meewerkten. Het aantal keer dat een element als invloedrijk is genoemd varieert van 0 tot 8 keer.



Figuur 4 Gemiddelde score elementen



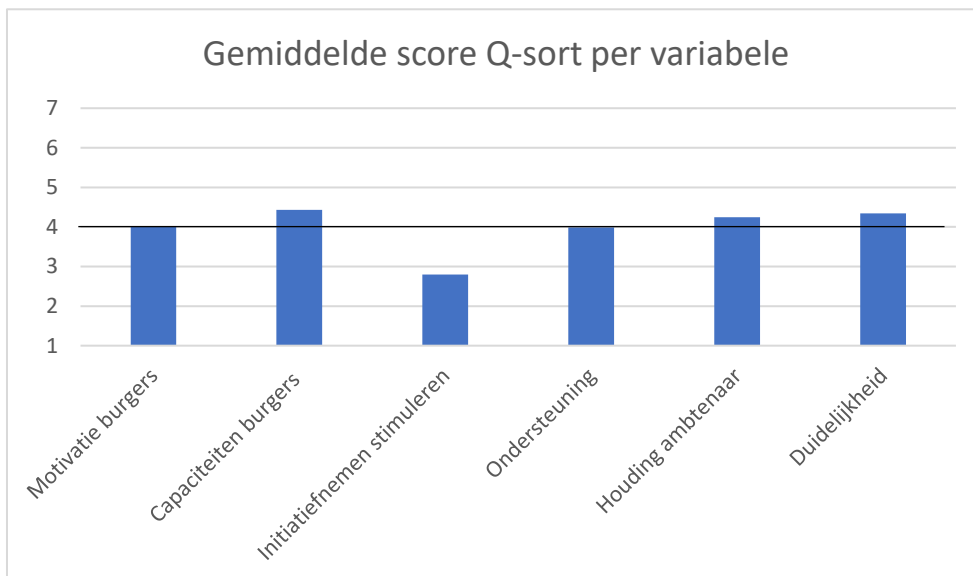
Figuur 5 Aantal keer dat een element invloedrijk is genoemd

1. Winst voor lokale gemeenschap	15. Initiatieven verbinden
2. Burgerlijke plicht	16. Actief meedenken
3. Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	17. Ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften
4. Organisatorische vaardigheden	18. Empathisch
5. Democratische vaardigheden	19. Open
6. Sociale vaardigheden	20. Dienstbaar
7. Inhoudelijke kennis	21. Gelijkwaardig
8. Wegnemen bureaucratische barrières	22. Bescheiden
9. Ambities en doelen uitspreken	23. Niet risico-avers
10. Financiële prikkels	24. Criteria en spelregels
11. Communicatieve prikkels	25. Aanspreekpunt
12. Financiële steun	26. Wederzijdse communicatie
13. Juridische steun	27. Kenmerken
14. Praktische steun	28. Verantwoordelijk

Legenda bij Figuur 4 en 5

Ook is het van belang om de eventuele verschillen tussen ambtenaren en burgers mee te nemen. Voor ieder element is de gemiddelde score die ambtenaren enerzijds en burgers anderzijds gaven, vergeleken. De verschillen in gemiddelden variëren van 0 tot 1,9. Als de score van een element tussen de 0,5 en 1,0 punt verschilt tussen de beide groepen, wordt dat in dit onderzoek gezien als een teken dat er een licht verschil van inzicht is. Als een element meer dan 1,0 punt hoger scoort bij een andere groep, wordt dat gezien als een teken van andere betekenisgeving door ambtenaren en burgers.

Behalve de elementen, is er ook onderzocht of er patronen zijn in de invloedrijkheid van de variabelen. Daarvoor zijn de scores van alle elementen die onder een variabele vallen, samengenomen. Daar is een gemiddelde uit berekend. Het gemiddelde van alle variabelen tezamen is ook hier weer 4 vanwege de symmetrische en normaal verdeelde Q-sort-tabel. De spreiding in de gemiddelden van de variabelen is niet zo groot als de spreiding bij de elementen (zie Figuur 6). De waarden van de variabelen variëren namelijk van 2,8 tot 4,4. Alle bovenstaande resultaten van de Q-sort worden samen met de resultaten uit de gesprekken gebruikt voor de analyse van de elementen en variabelen.



Figuur 6 Gemiddelde score variabelen

4.3 Resultaten per variabele en element

Hier volgt voor iedere variabele en bijbehorende elementen een uitgebreide analyse. Voor ieder element wordt beschreven in hoeverre die van invloed is geacht door de respondenten door gebruik te maken van de in de vorige paragraaf beschreven kenmerken. Bovendien zullen de bijbehorende uitspraken uit de diepte-interviews aan bod komen, evenals de uitspraken die zijn gedaan tijdens de focusgroep. Hierdoor kan ook de reden van het al dan niet van invloed zijn van een element worden beschreven. Vervolgens kunnen er aan de hand van de uitkomsten en kenmerken van de elementen, uitspraken over de bijbehorende variabele worden gedaan.

4.3.1 Motivatie van burgers

De eerste variabele van dit onderzoek is de motivatie van de initiatiefnemer. Bepaalde vormen van motivatie zouden bijdragen aan het succes van een burgerinitiatief. Deze variabele bestaat uit drie elementen, te weten: de winst die een initiatief heeft voor de lokale gemeenschap, de motivatie die gebaseerd is op plichtsgevoel en de motivatie die gebaseerd is op gemeenschapsgevoel/saamhorigheid. Deze elementen komen achtereenvolgens aan bod, gevolgd door een samenvattende alinea die de verhouding tussen de elementen en de variabele bespreekt.

Het eerste element van deze variabele gaat over de motivatie die gebaseerd is op de **winst voor de lokale gemeenschap**. Deze motivatie werd door de respondenten erkend als een invloedrijk element. Gemiddeld scoorde dit element 4,8. Dat is bovengemiddeld. Zes van de elf respondenten gaven aan dat deze motivatie belangrijk was. Ambtenaren en burgers gaven ongeveer in gelijke mate aan dat deze basis van motivatie invloedrijk was. Respondenten geven aan dat het belangrijk is dat een initiatief ook daadwerkelijk iets opbrengt. Dat helpt bij het realiseren van een initiatief, zeker als de gemeente de opbrengst erkent en achter de doelen van het initiatief staat. Zo meldt respondent 7: “Het mooiste is natuurlijk als alle partijen aan dezelfde kant zitten, hetzelfde doel hebben.” Ook geven respondenten aan dat de lokale gemeenschap iets aan een initiatief moet hebben. Draagvlak voor het initiatief onder de lokale gemeenschap is belangrijk. Respondent 6 geeft dit als volgt weer: “Als het door meerdere mensen gedeeld wordt, dan is het sowieso succesvoller”. Weerstand onder de buurtbewoners werkt juist belemmerend, aldus respondent 3. “Als je als initiatiefnemer een initiatief opstart en daar heel hard aan moet trekken en niemand wil eraan meedoen, dan bloedt zo iets weer dood”. Met draagvlak is het gemakkelijker om hulp te vinden voor de initiële initiatiefnemers. Zo geeft respondent 10 aan: “Om het enthousiasme van de bewoners te peilen, had ik eerst een enquête gehouden. (...) Als ik dat niet had gedaan, had ik alles alleen moeten doen. Dat had ik helemaal niet gekund, dan was het gedoemd te mislukken.” Ook bij de focusgroep werd dit onderwerp genoemd. En moet voldoende interesse zijn van andere inwoners in het initiatief. Het stemmen voor of tegen een initiatief is een initiatiefnemer goed bevallen. Op die manier is het duidelijk of er al dan niet weerstand is tegen het initiatief. Als er draagvlak is, wordt er ook meer van de opbrengsten van een initiatief gebruik gemaakt. Deze voorbeelden laten zien dat een motivatie die gebaseerd is op de winst voor de lokale gemeenschap, ervoor zorgt dat de omgeving van een initiatiefnemer sneller betrokken en enthousiast raakt waardoor het succes toeneemt.

Het tweede element van deze variabele is de **burgerlijke motivatie**. Deze vorm van motivatie is volgens de respondenten niet van belang bij het succes van burgerinitiatieven. Het element scoorde gemiddeld 1,8. Dat betekent dat dit het laagst ingeschaalde element van deze variabele is. Dit element is bovendien het minst van invloed van alle elementen van dit onderzoek (samen met financiële prikkels). Geen enkele respondent schaalde dit element in als invloedrijk. Vijf keer belandde dit element zelfs in de eerste kolom die aanduidt dat een element het mist invloedrijk is. Verder is er geen significant verschil in de invloedrijkheid die ambtenaren en burgers aan dit element geven. Specifiek wordt er aangegeven dat plichtsgevoel niet de juiste motivator is. ‘Negatief’ en ‘kunstmatig’ zijn termen die

respondenten aan deze motivatie hangen. Niet een burgerlijke plicht, maar juist een leuk idee of verbondenheid met de het onderwerp of de gemeenschap zou centraal moet staan: “Nee dat [motivatie gebaseerd op plichtsgevoel] niet, het mag ook juist een leuk idee zijn wat centraal staat” (R6). “Plichtsgevoel absoluut niet. Het was echt mijn hart voor natuur” (R10). “Het moet wel iets zijn wat de goegemeente ten nutte komt, hè. Ik geloof niet dat je daar per se plichtsgevoel voor moet hebben (R11)”. Burgerlijke motivatie is dus niet het juiste type motivatie omdat de verbondenheid met het onderwerp dan ontbreekt.

Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid is het derde en laatste element van deze variabele. Dit is volgens de respondenten een zeer belangrijk element. Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid scoorde gemiddeld het hoogste van alle elementen van dit onderzoek bij het invullen van de Q-sort-tabel, namelijk 5,4. Acht van de elf respondenten vond dit element invloedrijk, vier keer zelfs in de zevende en meest invloedrijke kolom. Dat de motivatie gebaseerd is op een gevoel van gemeenschap of saamhorigheid is dus cruciaal voor het slagen van een burgerinitiatief. Wel is er een duidelijk onderscheid tussen ambtenaren en burgers wat betreft de gegeven invloed. Hoewel beide groepen dit element als invloedrijk inschalen, vinden ambtenaren dit veel belangrijker dan burgers. Bij ambtenaren scoort dit element namelijk 6,2, terwijl burgers een gemiddelde score van 4,4 aangeven. Ambtenaren wijzen op het belang van een intrinsieke motivatie en koppelen dat veelal aan dit element. Met gemeenschapsgevoel/saamhorigheid als motivatie is het ook makkelijker om actief te blijven.

Ja en ik denk dat deze juist wel heel veel invloed erop heeft. Want dan komt het echt vanuit die inwoner en dan is die inwoner ook geneigd dat te blijven doen. (...). Ik denk dat als de motivatie van een initiatiefnemer gebaseerd is op gemeenschapsgevoel en saamhorigheid, het ook echt de intrinsieke motivatie is om iets te doen. Dat is natuurlijk wel echt de grote key tot succes. (R1)

Ik denk dat je een langere adem hebt als je het doet voor saamhorigheid en gemeenschapsgevoel.

Dus dat je een buurt soepje organiseert en je ziet dat het dus elke keer weer gezellig is en er veel saamhorigheid is. Dat je dat motiveert om het te blijven doen. (R2)

Ook burgers erkennen het belang van deze motivatie. Zij zien het echter, in tegenstelling tot de ambtenaren, minder als een basisvoorwaarde maar geregeld ook als een bijproduct van het initiatief. “Maar mijn motivatie was niet het gemeenschapsgevoel. Het was natuurlijk ook niet een egotripperij. Maar wat eruit voortgekomen is, is een enorme saamhorigheid, maar dat was niet mijn insteek nee” (R10). Bij dit element komt het voortduren van een initiatief als succesdefinitie terug. Als gemeenschapsgevoel/saamhorigheid de motivatie is, dan duurt het initiatief langer voort.

Kijkend naar deze variabele werd duidelijk dat er een helder beeld is ontstaan over de verhouding tussen de elementen binnen deze variabele. Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid is de

belangrijkste motivator. Ook de winst die een initiatief oplevert voor de lokale gemeenschap wordt gezien als een motivator die bijdraagt aan het succes van een initiatief. Burgerlijke plicht is volgens de respondenten juist geen degelijke motivator voor initiatiefnemers. Respondent 2 vat dit als volgt samen: “Ja vanuit plicht, ik vind dat een beetje een negatieve motivatie. Winst voor de lokale gemeenschap is mooier, vind ik al beter. En ik vind het gemeenschapsgevoel nog beter”. Als de elementen van deze variabele gecombineerd worden levert dat een gemiddelde score op van 4,0. Dat is precies het gemiddelde van de elementen en variabelen. Gemeenschapsgevoel is het meest invloedrijke element van dit gehele onderzoek. Ook winst voor de lokale gemeenschap is bovengemiddeld invloedrijk. Door de lage score van de burgerlijke plicht is het gemiddelde van deze variabele naar beneden gehaald. Hieruit kan opgemaakt worden dat het uitmaakt welke motivatie een initiatiefnemer heeft. De motivatie van de initiatiefnemer heeft dus wel degelijk waarde als het gaat om het succes van burgerinitiatieven.

4.3.2 Capaciteiten van burgers

De tweede variabele van dit onderzoek is de capaciteiten van de burgers. Bepaalde capaciteiten van burgers zouden leiden tot een groter succes van een burgerinitiatief. Deze variabele bevat vier elementen, namelijk: De organisatorische vaardigheden, democratische vaardigheden, sociale vaardigheden en de inhoudelijke kennis van burgers. Deze komen nu één voor één aan bod. Vervolgens is er een samenvattende alinea die de verhoudingen tussen de elementen en de variabele laat zien. Voor deze variabele is enkel gebruikt gemaakt van de diepte-interviews en de Q-sort. Tijdens de focusgroep kwamen de capaciteiten van burgers niet aan bod.

Het eerste element is de **organisatorische vaardigheden** van de burger. Uit de resultaten van de Q-sort bleek dat dit element van invloed is op het succes van een burgerinitiatief. De gemiddelde score was 4,6. Dat is bovengemiddeld. Zes keer zijn de organisatorische vaardigheden van burgers genoemd als invloedrijk. Ook dat is vaker dan gemiddeld. Ambtenaren en burgers geven beide aan dat dit element van belang is, al erkennen burgers het belang van hun eigen organisatorische vaardigheden sterker. Burgers geven namelijk aan dat het echt een vereiste is om iets van de grond te krijgen, zeker voor de trekker van een initiatief: “Nee, als je geen organisatorische vaardigheden hebt, dan gaat het altijd mis. Je moet hulp organiseren, je moet financiën organiseren. Dat is best wel behoorlijk” (R8). “Voorlopers die hebben dat [organisatorische vaardigheden] eigenlijk vaak al wel, hè? En die weten welke mensen ze erbij moeten vragen. Ik denk dat dat wel het succes kan vergroten inderdaad” (R11). Ambtenaren geven ook aan dat organisatorische vaardigheden helpen om een initiatief van de grond te krijgen. Zij geven echter aan dat deze vaardigheden ook kunnen worden ondervangen door de gemeente, medewerkers van welzijnsorganisaties of andere burgers.

Ja die leg ik wel wat lager, omdat ik er dus ook vanuit ga dat we een opbouwwerker hebben die die rol kan overnemen. (...). Kijk, als een kunstenaar heel goed kan schilderen en niet de organisatorische vaardigheden heeft, maar wel een heel mooi initiatief heeft want ze gaat met

de ouderen schilderen bij wijze van spreken. Dan zorgen wij wel dat het proces goed doorlopen wordt. Dus toen hebben wij die hele organisatie overgenomen, zodat zij uiteindelijk wel haar initiatief kon realiseren. (R2)

Het zou fijn zijn, maar iedere inwoner kan een initiatief nemen, hè. En als iemand dan wat minder zelf de vaardigheden daarvoor heeft, dan kan je wel geholpen worden van: goh betrek die er eens bij of denk daaraan. Dus dat hoeft de initiatiefnemer niet per se allemaal zelf in zich te hebben. (R6)

Deze iets meer behoudende opinie van de ambtenaren zorgde ervoor dat dit element niet in de top van de meest invloedrijke elementen is beland. Desalniettemin is het element alsnog van invloed op het succes van burgerinitiatieven. Vooral de succesdefinitie over een soepel proces komt bij dit element terug.

Democratische vaardigheden van burgers vormen het tweede element van de variabele ‘capaciteiten van burgers’. Dit gaat over het in staat zijn om in overleg te treden met de overheid over een initiatief. Dit bleek minder van invloed te zijn op het succes van burgerinitiatieven. Gemiddeld scoorde dit element 3,9 bij de Q-sort. Dat is net iets minder dan gemiddeld. Slechts twee keer werd dit element als invloedrijk genoemd. Ook dat is minder dan gemiddeld. Ambtenaren en burgers verschilden nauwelijks wat betreft hun opinie over dit element. Enkele respondenten gaven aan dat die democratische vaardigheden helpen bij het opzetten van een burgerinitiatief. Ter illustratie: “Ik denk dat het ook invloed heeft. Ja, want dat is wel echt een afbreukrisico als iemand dat niet kan” (R4). Aan de andere kant gaven meerdere respondenten ook aan dat de democratische vaardigheden niet altijd nodig zijn. Soms is het contact zeer vluchtig of verloopt het via een platform: “Als ik naar het platform Mijn WijkPlan kijk. Daar kan ook de analfabeet gewoon z'n ding kwijt. Dus die hoeft dat overleg haast niet te doen” (R9). Soms kan de gemeente een helpende hand bieden waardoor een gebrek aan vaardigheden wordt opgevangen. “Dat zal zeker invloed hebben, maar dan moet de gemeente daarbij helpen. Ik vind: de gemeente heeft ook een dienende rol” (R8).

De **sociale vaardigheden** van een burger is het derde element dat behoort tot deze variabele. Dit bleek een element te zijn met veel invloed op het succes van burgerinitiatieven volgens de respondenten. 5,1 was de gemiddelde score van dit element. Daarmee is dit het belangrijkste element van deze variabele en staat het op een gedeelde tweede plaats op de ranglijst van alle elementen. Acht keer schaalde de respondenten de sociale vaardigheden in als invloedrijk. Dat is meer dan gemiddeld. Ambtenaren vonden dit element iets belangrijker dan burgers, maar grote verschillen tussen deze twee groepen zijn er niet. Over de hele breedte geven respondenten aan dat het bezitten van sociale vaardigheden en een netwerk zeer handzaam zijn bij het betrekken van andere inwoners: “Ja, dan hebben ze wel met elkaar een goed idee. Maar vervolgens kunnen ze die ideeën niet verder brengen. Volgens

mij is het makkelijker om mensen mee te krijgen met die sociale vaardigheden” (R5). “Die hadden ook veel sociale media. Die heeft een initiatief genomen en die had meteen wel veel mensen. En dat was een man met ontzettende sociale vaardigheden en netwerk” (R11). Ook het behouden van de interesse gaat gemakkelijker als iemand sociale vaardigheden heeft. “Hier en daar een babbeltje maken, en hij houdt alle kikers in de kruiwagen, dus dat initiatief loopt gewoon heel goed. Dus dat is echt heel belangrijk” (R4). Hetzelfde geldt voor het vergaren van draagvlak voor een burgerinitiatief. De argumentatie van de respondenten laat ook de samenhang tussen dit element en de succesdefinitie ‘bredere impact van een initiatief’ zien. Als iemand over sociale vaardigheden en een sociaal netwerk beschikt, is het eenvoudiger om het initiatief onder de aandacht te brengen bij andere burgers en om het initiatief levend te houden. Ook de gevonden succesdefinitie die te maken had met het voortduren van een initiatief komt hier dus terug.

Het vierde element dat toebehoort aan deze variabele is de **inhoudelijke kennis** van burgers. Dit is de kennis die ze hebben over het onderwerp van hun burgerinitiatief. De respondenten erkenden dat dit element belang had, maar vonden andere elementen belangrijker. Gemiddeld scoorde dit element 4,1. Dat is net iets boven het gemiddelde. Drie keer werd dit element op een invloedrijke plek in de tabel gelegd. Dat is iets minder dan gemiddeld. Er is nauwelijks verschil in de belangrijkheid die ambtenaren en burgers geven aan de inhoudelijke kennis van burgers. Men geeft aan dat inhoudelijke kennis helpt bij het gemotiveerd raken van initiatiefnemers: “Want anders begint iemand er niet aan, want intrinsieke motivatie zit ook in de affiniteit die je met onderwerpen hebt” (R4). Verder geven meerdere respondenten aan dat het helpt, maar niet cruciaal is. Voor sommige initiatieven heb je namelijk niet zozeer inhoudelijke kennis nodig.

Kan me niet zo goed een voorstelling maken van een initiatief waarbij je heel veel inhoudelijke kennis nodig hebt. Behalve bij het opzetten van een energiecoöperatie of zo. Ik noem maar wat, dan is het wel belangrijk dat je weet hoe het werkt. En bij een technisch onderwerp is dat van belang. Maar alles wat te maken heeft met mensen een prettige tijd bezorgen of met elkaar een leuke tijd hebben, daar is niet zoveel inhoudelijke kennis voor nodig nee. (R5)

Verder kan er ook inhoudelijke kennis gezocht worden bij anderen volgens onder andere respondent 11: “Dat [inhoudelijke kennis bij een burger benodigd] is niet altijd waar, hè. Als een initiatief mensen om zich heen verzamelt, die kunnen ook verstand van zaken bieden”. De inhoudelijke kennis is dus prettig om te hebben en heeft wel enige invloed, maar behoort niet tot de elementen met een evident grote invloed.

De vier elementen geven tezamen een beeld van de variabele ‘capaciteiten van de burger’. Sociale en organisatorische vaardigheden zijn duidelijk van invloed op het succes van een burgerinitiatief. Sociale vaardigheden zijn daarbij wel belangrijker dan de organisatorische

vaardigheden. Dat komt doordat ambtenaren aangeven dat de organisatorische vaardigheden ook kunnen worden opgevangen door anderen. Democratische vaardigheden en inhoudelijke kennis hebben ook enige invloed op het succes van een burgerinitiatief, maar die invloed is niet zo groot. Als alle elementen van deze variabele gecombineerd worden, dan geeft dat een gemiddelde score van 4,4 voor de variabele. Dat is bovengemiddeld en ook de hoogste gemiddelde score voor een variabele in dit onderzoek. Hieruit kan dus opgemaakt worden dat de capaciteiten van een burger van invloed zijn op het succes van een burgerinitiatief, zeker als het de sociale en organisatorische vaardigheden betreft.

4.3.3 Stimuleren van initiatiefnemen

De derde variabele van dit onderzoek is het stimuleren van initiatiefnemen door de overheid. Door initiatiefnemen te stimuleren zou het succes van een burgerinitiatief vergroot kunnen worden. Deze variabele bestaat uit vier elementen: het wegnemen van bureaucratische barrières, uitspreken van doelen en ambities, het geven van financiële prikkels en het geven van communicatieve prikkels. Deze elementen komen achtereenvolgens aan bod, gevolgd door een samenvattende alinea die de verhouding tussen de elementen en de variabele bespreekt.

Het eerste element van deze variabele is het **wegnemen van bureaucratische barrières**. Dit gaat over het zoveel mogelijk beperken van onder andere de regels, procedures en overlegstructuren van de gemeente. Dit element bleek weinig invloed te hebben. Gemiddeld scoorde het element 3,5. Dat is minder dan gemiddeld. Twee van de elf respondenten vond dit element invloedrijk. Ook dat is minder dan gemiddeld. Voornamelijk ambtenaren vonden dit element onbelangrijk. Bij ambtenaren scoorde dit element slechts 3,3. Zij gaven aan dat burgers hier regelmatig tegen aan lopen, maar dat ze om sommige regels nou eenmaal niet heen kunnen. “Als het bijvoorbeeld gaat over het verduurzamen van een monumentale woning. Ja, dan zit je gewoon vast aan regels en procedures. (...) Vaak ook met hogere regelgeving” (R3). Ook helpen de regels en procedures soms juist volgens ambtenaren: “Ik denk ook wel dat het fijn is dat je die criteria houdt. Want als ik kijk naar andere projecten, dan zweeft het soms nog wel een beetje” (R1). Burgers bleken dit element iets belangrijker te vinden dan ambtenaren. Burgers gaven dit element precies de gemiddelde score van 4. Dat houdt in dat zij het van gemiddelde invloed vinden. Toch geven burgers wel aan dat ze begrip hebben voor de regels en procedures van de overheid, maar ze er niet te snel mee moeten komen. Dat vormt een barrière. Zo meldde een burger het volgende: “Je moet geen barrières opbouwen en zeggen: Je moet dit en dat en dat. Dan stopt zo'n burger. Maar die regels en procedures mogen ze natuurlijk niet weglaten, maar je moet daar niet meteen mee aankomen” (R9). Dit gegeven kwam ook terug gedurende de focusgroep. Daar stelde men dat er logischerwijs regels zijn, maar dat die niet te star gehandhaafd moeten worden: “Je moet iets niet vastpinnen op regelgeving”.

Het **uitspreken van doelen en ambities** door de overheid is het tweede element van deze variabele. Hier spreekt de overheid doelen en ambities uit op beleidsniveau, waar burgers vervolgens met initiatieven bij kunnen aansluiten. Dit is één van de elementen uit dit onderzoek met de minste

invloed. Gemiddeld scoort dit element 3,0. Dat betekent dat dit element op de 25^e plaats staat vergeleken met de andere elementen. Twee respondenten vonden dit element invloedrijk. Dat waren tweemaal burgers. Zij gaven in het algemeen meer belang aan dit element dan ambtenaren. Toch scoorde het uitspreken van ambities en doelen barrières ook bij burgers onder het gemiddelde (3,6). Onder ambtenaren scoorde het gemiddeld zelfs 2,5. Zij geven dan ook allemaal aan dat het inwoners niet zoveel uitmaakt wat het beleid en de ambitie van de gemeente is. “Nou, weet je, als mensen iets willen, willen ze het en of het nou beleid is of niet dat maakt ze in eerste instantie geen bal uit” (R4). Ook geeft men aan dat initiatieven zich op een ander niveau afspelen: “Nou ja de initiatieven, die zijn denk ik op een heel ander niveau als waar een gemeente mee bezig is” (R3).

Financiële prikkels verschaffen is het derde element van deze variabele. Dit houdt in dat de overheid een financiële beloning verschaft voor burgers die een initiatief nemen. Op die manier kan het initiatiefnemen worden gestimuleerd. Dit bleek het minst invloedrijke element te zijn volgens de respondenten (samen met burgerlijke motivatie). Het scoorde gemiddeld 1,8. Geen enkele respondent schaalde dit element in als invloedrijk. Zes keer werd dit element in de eerste kolom geplaatst en dus als minst invloedrijk gezien. Ambtenaren meldden daarbij: “Dat is een verkeerde motivatie, ja, daar ga je niet 3 jaar lang het buurt soepje mee draaien bijvoorbeeld” (R2). Veel gemeentes maken hier dan ook geen gebruik van:

Ja, want dan zijn we ook bang dat er allerlei dingen georganiseerd gaan worden, alleen maar voor die beloning, terwijl het initiatief moet natuurlijk gewoon vrijwillig zijn en niet van: ja, ik ga een initiatief opzetten omdat ik ervoor beloond word. (R3)

Burgers vinden dit element iets belangrijker dan ambtenaren, maar ook onder burgers scoort dit element laag: slechts 2,2. Zij geven aan dat financiële prikkels niet interessant of essentieel zijn voor initiatiefnemers. Juist een leuk idee zou centraal moeten staan, en geen beloning of vergoeding: “Dat hoort niet. Zou niet mogen, zo kun je het ook zien. Dat is een beetje hetzelfde. Het moet echt vanuit een leuk idee komen” (R11). Veel respondenten zien de financiële prikkels als een extrinsieke motivatie. Een motivatie gebaseerd op geld is volgens hen onjuist. Het zou juist moeten gaan om de eerdergenoemde gemeenschapsgevoel/saamhorigheid en de winst voor de lokale gemeenschap. Het is dan ook niet verwonderlijk dat die elementen zeer hoog scoren terwijl dit element als minst invloedrijk wordt ingeschaald. Respondent 1 geeft dat als volgt weer: “Nee, je zou willen dat dat niet is, omdat het eigenlijk hieruit [gemeenschapsgevoel/saamhorigheid] moet ontstaan”.

Het vierde element van deze variabele is de **communicatieve prikkel**. Hier doet de overheid een oproep aan burgers om een initiatief te nemen. Ook dit element blijkt van geringe invloed. Het scoort gemiddeld 2,8. 25 elementen werden gezien als invloedrijker dan dit element. Geen enkele respondent heeft dit element aan de rechterkant van de tabel geplaatst en dus als invloedrijk genoemd. Tussen ambtenaren en burgers zijn geen noemenswaardige verschillen. Wat deelnemers van de focusgroep

aangaven is dat het van belang is dat de gemeente duidelijk maakt hoe er met initiatieven wordt omgegaan en wat de mogelijkheden zijn. Hier duidt men niet op een echte oproep tot initiatiefnemen. Daarom komt dit later aan bod bij ondersteuning en duidelijkheid. De respondenten van de diepte-interviews geven in het verlengde hiervan aan dat de gemeente moet laten zien dat initiatiefnemers welkom zijn, maar geven aan dat dit meer in de houding zit dan in een communicatieve oproep. Respondent 7 zegt hierover het volgende:

Nou dat de gemeente oproept tot het nemen van initiatieven. Het zou in principe niet nodig zijn, dus dat zou eigenlijk zo min mogelijk hoeven. De bewoner moet zich vrij voelen. En de gemeente een heldere dienstverlening hebben om die initiatieven te kunnen nemen. (R7)

Ook de opvatting dat het ontspruiten van een initiatief de verantwoordelijkheid is van een burger, is een reden voor de geringe invloed die dit element heeft. Respondent 3 geeft dat als volgt aan: “Ja dus dat de gemeente zegt van: kom maar op met initiatieven... Maar het zijn de mensen zelf die het natuurlijk op moeten pakken”. Verder doen niet alle gemeenten aan communicatieve oproepen.

Als de elementen van deze variabele gecombineerd worden, levert dat een gemiddelde score op van 2,8. Dat is onder het gemiddelde. Bovendien betekent deze score dat deze variabele de minst invloedrijke is van dit onderzoek. Het stimuleren van initiatiefnemen heeft dus weinig invloed op het succes van een burgerinitiatief, zeker vergeleken met de andere variabelen. Binnen deze variabele zijn alle elementen ook van minder dan gemiddelde invloed. Het wegnemen van bureaucratische barrières is nog het meest invloedrijk. Burgers vinden dit van gemiddelde invloed. De andere elementen hebben nauwelijks invloed op het succes in vergelijking van de andere elementen van dit onderzoek. Financiële prikkels is zelfs (samen met burgerlijke motivatie) het minst invloedrijke element van dit gehele onderzoek.

4.3.4 Ondersteuning van een initiatief

De vierde variabele van dit onderzoek gaat over de ondersteuning van een initiatief vanuit de overheid. Vormen en kenmerken van ondersteuning hebben volgens de theorie invloed op het succes van een burgerinitiatief. Deze variabele bevat zes elementen, namelijk: Financiële steun, juridische steun, praktische steun, het verbinden van initiatieven, actief meedenken en ondersteunen enkel op basis van de wensen en behoeften van de initiatiefnemer. Deze elementen komen nu één voor één aan bod. Vervolgens is er een samenvattende alinea die de verhoudingen tussen de elementen en de variabele laat zien.

Het eerste element behorend tot deze variabele is **financiële steun**. De overheid ondersteunt een initiatief hier met financiële middelen. Het gaat hier dus om ondersteuning ten behoeve van het initiatief zelf en niet ter stimulans zoals de eerder besproken financiële prikkels. Dit element behoort in de ogen van de respondenten niet tot de invloedrijke elementen. Het scoort gemiddeld 3,4. Dat is minder dan

gemiddeld. Geen enkele respondent heeft het kaartje van financiële ondersteuning geplaatst op een invloedrijke plaats in de tabel. Ambtenaren vonden het iets belangrijker dan burgers. Bij beide groepen scoorde dit element echter minder dan gemiddeld. Respondenten geven aan dat er veel verschillende manieren zijn om aan geld te komen. Niet enkel de gemeente is daarin aan zet. Fondsen van andere organisaties en overheden en eigen inbreng zijn ook opties. Daardoor speelt geld niet zo'n grote rol bij het succes van een burgerinitiatief. Zo geeft een ambtenaar het volgende aan:

Omdat je ook gewoon heel veel fondsen en alles hebt. Dus ik heb nog nooit gehad dat een heel goed idee vanwege financiën niet gerealiseerd is. Dus dan wordt het links of rechtsom wel betaald. Dus dan kan je met fondsenwerving gewoon heel veel. (R2)

Ook burgers melden dat er voldoende mogelijkheden zijn om aan financiële middelen te komen: "Er zijn zoveel verschillende potjes en ingangen" (R9). Daarnaast is deze vorm van ondersteuning ook niet altijd aan de orde. Soms kunnen burgers de kosten van een initiatief zelf dragen of zijn de kosten nihil. Respondenten melden daarover het volgende: "Heel veel initiatieven binnen de gemeente zijn vaak financieel al opgezet zonder dat daar financiële ondersteuning aan te pas is gekomen" (R3). "Dat [belang van financiële ondersteuning] is erg verschillend. Dat is afhankelijk van de case" (R8). Deelnemers aan de focusgroep geven aan dat financiële ondersteuning prettig is, maar tegelijkertijd dat er veel mogelijkheden zijn wat betreft geld. De ondersteuning bij het oprichten van een verplichte stichting was positief: "Het was positief dat er een financiële vergoeding was voor het oprichten van de stichting. Daarvoor kregen we 500 euro". Als er geld nodig is, dan is het dus belangrijk dat dat er komt. Maar in de praktijk blijkt dat dit nooit een obstakel vormt. Andere vormen van ondersteuning, houdingen van een ambtenaar en duidelijkheid zijn vaker genoemd dan financiële ondersteuning.

De **juridische steun** is het tweede element van deze variabele. Dit betreft het verlenen van bijvoorbeeld een bestemmingsplan of vergunning om een initiatief zodoende mogelijk te maken. Ook dit element bleek van weinig belang bij het succes van een burgerinitiatief. Gemiddeld scoorde het 3,5 bij het sorteren van de elementen. Dat is minder dan gemiddeld. Drie keer werd dit element als invloedrijk genoemd. Ook dat is minder dan gemiddeld. Er werd weinig toelichting gegeven bij dit element. Wat wel enkele keren genoemd is, is dat juridische ondersteuning niet altijd aan de orde is. Vaak is dit alleen van toepassing bij grote projecten: "Dat [juridische ondersteuning] is bij ons denk ik nog wat minder aan de orde. Vaak alleen bij hele grote projecten" (R5). "Nou was het totaal niet aan de orde bij ons, dus dat had geen invloed" (R10). Er is wel een duidelijk onderscheid in de opinie van ambtenaren en burgers. Ambtenaren geven dit element gemiddeld een score van 4,0 terwijl de gemiddelde score bij burgers slechts 2,8 is. Ambtenaren vinden dit element dus invloedrijker. Dat komt doordat ambtenaren geregeld aangeven dat juridische ondersteuning de taak is van een overheid. Respondent 1 geeft bijvoorbeeld aan: "Daar gaat het uiteindelijk om. Het is ook een beetje die facilitators/ondersteuners rol, hè? Waar je af en toe toch in komt". In de focusgroep met burgers werd

juridische ondersteuning ook niet genoemd als een belangrijk onderwerp bij burgerinitiatieven.

Praktische ondersteuning is het derde element van deze variabele. Dit gaat over ondersteuning door middel van bijvoorbeeld spullen, kennis, een locatie of menskracht. Respondenten vonden dit een belangrijk element. Dit element vond men het belangrijkste element van deze variabele. Gemiddeld scoorde dit element 4,8. Dat is boven het gemiddelde. Zes keer werd het element ingeschaald als invloedrijk. Dat is ook meer dan gemiddeld. Respondenten van de interviews en deelnemers aan de focusgroep noemen het beschikbaar stellen van een ruimte voor vergaderingen/het faciliteren van de vergadering, het delen van kennis, het printen van flyers, het beschikbaar stellen van arbeid en het omvormen van grondstukken als vormen van praktische ondersteuning die ze waardeerden. Het blijkt dat met name burgers de praktische ondersteuning een zeer belangrijk element vinden. Burgers geven aan dat de praktische hulp cruciaal was bij het realiseren van het initiatief. Onder deze groep scoort dit element 5,4. Zo gaf respondent 10 aan: "Dat [praktische ondersteuning in de vorm van arbeid] was echt de doorzetter. Ja, daardoor ging het echt goed. Ja, dat konden wij niet zelf. Dat hadden wij nooit zelf gekund zonder die ondersteuning". Tijdens de focusgroep gaven burgers het volgende aan: "Wij waren al heel erg geholpen met het printen van de flyers". "Het was erg nuttig dat de eerste twee vergaderingen werden gefaciliteerd door de gemeente". Ook bij ambtenaren scoort dit element hoger dan gemiddeld, maar wel lager, namelijk 4,3. Zij spraken niet zozeer over hun eigen ervaring met praktische ondersteuning, maar gingen vaak in de schoenen van de burger staan en meldden dat burgers het zeer prettig vinden als een initiatief ondersteund wordt op een praktische wijze, vooral in het begin. Zo geeft een ambtenaar aan:

Dat [praktische ondersteuning] is in het begin heel belangrijk. Je ziet dat de initiatiefnemers die dan gesprekken willen voeren met de buurt, dat moet gewoon heel makkelijk en snel kunnen. Wij hebben contacten met onze dorpshuizen en dan kunnen wij die ruimtes gratis beschikbaar stellen voor het gesprek. (R2)

De praktische ondersteuning is dus invloedrijk. Deze invloed werkt vooral door op de doelbereiking van een initiatief en het proces. Door de praktische ondersteuning kunnen de doelen sneller bereikt worden en verloopt het proces soepeler.

Het vierde element van deze variabele is het **verbinden van initiatieven** door de overheid. Hier brengt de overheid verschillende initiatiefnemers met elkaar in contact ten behoeve van samenwerking. Respondenten van de interviews classificeren dit element als een element met gemiddelde invloed. Gemiddeld scoort dit element namelijk 4,0. Dat is precies gemiddeld. Vijf keer werd dit element als invloedrijk genoemd. Dat is meer dan gemiddeld. Wat opvalt is dat de plekken die dit element kreeg in de Q-sort-tabel sterk varieerden. Zo werd het dus vijf keer als invloedrijk ingeschaald, maar tegelijkertijd ook twee keer als element genoemd met de minste invloed van alle elementen. Er zit weinig verschil tussen het belang wat ambtenaren en burgers geven aan het verbinden van initiatieven. Volgens de

respondenten helpt het verbinden in eerste instantie vooral om anderen te enthousiasmeren en nieuwe initiatieven te laten ontspruiten. Zo melden twee ambtenaren het volgende: “Dat hoor je ook wel, dat ze dat altijd wel waarderen en fijn vinden om te weten welke kant ze op kunnen. (...) Het helpt ook om elkaar te enthousiasmeren” (R1).

Je merkt dat dat [verbinden van initiatieven] vooral helpt om nieuwe initiatieven te ontplooiën.

En je ziet dat dat enthousiasmeert en ook heel fijn is voor een initiatiefnemer dat ze niet dezelfde fouten gaan maken. Dus ik denk dat dat meer nieuwe initiatieven kan opleveren. (R2)

Initiatiefnemers behoeden voor fouten, wat respondent 2 noemt, wordt ook door andere respondenten benoemd. Het helpt als andere initiatiefnemers die al door het proces zijn gegaan de valkuilen aankaarten. Een burger zegt daarover het volgende: “Er zijn initiatieven die bij anderen heel goed werken. Waarom ga je moeilijk doen als een ander het al heeft doorleefd en uitgevonden?” (R7). Gedurende de focusgroep gaven de deelnemers aan dat het verbinden van belang is. Vooral het bewaken van het overzicht door de gemeente werd genoemd. Ook het al eerder benoemde behoeden voor fouten werd erkend als een functie van het verbinden van verschillende initiatieven. Al met al kan gesteld worden dat dit element van invloed is op het succes van burgerinitiatieven, ondanks de score die blijft steken op 4,0. Het element werd namelijk wel meer dan het gemiddeld aantal keren genoemd als invloedrijk en de deelnemers van de focusgroep vonden dit element van belang. Verbinden van initiatieven heeft dus enige invloed, maar bevindt zich wel in de middenmoot van alle elementen.

Actief meedenken door de overheid is een andere vorm van ondersteuning en het vijfde element van deze variabele. Dit actief meedenken houdt in dat de overheid gevraagd en ongevraagd suggesties doet om een initiatiefnemer te helpen. Dit element heeft invloed op het succes van burgerinitiatieven. Gemiddeld scoort het namelijk 4,7 en dat is meer dan gemiddeld. Zes keer werd dit element genoemd als invloedrijk. Ook dat is meer dan gemiddeld. Het belang dat ambtenaren en burgers aan dit element geven verschilt nauwelijks van elkaar. Respondenten geven aan dat het actief begeleiden van initiatiefnemers nodig is. Veel burgers weten bijvoorbeeld niet waar en bij wie ze moeten zijn voor hun initiatief en zouden graag actief worden begeleid. Zo geeft respondent 8 aan:

Je hebt een goed idee, maar dan moet je vanuit de ambtenaar begeleid worden van waar het past en welk domein je je aan moet houden. Dan moet je begeleid worden en moet je de weg gewezen worden. In welk domein past het? Wat zijn de juridische dingen? Waar kun je hulp krijgen? Want de gemeente heeft een begeleidende rol. (R8)

Verder werd met name in de focusgroep gewezen op het belang van het actief meedenken door de gemeente bij burgerinitiatieven. Dit werd genoemd bij zaken die goedgingen: “Positief meedenken”. Ook bij zaken die men minder goed vond gaan en beter zouden kunnen kwam actief meedenken aan

bod. Zo had men graag het volgende gezien: “Actief aandragen van extra mogelijkheden” en “Dat wat wij vragen van de gemeente wordt geregeld, maar het is niet zo dat de gemeente meedenkt of zelf met adviezen en acties komt.”

Het zesde en laatste element van deze variabele behelst het **ondersteunen enkel op basis van de wensen en behoeften van de burger**. Dit betekent dat de overheid zich passiever opstelt en het initiatief aan de burger laat. Dit is ogenschijnlijk de tegenhanger van het vorige element waar juist actief meedenken centraal staat. In tegenstelling tot dat actief meedenken, scoort het ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften van de burger niet bovengemiddeld. Gemiddeld scoort dit laatste element namelijk 3,5. Twee keer werd dit element als invloedrijk ingeschaald wat ook minder is dan gemiddeld. Er is hier wel een duidelijk verschil tussen de zienswijze van ambtenaren en burgers. Bij ambtenaren scoort dit element net boven het gemiddelde, namelijk 4,2. Bij burgers scoort dit element ver onder het gemiddelde met een score van 2,8. Dit laat zien dat ambtenaren naast het meedenken, ook op de verantwoordelijkheid van burgers wijzen. Vaak geven zij aan dat je actief moet meedenken, maar een initiatief niet moet overnemen van de burger. Ambtenaren meldden het volgende: “Ja als je een initiatief wil killen, moet je het als gemeente overnemen. Want dat is eigenlijk het domste wat je kan doen, vind ik” (R2). “Je wilt dat je ook enthousiast bent maar je moet wel uitkijken dat je niet iets over gaat nemen” (R6). Zoals bij het vorige element al duidelijk werd, hechten burgers meer waarde aan het meedenken en de interesse die ze voelen van ambtenaren. Dat geldt voor zowel de respondenten van de interviews als de deelnemers aan de focusgroep. Respondent 11 geeft dit op de volgende manier weer: “Wat de mensen zelf moeten uitvoeren. Daar mag de gemeente best ook wel eens bij helpen”.

Op het niveau van de variabele is er een wisselend beeld. Twee elementen zijn duidelijk van invloed. Eén elementen heeft enige invloed. De andere drie elementen hebben weinig invloed. Gemiddeld scoort deze variabele 4,0. Dat is precies gemiddeld. Er kan dus niet geconcludeerd worden dat de ondersteuning van initiatieven invloedrijk is als variabele. Daarvoor is de gemiddelde score te laag en worden te weinig elementen duidelijk als invloedrijk genoemd. Het is gepaster om te stellen dat twee elementen invloedrijk zijn, namelijk ‘praktische ondersteuning’ en ‘actief meedenken’. Het verbinden heeft enige invloed. Financiële ondersteuning, juridische ondersteuning en ondersteunen enkel op basis van de wensen en behoefte van de burger hebben weinig invloed op het succes van burgerinitiatieven.

4.3.5 Houding van de ambtenaar

De vijfde variabele van dit onderzoek is de houding die een ambtenaar aanneemt tegenover burgers die een initiatief willen realiseren. Bepaalde houdingen zouden het succes van een burgerinitiatief vergroten. Verschillende houdingen zijn onderdeel van deze variabele. Zes verschillende houdingen vormen de elementen van deze variabele: een empathische houding, een open houding, een dienstbare houding, een gelijkwaardige verhouding, een bescheiden houding en een niet risico-averse houding. Deze elementen komen achtereenvolgens aan bod, gevolgd door een samenvattende alinea die de verhouding tussen de

elementen en de variabele bespreekt.

Het eerste element van deze variabele is de **empathische houding**. Dit houdt in dat een ambtenaar betrokken en meedenkend is en laat blijken zich te kunnen inleven in een initiatiefnemer. Dit element vonden de respondenten niet van grote invloed op het succes van burgerinitiatieven. Gemiddeld scoorde dit element 3,9. Dat is iets minder dan gemiddeld. Driemaal werd het element ingeschaald als invloedrijk. Ook dat is minder dan gemiddeld. Ambtenaren en burgers waarderen dit element nagenoeg gelijk. Veel respondenten geven aan dat een empathische houding wel helpt, maar dat andere houdingen belangrijker zijn. Dat laten de volgende twee uitspraken zien. “Ik merk heel vaak dat de ambtenaar zich niet kan verplaatsen in een ondernemer, die persoonlijk het risico neemt, ook financieel. En dat is wel eens lastig” (R7). “Je hoeft niet helemaal alles te snappen en super empathisch te zijn, maar je moet wel meedenken. Dienstbaar, open houding vind ik dan belangrijker dan empathisch, denk ik” (R5). Verder geven zowel ambtenaren als burgers aan dat je als ambtenaar soms ook wel streng en zakelijk moet zijn. Een burger zegt daarover het volgende: “Nou, hij moet gewoon zijn werk doen. Of hij nou meevoelt of niet. Een soort zakelijke manier waarop je dingen zegt is belangrijk zonder dat je iets meteen afschiet of heel bot overkomt” (R8). Ook een ambtenaar geeft dit aan: “Maar het [empathische houding] is wel iets minder belangrijk. Soms moet je ook gewoon streng zijn” (R1). De focusgroep gaf wat betreft de empathische houding hetzelfde beeld. Soms werd het genoemd als een goede houding voor een ambtenaar, maar andere houdingen kwamen vaker aan bod. Dit laat, in combinatie met de resultaten van de interviews en de Q-sort, zien dat dit element niet tot de meest belangrijke elementen behoort.

Een **open houding** is een andere houding die onderdeel is van deze variabele en daarmee het tweede element. Door open te staan voor initiatieven en dit te laten blijken aan burgers, zou het succes van een burgerinitiatief worden vergroot. De respondenten geven aan dat dit een belangrijk element is met bovengemiddelde invloed. Gemiddeld scoort het namelijk 4,9. Ook wordt het element door acht van de elf respondenten benoemd als invloedrijk. Dat is ver boven het gemiddelde. Deze kenmerken maken van dit element de meest invloedrijke van deze variabele. Bovendien is het de op drie na meest invloedrijke element van dit gehele onderzoek. Er zit weinig verschil in de invloedrijkheid die ambtenaren en burgers aan dit element geven. Respondenten geven aan dat een open houding een basisvoorwaarde is. Het helpt om meer initiatieven te laten ontspruiten. Bij deze open houding hoort bereikbaar en zichtbaar zijn en het laten blijken dat initiatieven gewaardeerd worden. Twee burgers zeggen daar het volgende over: “Het [open houding] is wel altijd belangrijk. Dat is eigenlijk een voorwaarde dat de gemeente als doel heeft dat inwoners zich vrij voelen om initiatieven te ontplooiën. Ik vind het een basisvoorwaarde” (R7).

De open houding moet er altijd zijn. Goed zichtbaar, aanwezig. Een open houding speelt wel een grote rol in het succes. Dus niet meteen laten merken van: nou dat wordt niks. Als we het

gevoel hebben dat een ambtenaar toch voortdurend zijn bedenkingen heeft, dan enthousiasmeert dat ook niet. (R11)

Ook ambtenaren beseften dat een open houding van belang is bij burgerinitiatieven. Zij geven aan dat een welkome en open houding helpt bij het motiveren van burgers. Zo geeft respondent 1 aan: “Ik denk dat je als ambtenaar ook gewoon een open houding nodig hebt en dat je niet alles meteen moet afschieten. Daarmee krijg je ook weer extra motivatie bij de inwoners”. Tijdens de focusgroep gaf men ook aan veel belang te hechten aan een open houding van de ambtenaren. Dit was de houding die het meest genoemd werd. Vaak werd een open houding gerelateerd aan een enthousiaste houding.

Het derde element van deze variabele is een **dienstbare houding** van een ambtenaar. Hier stelt een ambtenaar zich op in dienst van de burger en probeert zo veel mogelijk tegenmoet te komen aan diens wensen. Ook dit element is volgens de respondenten van invloed op het succes van burgerinitiatieven. Gemiddeld scoorde dit element namelijk 4,8 en dat is meer dan gemiddeld. Dit element werd acht keer benoemd als invloedrijk wat meer dan het gemiddelde is. Er zit weinig verschil aan het belang dat ambtenaren en burgers aan dit element toekennen. Burgers geven aan dat een dienstbare houding energie geeft en ook enthousiasmerend werkt: “Dat heeft geholpen. Ja, dat hield mij enthousiast” (R10). Verder geeft men aan dat het ontbreken van een dienstbare houding kan leiden tot veel onvrede. De verstandhouding kan dan harder worden. Een ambtenaar zegt daarover het volgende: “En de dienstbare houding en gedrag van gemeenten is zeker van invloed, want anders zijn mensen soms wel heel erg gemotiveerd als de gemeente tegenwerkt. Dat ze dan toch koste wat het kost daarmee doorgaan” (R4). Een burger uit een andere gemeente geeft vanuit zijn perspectief aan hoe een tegenwerkende, en dus niet dienstbare, houding wordt ervaren. Deze respondent meldt het volgende:

De ambtenaar heeft veel werk en die zegt: Ik wil het niet, want ik heb al veel werk. Moet ik dit er dan nog weer bij gaan doen? Dat wil ik niet. En dan zoeken ze iets om het af te wijzen. Dat is op het ogenblik de teneur hier in de gemeente. Wat ik deels ook wel begrijp. Maar het is altijd nee, tenzij je kunt overtuigen. Nee, tenzij ze er niet meer onderuit kunnen komen. Ja, mits je aan bepaalde voorwaarden voldoet zou beter zijn. (R8)

Ook tijdens de focusgroep gaf men aan dat een dienstbare houding prettig is. Onder andere luisteren naar inwoners werd bij hierbij genoemd. Ook gaf men aan het te waarderen als er “gereageerd wordt op dat wat de inwoner vraagt”.

Een **gelijkwaardige verhouding** tussen de ambtenaar en de burger is het vierde element van deze variabele. Dit betekent dat geen van beide partijen de boventoon voert maar er in samenspraak wordt gekeken naar de mogelijkheden. Dit element blijkt ook van invloed op het succes van een burgerinitiatief, maar wel in mindere mate dan de open en dienstbare houding. Dit element scoort

gemiddeld 4,5. Dat is meer dan gemiddeld. Het element wordt vier keer ingeschaald als invloedrijk. Dat is net iets meer dan gemiddeld. Deze vier keer is wel vier keer minder dan de acht keer bij de open en dienstbare houding. Tussen ambtenaren en burgers zitten wederom nauwelijks verschillen. Wel zijn er tussen de respondenten grote verschillen in de opvatting over de verhouding tussen de ambtenaar en de burger. Zo geven enkele respondenten (ambtenaren en burgers) weinig invloed aan gelijkwaardigheid omdat gelijkwaardigheid onmogelijk is. Dat komt volgens hen door de overheid die soms simpelweg regelgever is en boven de burger staat:

Als gemeenteambtenaar moet je natuurlijk ook realistisch kijken van: is iets mogelijk? En soms moet je als gemeente gewoon zeggen van: ja, stop, het kan niet. Want als gemeente zijnde moet je toch vaak naar een groter geheel kijken en ook naar een financieel plaatje. (R3)

Maar andere respondenten geven juist aan dat gelijkwaardig een zeer belangrijk element is wat cruciaal is voor het slagen van een initiatief: “Veel ambtenaren denken dat ze intelligenter zijn dan de burgers. Maar veel gepensioneerde mensen zijn echt super hoog opgeleid. Dus als ambtenaar moet je lef hebben om op zijn minst van gelijkwaardigheid uit te gaan. Dat kan zoveel opleveren” (R9). Een ambtenaar ervaart dit als volgt:

Ik sta boven jou, ik bepaal wat jouw speelruimte is, ik ben de baas. Dat is natuurlijk een foute communicatie. Daar zie je heel veel frictie in ontstaan als je zo'n hiërarchische communicatie hebt in een situatie die om gelijkwaardigheid vraagt. Mensen pikken dat gewoon niet. Dat is dan heel irritant en daar worden ze boos over of ze willen helemaal niet meedoen. (R4)

In de focusgroep komt ook een wisselend beeld naar voren. Sommige deelnemers melden dat de gelijkwaardige verhouding belangrijk is, terwijl anderen juist wijzen op duidelijkheid en regie vanuit de gemeente. Dit laat wederom zien dat het er een verdeelde zienswijze is op de gelijkwaardige verhouding. Sommigen zijn echt voorstander, terwijl anderen een andere rol verwachten. De mensen die voorstander zijn, zijn echter wel in de meerderheid waardoor het element bovengemiddeld scoort en dus boven gemiddeld invloedrijk is.

Het vijfde element van deze variabele is de **bescheiden houding** van de ambtenaar. De ambtenaar houdt zich op de achtergrond en staat dicht bij de samenleving in dit geval. Dit is het element met de minste invloed van deze variabele. Het scoorde gemiddeld 3,2. Dat is minder dan het gemiddelde. Het element staat hiermee op 24^e plaats van alle 28 elementen als het gaat om invloedrijkheid. Slechts twee respondenten vonden dit element invloedrijk. Dat is ook minder dan gemiddeld. Ambtenaren vonden dit element iets belangrijker dan burgers. Burgers gaven weinig belang aan dit element met een gemiddelde score van 2,8. Respondenten geven aan dat de ambtenaar soms juist een zetje in de goede richting moet geven door even het voortouw te pakken. “Maar soms moet je wel iets meer het voortouw

nemen of er zijn. En laten merken dat je wilt vertellen wat nodig is” (R5). “Aan de ene kant denk ik ook dat je die inwoners als het om succes gaat even dat zetje moet geven” (R1). Tijdens de focusgroep is een bescheiden houding nooit genoemd als een belangrijk onderwerp. Wel werd een terughoudende houding meermaals genoemd als een onderwerp wat als onprettig werd ervaren. Zo gaf een deelnemer aan: “Toen de eerste gesprekken hadden plaatsgevonden merkte ik een afwachtende houding bij de gemeente, dat had wel anders gemogen”. Al met al valt een bescheiden houding dus niet te bestempelen als een houding die het succes van een burgerinitiatief duidelijk bevordert.

Het zesde en laatste element van deze variabele is een **niet risico-averse** houding van een ambtenaar. Dit houdt in dat een ambtenaar niet bang is om risico te nemen en kijkt naar wat mogelijk is, ook als iets op het eerste oog niet kan. Dit element blijkt van invloed te zijn op het succes van burgerinitiatieven, maar wel in mindere mate dan bijvoorbeeld de open en dienstbare houding. Gemiddeld scoorde het element 4,2. Dat is iets hoger dan het gemiddelde. Vier keer werd het element ingeschaald als invloedrijk. Ook dat is net iets meer dan gemiddeld. Tussen ambtenaren en burgers zijn nauwelijks verschillen te zien. Respondenten gaven relatief weinig toelichting bij dit element. Wat vaak naar voren kwam is dat het helpt als een ambtenaar niet bang is om risico te nemen, maar men soms simpelweg gebonden is aan bepaalde regels en prioriteiten. Een ambtenaar geeft dit als volgt weer:

Er zijn een aantal voorwaarden waar je aan moet voldoen, er zijn een aantal wettelijke kaders en regelingen waar we naar moeten kijken en daarbinnen kunnen we dan samen dingen doen.

Maar je moet dus niet zeggen: het zal wel niet lukken, ik zou er niet aan beginnen als ik jou was.

Maar: wat kan er wél. (R4)

Ook burgers erkennen dat risico durven nemen helpt, maar dat een ambtenaar ook verantwoordelijkheden heeft. Zo zegt respondent 11: “Natuurlijk moet een ambtenaar in dat opzicht ook verantwoording afleggen aan de wethouder bijvoorbeeld. Maar als je een beetje lef hebt helpt dat wel mee”. Burgers die deelnamen aan de focusgroep noemden een niet risico-averse houding niet direct als een sleutel tot succes. Wel werden het ‘out of the box denken’ en ‘niet vastpinnen aan regels’ genoemd als elementen die positief werken. Deze zaken zijn nauw verbonden met het risico durven nemen. Samengevat heeft een niet risico-averse houding dus invloed op het succes van een burgerinitiatief, maar slechts iets meer dan gemiddeld.

Als de elementen van deze variabele worden samengevoegd, geeft dat een gemiddelde score van 4,2. Dat is iets hoger dan gemiddeld en brengt deze variabele op een derde plaats van de zes variabelen. Vier van de zes elementen waren bovengemiddeld invloedrijk. Hierdoor kan gesteld worden dat de houding van ambtenaren van invloed is op het succes. Dit is echter wel afhankelijk van welke houding. Er is namelijk een patroon te zien tussen de verschillende houdingen binnen deze variabele. Aan een open en dienstbare houding wordt het meeste belang gehecht. Dit zijn houdingen die activiteit en handelen weerspiegelen. Vervolgens is een gelijkwaardige verhouding ook van invloed op het succes,

hetzij in mindere mate. Hier wordt een iets minder actieve en handelende houding verondersteld. Een bescheiden houding is volgens de respondenten juist niet bevorderlijk. Hier staan activiteit en handelen dan ook niet centraal. Dit laat zien dat hoe meer een houding inspeelt op actief handelen en ondersteunen, hoe invloedrijker die wordt geacht. De empathische en niet risico-averse houding bevinden zich tussen de invloedrijke en niet invloedrijke elementen in.

4.3.6 Duidelijkheid

De laatste variabele van dit onderzoek gaat over de duidelijkheid die zowel vanuit de overheid als vanuit de burgers wordt geboden bij burgerinitiatieven. Duidelijkheid kan het succes van een burgerinitiatief beïnvloeden. Deze variabele bevat vijf elementen. De eerste twee zijn: duidelijke criteria en spelregels, en een aanspreekpunt. Dit gaat vooral over de duidelijkheid vanuit de overheid. Het derde element is een heldere wederzijdse communicatie. Duidelijkheid over de kenmerken van een initiatief en de verantwoordelijkheden zijn het vierde en vijfde element. Deze gaan over de duidelijkheid die burgers verschaffen. Deze elementen komen nu één voor één aan bod. Vervolgens is er een samenvattende alinea die de verhoudingen tussen de elementen en de variabele laat zien.

Het eerste element van deze variabele is de duidelijkheid die er is over de **criteria en spelregels** die gelden bij een burgerinitiatief. Dit gaat over de duidelijkheid die de overheid biedt over criteria waar een burgerinitiatief aan moet voldoen en het beleid aangaande burgerinitiatieven. Dit element bleek invloed te hebben op het succes. Gemiddeld scoorde het namelijk 4,8. Dat is boven het gemiddelde. Vier respondenten schaalden dit element in als invloedrijk. Dat is iets meer dan gemiddeld. Ambtenaren vonden dit element belangrijker dan burgers. Onder ambtenaren scoorde dit element namelijk gemiddeld 5,2 terwijl burgers dit element met een gemiddelde score van 4,4 beoordeelden. Ambtenaren geven aan dat de criteria en spelregels duidelijk moeten zijn om op die manier de verwachtingen van burgers reëel te houden. Een overheid moet namelijk wel kunnen waarmaken wat ze belooft. Ambtenaren geven dat als volgt weer: “Je moet ook oppassen dat je geen beloftes maakt, of dat je geen uitspraken doet die je niet waar kan maken. Ik denk dat je ook gewoon je grenzen moet aangeven” (R3).

Ik denk dat dat sowieso op voorhand al belangrijk is dat je alles duidelijk hebt, want anders dan motiveer je inwoners ook niet echt. Als je gouden bergen beloofd en ze krijgen maar zo'n klein stipje. Dus ja, Als het van tevoren duidelijk is, kan ik me voorstellen dat dat ook wel bijdraagt aan het succes. (R1)

Ook burgers geven aan dat duidelijke criteria en spelregels van belang zijn. Wel geven enkele respondenten een nuancering waardoor dit element onder burgers iets lager scoort. De nuanceringen zijn dat de actievere burgers de criteria toch wel duidelijk krijgen, ook al zijn de in eerste instantie niet helder: “Als ze [criteria en spelregels] niet duidelijk zijn, krijg je ze wel duidelijk. Ja gedurende wordt dat gewoon duidelijk. Maar het is heel belangrijk voor succes, maar niet aan het begin van het initiatief”

(R8). Een andere nuanciering is dat naast de duidelijke criteria en spelregels ook flexibiliteit nodig is. Respondent 11 (burger) zegt daarover: “Dat werkte omdat je dan meteen als initiatiefgroep weet wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn. Maar ze moeten ook wel flexibel zijn”. Burgers uit de focusgroep vonden dit element juist van grote waarde. Ze noemen duidelijkheid over het beleid omtrent initiatieven, de mogelijkheden voor ondersteuning en de criteria die daarbij horen als belangrijke factoren. De resultaten van de Q-sort in combinatie met die van de focusgroep maakt dat dit element als invloedrijk te bestempelen valt.

Het tweede element van deze variabele is het hebben van een **aanspreekpunt** voor burgers die een initiatief willen opstarten. Hier gaat het om een duidelijk vindbare ambtenaar waar initiatiefnemers bij terecht kunnen. Dit bleek een belangrijk element te zijn. Het is van invloed op het succes van burgerinitiatieven. De gemiddelde score is namelijk 5,1. Dat is boven het gemiddelde en het op één na meest invloedrijke element van dit onderzoek (samen met sociale vaardigheden). Ook is dit het element met de hoogste gemiddelde score van deze variabele. Acht keer werd dit element genoemd als invloedrijk. Dat is vaker dan gemiddeld. Ambtenaren en burgers waarderen dit element ongeveer gelijk. Men geeft aan dat het zonder aanspreekpunt heel lastig is om iets te bereiken. Respondent 9 zegt: “Zonder aanspreekpunt lukt het allemaal niet. Zonder aanspreekpunt heb je überhaupt geen schijn van kans”. Verder geven respondenten aan dat het belangrijk is dat een aanspreekpunt voor langere tijd actief is binnen een organisatie. Als een aanspreekpunt vertrekt, zou dit goed moeten worden overgenomen door de opvolger: “Nee en dat aanspreekpunt hebben we volgens mij al eerder over gehad, hè? Dat is wel handig. Ook als die persoon verdwijnt dat het dan goed overgedragen wordt” (R1). Als dit niet goed wordt overgedragen dan kan dat door burgers als vermoeiend worden ervaren: “Als de nieuwe ambtenaar komt, moet je alles volledig opnieuw gaan uitleggen. En ja, dat is soms wel eens jammer” (R7). Het beeld wat de interviews gaven, is hetzelfde beeld dat bij de focusgroep ontstond. Ook daar werd gewezen op contactpersonen en aanspreekpunten. Verder sprak men ook daar over ‘een goede interne overdracht’. Dit element is dus een belangrijk element als het gaat om succes van burgerinitiatieven.

Een **heldere wederzijdse communicatie** is het derde element van deze variabele. Hier gaat het om een duidelijke communicatie van de overheid naar de burger en andersom. Dit blijkt met een score van 4,6 ook meer dan gemiddeld van invloed te zijn. Zes keer werd dit element ingeschaald als invloedrijk. Ook dat is meer dan gemiddeld. Er is nauwelijks verschil in het belang dat ambtenaren en burgers aan dit element hechtten. Ambtenaren merken dat burgers een duidelijke communicatie waarderen. Ze willen graag weten waarom de overheid bepaalde keuzes maakt of waarom iets in hun ogen lang duurt. Zo geeft respondent 5 (ambtenaar) aan: “Mensen horen liever dat iets niet kan, dan dat ze heel lang niks horen. We vinden het nooit leuk als we nee moeten verkopen, maar als je de juiste argumenten hebt, dan kun je het uitleggen en wordt het makkelijker”. Het uitleggen op een heldere manier wordt ook door respondent 4 (ambtenaar) erkend:

Je moet zo vroeg mogelijk kennis delen, zo vroeg mogelijk aan het begin gewoon inhoudelijk, maar ook procesmatig kennis delen. Dus: als jullie een idee hebben en we zijn het er allemaal over eens, wil dat nog niet zeggen dat het er komt, want het college moet daar een besluit over nemen. En dan is het er pas over een jaar of meer en dan weet je het pas zeker. Dat moet je gewoon echt allemaal uitleggen. In het begin zullen de mensen denken van oh, ik dacht volgende maand, maar nu snap ik dat het pas over een jaar is.

Tijdens de focusgroep met burgers werd communicatie meermaals genoemd als een onderwerp waar verbetering nodig is. Dat geeft aan dat dit als belangrijk wordt ondervonden. Burgers vinden het prettig als ze weten waar ze aan toe zijn. De wederzijdse communicatie wordt dan ook vaak genoemd met het eerder besproken element dat gaat over heldere criteria en spelregels. De communicatie van burgers naar de overheid toe is nauwelijks benoemd. Vaak sprak men over de communicatie vanuit de overheid. Al met al is de wederzijdse communicatie een belangrijk element, met name als het gaat om de communicatie vanuit de overheid.

Het vierde element van deze variabele is de **duidelijkheid** die burgers verschaffen **over de kenmerken** van hun initiatief. Als burgers direct duidelijk zijn over hoe ze hun initiatief voor zich zien, zou dat het proces vergemakkelijken. De respondenten geven hier weinig belang aan. 3,8 is de gemiddelde score. Dat is iets minder dan het gemiddelde. Twee keer noemden de respondenten dit element als invloedrijk. Dat is ook minder dan gemiddeld. Er zit veel verschil tussen de visie van ambtenaren en burgers op dit element. Ambtenaren vinden dit element niet belangrijk met een gemiddelde score van 3,3. Zij geven aan dat die duidelijkheid niet direct nodig is. Deze duidelijkheid kan ook nog gedurende het proces en de gesprekken ontstaan. Zo meldt een ambtenaar:

Op het moment dat je een initiatief opzet en op een gegeven moment gaan daar meer mensen bij aanhaken, dan komen er ook meer ideeën. Dan komt er ook meer input en meer gesprekken. Misschien dat dat het ook de creativiteit aanwakkert, waardoor het niet per se duidelijk hoeft te zijn in eerste instantie. Het kan dus ook gaandeweg komen. Door ervaring en kennis te vergaren kan het namelijk ook zijn dat een initiatief toch net even iets bijgestuurd wordt, waardoor het toch een andere richting op gaat. (R3)

Het gesprek is ook volgens een andere ambtenaar belangrijker. Die meldt het volgende: “Maar je merkt ook vaak dat je in gesprek verder komt. Dus dat ze dat aan de voorkant nog niet helemaal duidelijk hebben, is niet zo erg” (R6). Burgers geven dit element juist een bovengemiddelde score, namelijk 4,4. Burgers gaven weinig toelichting bij dit element. De gemiddelde score en het feit dat geen enkele burger

dit element aan de linkerkant van de tabel heeft neergelegd, verraad echter dat er enige invloed aan dit element wordt gegeven. In de focusgroep is dit element niet aan bod gekomen. Al met al kan dus geconcludeerd worden dat dit element een wisselend beeld laat zien tussen ambtenaren en burgers, maar net onder het gemiddelde scoort en dus niet zo invloedrijk is.

Burgers die aangeven **wie waar verantwoordelijk voor is**, is het vijfde element van deze variabele. Dit betekent dat een burger duidelijk is over de zaken die hij zelf doet, en ook duidelijk is wat hij verlangt van de overheid. Dit element bleek ook van weinig invloed. Gemiddeld scoorde het 3,4. Twee keer werd dit element als invloedrijk genoemd. Dat waren tweemaal burgers. Dit element geeft hetzelfde beeld als het vorige element dat ging over duidelijkheid over de kenmerken. Ambtenaren vinden dit element namelijk minder belangrijk dan burgers. Ambtenaren waarderen dit element met een score van 2,5. Burgers geven dit element daarentegen een gemiddelde score van 4,4. Ook hier geven ambtenaren aan dat deze duidelijkheid nog kan komen gedurende het proces. Respondent 6 geeft dat als volgt weer: “Ja op zich vind ik deze iets minder. Want je kunt dat ook gewoon samen afspreken. Hoeft men niet per se aan de voorkant al heel duidelijk over te zijn”. Voor burgers is dat meer een soort vanzelfsprekendheid. Zij zien het als een basisvoorwaarde. Een burger zegt: “Als het goed is gebeurd dat gewoon, hè” (R11). Verder is er weinig over dit element gezegd. Ook in de focusgroep sprak men niet over dit element. Het duidelijk aangeven wie waarvoor verantwoordelijk is, is dus een element met weinig invloed.

Op het niveau van de variabele zijn met name de elementen die betrekking hebben op de duidelijkheid van de overheid van invloed. Duidelijke criteria en speregels, een aanspreekpunt en heldere wederzijdse communicatie zijn invloedrijk. Dit laatste element is vooral invloedrijk bij communicatie vanuit de overheid. De elementen die gaan over de duidelijkheid van burgers worden als minder invloedrijk ingeschat. Dit zijn duidelijkheid over de kenmerken van een initiatief en duidelijk aangeven wie waarvoor verantwoordelijk is. Als alle elementen van deze variabele gecombineerd worden levert dat een gemiddelde score op van 4,3 voor deze variabele. Dat is de op één na invloedrijkste variabele. De variabele duidelijkheid is dus van invloed, met name als het gaat om de duidelijkheid van de overheid.

4.3.7 Andere factoren die zijn genoemd

Naast de 28 elementen die zijn ingedeeld in de Q-sort-tabel en bevraagd, is er ook gevraagd naar eventuele andere factoren die het succes van een burgerinitiatief beïnvloeden. Als een factor twee keer of vaker is ingebracht door respondenten, wordt die hieronder beschreven. Uiteindelijk waren er vier factoren die vaker dan twee keer zijn ingebracht. Deze aanvullende factoren werden echter nooit vaker dan vier keer genoemd. Het is dus onduidelijk of dit factoren zijn die breed gedragen worden als succesfactor. Ook is het onduidelijk hoeveel relatieve invloed deze factoren hebben. Toch is het van belang om deze factoren hier te benoemen en beschrijven, omdat ze wel door meer dan twee respondenten benoemd zijn als invloedrijk.

Een eerste factor die vier respondenten noemde, was publiciteit. Dit werd ook benoemd in de focusgroep. Hier gaat het om de publiciteit die aan een initiatief wordt gegeven in de media. Deelnemers aan de focusgroep geven aan dat het ongepast is als de gemeente de publiciteit opzoekt met een initiatief van burgers. In dat geval doen ze de initiatiefnemers tekort. Een deelnemer van de focusgroep gaf dat als volgt aan: “Hebben alles zelf gedaan, en toen was er ineens publiciteit. Dit voelde alsof de gemeente er vandoor ging met de eer”. Dit soort praktijken zorgen voor onvrede bij burgers. Een respondent (burger) geeft dit ook aan. “Dat [kopen van publiciteit door gemeente] gebeurt nog wel eens dat. Ja, dat wordt nog wel eens gekaapt. Ja, dat vind ik onterecht. Ja dat zet kwaad bloed bij vrijwilligers” (R8). Ook drie ambtenaren uit de interviews geven aan dat dit een onderwerp is dat speelt bij initiatieven. Volgens hen is het aan te raden dat de initiatiefnemer het voortouw neemt bij het opzoeken van de publiciteit. De gemeente kan daar vervolgens wel bij helpen. Respondent 2 zegt daarover het volgende: “Ja, wij zeggen altijd, wij kunnen onze kanalen daarvoor inzetten, maar jullie zijn aan zet. Wij retweeten liever dan dat we zelf iets plaatsen. Je moet waken voor het showen met andermans initiatief”.

De tweede factor die vier respondenten noemde als invloedrijk, is het behalen van kleine successen tussendoor. Hierdoor blijft het enthousiasme van burgers aanwezig. Respondent 2 meldt daarover: “Een succesfactor die hier niet op staat, is voor mij ook dat het heel handig zou zijn als er op korte termijn successen worden geboekt, waardoor je een club enthousiastelingen ook aan je kan blijven binden”. Door een initiatief niet ingewikkeld en kleinschalig te houden te maken kunnen die successen worden bereikt volgens een burger: “Als je iets gaat starten dan moet je kleinschalig beginnen om de kans op succes te vergroten. Het moet haalbaar zijn en geen onmogelijke opgave” (R11).

De derde factor die respondenten noemde was vertrouwen. Twee respondenten noemde dit als aanvullende factor met invloed. Het gaat om vertrouwen van burgers in de overheid en ook vertrouwen van de overheid in burgers. Dit vertrouwen wordt echter meer genoemd als een effect van sommige elementen. Zo helpt de wederzijdse communicatie in het versterken van het vertrouwen: “Als je maar duidelijk bent en heel helder in communicatie, helpt dat ook weer mee aan het vertrouwen” (R5). Ook een open en actieve houding van de ambtenaar kan het vertrouwen doen toenemen.

Het vierde element wat twee ambtenaren noemde, is het zijn van een stichting als initiatief. Dat zou helpen bij het werven van fondsen en grotere bedragen van de gemeente. Respondent 2 zegt daarover het volgende: “Een belangrijke factor voor succes is dat je een stichting bent als initiatief. Met een stichting kan je fondsen aanschrijven en meer. En we merken ook dat sommige initiatieven niet door zijn gegaan, omdat ze geen stichting wilden zijn”. Aan de andere kant bleek uit de focusgroep dat burgers het oprichten van een stichting vaak als ingewikkeld ervaren. Een burger gaf tijdens de focusgroep aan dat het oprichten van een stichting wel iets vergt van een initiatiefnemer. Er werd dan ook geopperd om hierbij ondersteuning van de gemeente te krijgen.

4.4 Overzicht van variabelen en elementen

Kijkend naar de zes variabelen, is duidelijk dat de verschillende variabelen gemiddeld dicht bij het gemiddelde scoren. Binnen de meeste variabele scoren elementen uiteenlopend. Er zit meer variatie in de elementen. Toch zijn er wel patronen te ontdekken in de variabelen. De capaciteiten van burgers scoort als variabele het hoogste. Met name organisatorische en sociale vaardigheden zijn daarin van belang. Ook duidelijkheid, met name duidelijkheid vanuit de overheid, is een variabele die van invloed is. Ook de houding van de ambtenaar is van invloed op het succes. Maar het zijn wel voornamelijk de actieve en handelende houdingen die hoog scoren. De motivatie van een initiatiefnemer scoort gemiddeld. Maar de motivatie die gebaseerd is op gemeenschapsgevoel/saamhorigheid is wel de meest invloedrijke van dit onderzoek en ook de winst voor de lokale gemeenschap scoort hoog. Daarom is ook deze variabele van invloed. Het ondersteunen van een initiatief is als variabele van geringe invloed op het succes. Enkel praktische ondersteuning en actief meedenken zijn invloedrijk. Het stimuleren van initiatiefnemen is als variabele niet van invloed. Geen enkel element van die variabele scoort bovengemiddeld. In Tabel 9 zijn de variabelen en de invloedrijkheid weergegeven.

Tabel 9 Overzicht invloedrijkheid variabelen

Variabele	Bovengemiddeld invloedrijk?
Motivatie van burgers	Ja, gemeenschapsgevoel/saamhorigheid en winst voor de lokale gemeenschap zijn belangrijke vormen van motivatie
Capaciteiten van burgers	Ja, met name sociale en organisatorische vaardigheden
Stimuleren van initiatiefnemen	Nee
Ondersteuning van een initiatief	Nee, enkel praktische ondersteuning en actief meedenken hebben invloed
Houding van de ambtenaar	Ja, vooral de actieve en op handelen gerichte houdingen zijn van invloed
Duidelijkheid	Ja, vooral de duidelijkheid vanuit de overheid

Over de relatieve invloed van de elementen valt meer te zeggen. In Tabel 10 is een overzicht gegeven van de relatieve invloed die alle elementen hebben. Dit betekent dat het meest invloedrijke element een felgroene kleur heeft, en het minst invloedrijke element een felrode kleur heeft. De andere elementen zitten daartussenin wat betreft kleur.

Variabele	Element	Gemiddelde (1 t/m 7)	Relatieve invloed
Motivatie van burgers	1 Winst voor lokale gemeenschap	4,8	
	2 Burgerlijke motivatie	1,8	
	3 Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	5,4	
Capaciteiten van burgers	4 Organisatorische vaardigheden	4,6	
	5 Democratische vaardigheden	3,9	
	6 Sociale vaardigheden	5,1	
	7 Inhoudelijke kennis	4,1	
Stimuleren van initiatiefnemen	8 Wegnemen bureaucratische barrières	3,5	
	9 Ambities en doelen uitspreken	3,0	
	10 Financiële prikkels	1,8	
	11 Communicatieve prikkels	2,8	
Ondersteuning van een initiatief	12 Financiële steun	3,4	
	13 Juridische steun	3,5	
	14 Praktische steun	4,8	
	15 Initiatieven verbinden	4,0	
	16 Meedenken	4,7	
	17 Ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften	3,5	
Houding van de ambtenaar	18 Empathisch	3,9	
	19 Open	4,9	
	20 Dienstbaar	4,8	
	21 Gelijkwaardig	4,5	
	22 Bescheiden	3,2	
	23 Niet risico-avers	4,2	
Duidelijkheid	24 Criteria en spelregels	4,8	
	25 Aanpreekpunt	5,1	
	26 Communicatie	4,6	
	27 Kenmerken	3,8	
	28 Verantwoordelijk	3,4	

Tabel 10 Overzicht relatieve invloed elementen

Vijftien elementen hebben invloed op het succes van burgerinitiatieven. Die elementen scoorden 4,0 of hoger. Deze elementen staan in Tabel 11 weergegeven aflopend op invloedrijkheid. Bij een gelijk gemiddelde is er gekeken naar het aantal keren dat een element aan de rechter kant van de Q-sort-tabel is geplaatst en dus als invloedrijk is ingeschaald. Zo is de plaats op deze ranglijst bepaald. Als twee elementen ook hetzelfde aantal keren als invloedrijk zijn genoemd, staan ze op dezelfde plaats in de ranglijst.

Tabel 11 Invloedrijke elementen

Plaats	Element	Gemiddelde score	Opmerkingen
1	Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	5,4	Ambtenaren vinden dit belangrijker dan burgers
2	Sociale vaardigheden	5,1	Helpt om draagvlak en hulp te vergaren
2	Aanpreekpunt	5,1	Interne overdracht bij nieuwe ambtenaar is belangrijk
4	Open houding	4,9	Helpt om burgers te motiveren
5	Dienstbaar	4,8	Geen dienstbare houding leidt tot onvrede bij burgers
6	Praktische steun	4,8	Blijkt voor burgers cruciaal te zijn
6	Winst voor lokale gemeenschap	4,8	Zorgt voor draagvlak en bredere impact van het initiatief
8	Criteria en spelregels	4,8	Helpt om de verwachtingen van burgers te managen
9	Actief meedenken	4,7	Actief meedenken en begeleiden bevordert het proces
10	Organisatorische vaardigheden	4,6	Zeker trekkers van een initiatief hebben dit nodig, maar het kan soms ook worden opgevangen
10	Wederzijdse communicatie	4,6	Vooraf heldere communicatie en uitleg vanuit de overheid is belangrijk
12	Gelijkwaardige verhouding	4,5	Er zijn wisselende visies op dit element
13	Niet risico-avers	4,2	Het helpt, maar soms zijn ambtenaren gebonden aan regels

14	Inhoudelijke kennis	4,1	Het helpt, maar het is niet cruciaal. Soms is het niet nodig
15	Initiatieven verbinden	4,0	Helpt om burgers te behoeden voor fouten en te enthousiasmeren

Ook zijn er dertien elementen die minder invloed hadden volgens de respondenten. Deze elementen scoorden 3,9 of lager. Deze elementen staan in Tabel 12 weergegeven aflopend op invloedrijkheid. Bij een gelijk gemiddelde is er gekeken naar het aantal keren dat een element aan de rechter kant van de Q-sort-tabel is geplaatst en dus als invloedrijk is ingeschaald. Zo is de plaats op deze ranglijst bepaald. Als twee elementen ook hetzelfde aantal keren als invloedrijk zijn genoemd, staan ze op dezelfde plaats in de ranglijst. Ook deze elementen zijn relevant om te benoemen omdat ze aangeven welke succesfactoren juist minder van invloed zijn volgens de respondenten van dit onderzoek. Dat betekent niet dat ze helemaal geen invloed hebben, of het faalfactoren zijn. Ze hebben simpelweg minder invloed dan de elementen uit Tabel 11.

Tabel 12 Elementen met weinig invloed

Plaats	Element	Gemiddelde score	Opmerkingen
16	Empathische houding	3,9	Andere houdingen zijn belangrijker, soms moet een ambtenaar streng zijn
16	Democratische vaardigheden	3,9	De gemeente kan door een platform of hulp een gebrek hieraan ondervangen
18	Kenmerken	3,8	Ambtenaren vinden dit minder belangrijk omdat de duidelijkheid later kan ontstaan
19	Ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften	3,5	Volgens ambtenaren moet de gemeente het initiatief niet overnemen
20	Juridische ondersteuning	3,5	Dit is niet bij ieder initiatief aan de orde
21	Wegnemen bureaucratische barrières	3,5	Ambtenaren melden dat ze soms niet om regels heen kunnen
22	Verantwoordelijk	3,4	Burgers vinden dit belangrijker dan ambtenaren
23	Financiële ondersteuning	3,4	Er zijn veel mogelijkheden om geld te vergaren waardoor financiën meestal geen blokkade vormen

24	Bescheiden houding	3,2	Soms hebben burgers juist een zetje in de goede richting nodig
25	Ambities en doelen uitspreken	3,0	Het maakt burgers niet zo veel uit wat de doelen en ambities van de overheid zijn bij burgerinitiatieven
26	Communicatieve prikkels	2,8	Initiatieven moeten vanuit de burger zelf komen
28	Burgerlijke motivatie	1,8	Niet plichtsgevoel, maar een leuk idee of verbondenheid met het onderwerp moet centraal staan
28	Financiële prikkels	1,8	De motivatie moet juist intrinsiek vanuit de initiatiefnemer zelf komen

5. Conclusie

In dit hoofdstuk komt allereerst de beantwoording van de onderzoeksvraag aan bod. Hier wordt duidelijk welke variabelen en elementen van invloed zijn op het succes van burgerinitiatieven, en in welke mate. Ook komt naar voren wat er wordt verstaan onder een succesvol initiatief. Vervolgens worden er aanbevelingen gedaan aan de gemeente Beuningen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een reflectie waarin enkele keuzes en de implicaties daarvan centraal staan.

5.1 Conclusie

Dit onderzoek startte met een sombere constatering. Het vertrouwen van burgers in de Nederlandse politiek en overheid is laag (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023). Dit vraagt om een nieuwe benadering vanuit de overheid naar de burgers toe. Participatie is een onderdeel van deze nieuwe benadering. Door burgers te betrekken bij de beleidsvorming en ze de ruimte te geven om zelf publieke voorzieningen te genereren, kan er weer begrip en vertrouwen ontstaan. Om participatie zo goed mogelijk uit te kunnen voeren, vormt de gemeente Beuningen een kadernota over participatie met duidelijke afspraken. Op het gebied van burgerinitiatieven is de gemeente op zoek naar succesfactoren. Het inzicht in succesfactoren helpt de gemeente bij het vormgeven van de kadernota waardoor nieuwe burgerinitiatieven in de toekomst succesvoller zullen zijn. Dit onderzoek richtte zich dan ook op het achterhalen van de succesfactoren bij burgerinitiatieven.

De opgave van de gemeente Beuningen leidde tot de volgende onderzoeksvraag: *Welke factoren zijn van invloed op het succes van burgerinitiatieven?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zijn er enkele stappen gezet. Om te beginnen is bestaande literatuur over burgerinitiatieven geraadpleegd. Hier kwamen succesdefinities uit voort. Ook heeft de zoektocht in de literatuur 28 elementen opgeleverd die van invloed zijn op het succes van burgerinitiatieven. Deze elementen zijn ondergebracht in zes overkoepelende variabelen. Vervolgens zijn de elementen van vier van de zes variabelen besproken in een focusgroep over burgerinitiatieven met initiatiefnemers uit de gemeente Beuningen. Dit leverde informatie op over de invloedrijkheid van de individuele elementen en bracht naar voren waarom een element al dan niet van invloed was. Daarna zijn er elf diepte-interviews gehouden met ambtenaren en burgers uit verschillende gemeenten waarbij alle 28 elementen zijn voorgelegd. Deze interviews werden gestart met het invullen van een Q-sort-tabel. Op deze manier kon de relatieve invloed van de 28 elementen worden achterhaald. Bovendien bleven de interviews werkbaar door deze methode. Na het invullen van de Q-sort-tabel is er met de respondenten gesproken over de elementen en de gegeven invloed. Op die manier kon de reden voor de invloed die werd gegeven aan een element, achterhaald worden.

Uiteindelijk hebben deze stappen geleid tot informatie die een beantwoording van de onderzoeksvraag mogelijk maakt. Allereerst is het interessant om terug te halen wat de respondenten meldden over de definitie van succes. Hun perspectief op succes werd daarbij vergeleken met vier definities die voortkwamen uit de literatuur. Volgens de literatuur zouden ambtenaren in hun

succesdefinitie kijken naar het proces en de neveneffecten terwijl burgers succes zouden definiëren door te kijken naar de doelbereiking en de bredere impact van een initiatief. De bredere impact die een initiatief heeft, werd het meest genoemd door respondenten. Zowel ambtenaren als burgers gaven dit aan, en dus niet voornamelijk burgers zoals de literatuur verwachtte. Ook de doelbereiking werd door respondenten vaak genoemd als onderdeel van het succes van burgerinitiatieven. Hiervoor geldt ook dat het niet enkel burgers waren die dit naar voren brachten, maar ook ambtenaren. Een goed gelopen proces was een derde perceptie op succes. Dit werd door weinig respondenten genoemd als onderdeel van hun succesdefinitie. Wel werd het enkel door ambtenaren benoemd zoals de literatuur ook aangaf. Positieve neveneffecten werden slechts één keer meegenomen in een succesdefinitie en werd dus niet breed gedragen als onderdeel van succes. Naast de in de literatuur genoemde succesdefinities is er nog één onderdeel van succes door meerdere respondenten benoemd. Dit was het voortduren van een succes. Voor sommige respondenten is dit een onderdeel van hun succesdefinitie. Samenvattend hebben respondenten de bredere impact en de doelbereiking van een initiatief dus vaak genoemd als het gaat om de succesperceptie. Het voortduren van een initiatief is een andere succesdefinitie die respondenten noemden. Het proces en de positieve neveneffecten kwamen minder voor.

Nu duidelijk is wat volgens respondenten succes in het kader van burgerinitiatieven betekent, kan er gekeken worden naar de succesfactoren. De echte beantwoording van de onderzoeksvraag bevindt zich namelijk in de invloedrijkheid van succesfactoren. Die bestaan uit de variabelen en bijbehorende elementen. Nu komen eerst de variabelen aan bod. Door de resultaten van de elementen van dezelfde variabele te combineren, kon er worden achterhaald in welke mate variabelen van invloed zijn. In Tabel 13 is de invloed van de variabelen te zien met de nuancerings. Vier van de zes overkoepelende variabelen bleken bovengemiddeld van invloed te zijn op het succes van burgerinitiatieven. Er bleek echter weinig variatie te zitten in de gemiddelde invloed van de variabelen. De spreiding van de gemiddelde scores van de variabelen was dan ook beperkt. Veel van de variabelen scoorden rond het gemiddelde. De variabele die gaat over het stimuleren van initiatiefnemer kwam eenduidig naar voren als een variabele met weinig invloed. De capaciteiten van burgers scoorde als variabele bovengemiddeld en het hoogst. Deze variabele is dus duidelijk van invloed op het succes van burgerinitiatieven. Belangrijk daarbij is om op te merken dat binnen de variabelen vaak veel variatie te zien was in de invloedrijkheid van de bijbehorende elementen. Vaak scoorde de elementen binnen een variabele verschillend waardoor de invloed van een variabele naar het gemiddelde bewoog. Daardoor moesten er veel nuances of uitzonderingen worden gemaakt bij het bepalen van de invloedrijkheid van een variabele.

De 28 elementen zijn, in tegenstelling tot de variabelen, eenduidiger en geven meer inzicht in invloedrijke factoren. Sommige elementen scoorden hoog bij het invullen van de Q-sort-tabel, terwijl andere elementen juist lager scoorde. De gemiddelde score van een element geeft de invloedrijkheid aan die de respondenten aan dat element geven. Een lage score wil niet altijd zeggen dat een element totaal geen invloed heeft. Het geeft aan dat andere elementen belangrijker zijn. De uitleg die respondenten en

deelnemers aan de focusgroep gaven, werkten ondersteunend aan de resultaten van de Q-sort en gaf informatie over de werking van een element.

Tabel 13 Overzicht invloedrijkheid variabelen

Variabele	Invloedrijk?
Motivatie van burgers	Ja, gemeenschapsgevoel/saamhorigheid en winst voor de lokale gemeenschap zijn belangrijke vormen van motivatie
Capaciteiten van burgers	Ja, met name sociale en organisatorische vaardigheden
Stimuleren van initiatiefnemen	Nee
Ondersteuning van een initiatief	Nee, enkel praktische ondersteuning en actief meedenken hebben invloed
Houding van de ambtenaar	Ja, vooral de actieve en op handelen gerichte houdingen zijn van invloed
Duidelijkheid	Ja, vooral de duidelijkheid vanuit de overheid

De resultaten van dit onderzoek brachten vijftien invloedrijke elementen voort. Deze elementen zijn weergegeven in Tabel 14. Deze invloedrijke elementen komen nu aan bod. Het meest invloedrijke element bleek de motivatie die gebaseerd is op gemeenschapsgevoel/saamhorigheid te zijn. Als dit de motivatie is van een initiatiefnemer, dan duurt het initiatief langer voort. Ambtenaren vonden dit element belangrijker dan burgers. De sociale vaardigheden van een burger en het hebben van een aanspreekpunt door de overheid staan op een gedeelde tweede plaats. De sociale vaardigheden helpen bij het vergaren van draagvlak onder andere inwoners en bij het betrekken van die andere inwoners. Het aanspreekpunt is belangrijk om iets voor elkaar te krijgen bij bijvoorbeeld een gemeente. Het is belangrijk dat bij een wisseling van aanspreekpunt de overdracht zorgvuldig verloopt. Ook een open houding van de ambtenaar heeft veel invloed. Deze houding zorgt ervoor dat burgers gemotiveerd raken om een initiatief te willen realiseren. Daarnaast is de dienstbare houding van de ambtenaar belangrijk voor een succesvol burgerinitiatief. Zonder die dienstbare houding raken burgers ontevreden wat kan leiden tot problemen in het proces van de realisatie van initiatief. Een ander element dat zich in de bovenkant van de ranglijst van meest invloedrijke elementen bevindt, is de praktische steun. Deze vorm van ondersteuning wordt, met name door burgers, als de belangrijkste vorm van ondersteuning gezien. Vaak gaat het om zaken die voor burgers lastig of onmogelijk te realiseren zijn. Daarom wordt dit door burgers als cruciaal gezien. De motivatie die gebaseerd is op de winst voor de lokale gemeenschap heeft ook invloed op het succes. Dit helpt om draagvlak te verzamelen onder andere inwoners en zodoende ook hulp voor het initiatief te vergaren. Duidelijke criteria en spelregels die gelden voor initiatieven blijken ook invloedrijk

te zijn. Als de verwachtingen duidelijk en reëel geformuleerd zijn, weten burgers wat ze kunnen verwachten en worden de verwachtingen dus gemanaged. Ambtenaren vinden dit overigens belangrijker dan burgers. Burgers daarentegen wijzen ook op flexibiliteit. Dit betekent dat er niet te strak moet worden vastgehouden aan regels, maar ook ruimte moet zijn voor maatwerk. Vanuit burgers en ambtenaren wordt ook veel waarde gehecht aan het actief meedenken van de overheid. Dit kan volgens hen het proces bevorderen. Ook organisatorische vaardigheden van burgers zijn van invloed op het succes. Vooral de trekkers van een initiatief zouden deze vaardigheid moeten bezitten. Ambtenaren geven aan dat een gebrek aan organisatorische vaardigheden niet altijd voor problemen hoeft te zorgen. De gemeente, welzijnsorganisaties of andere burgers kunnen de organisatorische taken namelijk op zich nemen. Verder is wederzijdse communicatie een element dat van invloed is. Respondenten spraken echter enkel over de communicatie vanuit de overheid waarbij vooral de uitleg over bepaalde keuzes van de overheid als belangrijk wordt gezien. Een gelijkwaardige verhouding is ook invloedrijk, maar er zijn wel wisselende visies op dit element. Soms staat de overheid als wetgever simpelweg boven de burger en kan er volgens een deel van de respondenten dus geen gelijkwaardige verhouding ontstaan. Een ander deel van de respondenten geeft juist aan dat een gelijkwaardige verhouding cruciaal is voor het slagen van een initiatief. Verder helpen een niet risico-averse houding van een ambtenaar en inhoudelijke kennis bij een burger, maar deze elementen zijn niet cruciaal. Soms kan een ambtenaar namelijk geen risico nemen vanwege regels. De inhoudelijke kennis van een burger is niet altijd nodig of kan door anderen worden ingebracht. Het laatste element wat onder het rijtje van invloedrijke elementen thuishoort, is het verbinden van initiatieven door de overheid. Dit element scoort gemiddeld, maar wordt wel vaker dan gemiddeld als invloedrijk ingeschaald. Het verbinden helpt om nieuwe initiatiefnemers te behoeden voor fouten. Ook kan het verbinden andere inwoners enthousiasmeren.

Tabel 14 *Invloedrijke elementen*

Plaats	Element	Gemiddelde score	Opmerkingen
1	Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	5,4	Ambtenaren vinden dit belangrijker dan burgers
2	Sociale vaardigheden	5,1	Helpt om draagvlak en hulp te vergaren
2	Aanpreekpunt	5,1	Interne overdracht bij nieuwe ambtenaar is belangrijk
4	Open houding	4,9	Helpt om burgers te motiveren
5	Dienstbaar	4,8	Geen dienstbare houding leidt tot onvrede bij burgers
6	Praktische steun	4,8	Blijkt voor burgers cruciaal te zijn

6	Winst voor lokale gemeenschap	4,8	Zorgt voor draagvlak en bredere impact van het initiatief
8	Criteria en spelregels	4,8	Helpt om de verwachtingen van burgers te managen
9	Actief meedenken	4,7	Actief meedenken en begeleiden bevordert het proces
10	Organisatorische vaardigheden	4,6	Zeker trekkers van een initiatief hebben dit nodig, maar het kan soms ook worden opgevangen
10	Wederzijdse communicatie	4,6	Vooraf heldere communicatie en uitleg vanuit de overheid is belangrijk
12	Gelijkwaardige verhouding	4,5	Er zijn wisselende visies op dit element
13	Niet risico-avers	4,2	Het helpt, maar soms zijn ambtenaren gebonden aan regels
14	Inhoudelijke kennis	4,1	Het helpt, maar het is niet cruciaal. Soms is het niet nodig
15	Initiatieven verbinden	4,0	Helpt om burgers te behoeden voor fouten en te enthousiasmeren

Naast de elementen die uit de theorie voortkwamen, zijn er tijdens de interviews nog vier elementen twee keer of meer genoemd als invloedrijk. Om te beginnen is dat de publiciteit. De verantwoordelijkheid zou volgens respondenten bij initiatiefnemers moeten liggen. De gemeente kan hierin ondersteunen. Het is onwenselijk als de gemeente de publiciteit in de media overneemt omdat burgers zich dan voorbijgelopen voelen. Beter is daarom om bij de publiciteit burgers de leiding te laten nemen. De overheid kan vervolgens wel helpen bij de publiciteit. Een tweede factor die genoemd werd, was het behalen van kleine tussentijdse successen. Hierdoor blijven burgers enthousiast. Het is hierbij behulpzaam om kleinschalig en niet te ingewikkeld te beginnen met een burgerinitiatief. Verder worden wederzijds vertrouwen en het zijn van een stichting nog genoemd als elementen met invloed. Maar deze twee factoren zijn minder vaak naar voren gekomen dan de eerste twee aanvullende factoren.

Dan zijn er ook nog dertien elementen die minder invloed toebedeeld krijgen door de respondenten. Deze scoorden minder dan het gemiddelde. Hier zou volgens de respondenten de prioriteit niet moeten liggen. Deze elementen zijn eerder weergegeven in Tabel 12. Dit onderzoek en de bijbehorende onderzoeksvraag zijn gericht op het achterhalen van succesfactoren. De dertien elementen met weinig invloed zijn dus geen evidente succesfactoren. Daarom komen deze elementen niet uitgebreid aan bod in deze conclusie.

5.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek is geschreven in opdracht van de gemeente Beuningen. Zij zijn op zoek naar succesfactoren om hun ‘kadernota participatie’ over burgerinitiatieven vorm te geven. Daarvoor worden in deze paragraaf aanbevelingen gedaan. Zoals eerder al duidelijk werd, valt er op het niveau van de variabelen minder te concluderen en dus ook minder aan te bevelen. Er is namelijk weinig variatie op het niveau van de variabelen. De variatie is er juist binnen de variabelen en tussen de elementen. Wel kan geconcludeerd worden dat één van de variabelen het succes niet zal bevorderen, namelijk het stimuleren van initiatiefnemers. Die variabele kan in sommige gevallen slechts leiden tot meer initiatieven. De andere variabelen zijn minder eenduidig. Daarom is het handzamer om te kijken naar de elementen en het relatieve belang dat daaraan wordt gehecht. Aan respondenten zijn 28 elementen uit de theorie voorgelegd. Vijftien daarvan bleken volgens de respondenten invloedrijk te zijn. Van die vijftien invloedrijke elementen kan de overheid er maar tien rechtstreeks beïnvloeden. In deze paragraaf zullen eerst een aantal aanbevelingen worden gedaan aan de gemeente Beuningen geïnspireerd op deze tien elementen, gevolgd door een aantal aanbevelingen die geïnspireerd zijn op de vijf invloedrijke elementen die voornamelijk burgers kunnen beïnvloeden.

Zo is het allereerst aan te raden om een aanspreekpunt voor burgerinitiatieven in het leven te roepen. Het is hierbij van belang om extra aandacht te besteden aan de overdracht bij een wisselend aanspreekpunt. Dit is iets wat vaak mis blijkt te gaan.

Als het gaat om de houding van de ambtenaren, is het raadzaam om open en dienstbaar te zijn. Ook actief met een burger meedenken is belangrijk. De resultaten van dit onderzoek wijzen uit dat actieve en open houdingen het succes van burgerinitiatieven het meest bevorderen. Een houding die zich kenmerkt door afwachten is juist niet bevorderlijk. Het is beter om zoveel mogelijk van een gelijkwaardige verhouding uit te gaan tussen de overheid en de initiatiefnemers. Al werd duidelijk dat dit soms onmogelijk is. Hetzelfde geldt voor het durven nemen van risico's en kijken wat wél mogelijk is. Het helpt als dit zoveel mogelijk gebeurt, maar burgers begrijpen dat dit niet altijd kan.

Verder is het belangrijk dat de gemeente wat betreft ondersteuning vooral kijkt naar de praktische kant. Vaak helpt dit inwoners het meest. Voorbeelden hiervan zijn het faciliteren van vergaderingen of helpen met het omvormen van grondstukken. Ook het verbinden van initiatieven door de overheid helpt burgers. Door te verbinden komen initiatiefnemers van verschillende initiatieven met elkaar in contact. Zij kunnen elkaar enthousiasmeren en behoeden voor fouten.

Bovendien is het aan te raden om de criteria en spelregels voor burgerinitiatieven zo duidelijk mogelijk te houden. Hierdoor weet iedereen wat er verwacht wordt van de gemeente en van burgers. Deze duidelijkheid zorgt ervoor dat burgers voorafgaand aan de start reële verwachtingen hebben over wat men kan verwachten van de gemeente. Ook een duidelijke uitleg voor de besluiten die genomen worden over een burgerinitiatief zijn raadzaam. Daardoor weten de burgers waarom besluiten zijn genomen en ontstaat begrip.

Verder blijkt het dat de gemeente zich niet ongevraagd moet bemoeien met de publiciteit voor

een burgerinitiatief. Het is dan ook aan te raden om de publiciteit over te laten aan de initiatiefnemers en enkel betrokken te raken als de initiatiefnemers dat verlangen. Andere vormen van ondersteuning worden minder erkend als invloedrijk. Dat wil niet zeggen dat bijvoorbeeld financiële of juridische ondersteuning nooit aan de orde is, maar wel dat het minder van belang is dan praktische ondersteuning.

Vijf van de invloedrijke elementen die invloedrijk, kunnen voornamelijk door burgers beïnvloed worden. Het is voor de gemeente lastig om de capaciteiten en motivatie van een burger rechtstreeks te beïnvloeden. De gemeente kan bijvoorbeeld de sociale vaardigheden van een initiatiefnemer niet verbeteren op de korte termijn. Toch kan de gemeente inspelen op deze succesfactoren. Dit kan zij doen door na te gaan of er sprake is van de juiste motivatie en vaardigheden bij burgers en daarop te handelen.

Zo kan de gemeente bij een initiatiefnemer nagaan of er sprake is van de juiste vorm van motivatie, namelijk gemeenschapsgevoel/saamhorigheid of de winst voor de lokale gemeenschap. Als dat niet het geval is, is het de vraag of een initiatief wel succesvol kan worden en dus is het de vraag of een dergelijk initiatief de moeite waard is te ondersteunen. De gemeente zou dit kunnen meenemen bij de criteria waar een burger aan moet voldoen om in aanmerking te komen voor ondersteuning, bijvoorbeeld door aan te geven dat een initiatief de saamhorigheid moet bevorderen en geen individueel winst oogmerk mag hebben.

Hetzelfde zou de gemeente kunnen doen bij de elementen die gaan over de capaciteiten van de burger. Als de sociale vaardigheden, organisatorische vaardigheden of de inhoudelijke kennis onvoldoende aanwezig zijn, dan zou de gemeente daar extra aandacht aan moeten besteden en proberen het gebrek aan deze capaciteiten te ondervangen. Bijvoorbeeld door zelf kennis in te brengen of andere burgers aan te laten sluiten bij een initiatief. Dit is benoemd door de respondenten en kan het succes van een initiatief bevorderen. Ten slotte noemde de respondenten nog een nieuwe succesfactor. Initiatiefnemers zouden kleinschalig moeten beginnen met initiatieven zodat ze tussendoor successen kunnen behalen. Ook hier zou de gemeente rekening mee kunnen houden bij het opstellen van nieuwe criteria, bijvoorbeeld door een systeem in het leven te roepen dat kleinschalige initiatieven bevordert met een kleine financiële ondersteuning.

5.3 Reflectie

In deze paragraaf wordt gereflecteerd op dit onderzoek. Enkele keuzes die zijn gemaakt, worden besproken, evenals de implicaties van die keuzes.

Dit onderzoek bracht naast de relatieve invloed van de elementen, ook vier nieuwe mogelijke succesfactoren voort. Deze succesfactoren hebben respondenten naar voren gebracht. Het is echter onduidelijk in welke mate deze factoren daadwerkelijk van belang zijn bij burgerinitiatieven. Met de respondenten die deze nieuwe factoren niet noemden, is hier niet over gesproken. Ook zijn deze factoren niet ingeschaald met behulp van de Q-sort-tabel. De invloed van deze nieuwe factoren is dus nog niet duidelijk. Mogelijk kan vervolgonderzoek hierover duidelijkheid verschaffen.

De respondenten van dit onderzoek zijn verspreid over verschillende gemeenten die

vergelijkbaar zijn met Beuningen. Uiteindelijk hebben er vijf burgers en zes ambtenaren meegedaan aan de interviews. De focusgroep bestond uit tien burgers. Hierdoor zijn beide groepen in ongeveer gelijke mate aan bod gekomen bij de Q-sort, maar in totaal zijn burgers oververtegenwoordigd doordat de focusgroep enkel uit burgers bestond. Sommige respondenten van dit onderzoek kwamen uit de gemeente Beuningen zelf. Dit geldt voor drie van de elf respondenten van de interviews en alle deelnemers aan de focusgroep. Hierdoor is de gemeente Beuningen oververtegenwoordigd bij de respondenten van dit onderzoek. Voor de adviezen heeft dat geen gevolgen, aangezien deze juist gericht zijn aan de gemeente Beuningen. Voor de generaliseerbaarheid van de resultaten heeft dit wel gevolgen. Die kunnen mogelijk vertekend zijn door de oververtegenwoordiging van burgers respondenten uit de gemeente Beuningen.

Een andere beperking van dit onderzoek richt zich op de bias die respondenten van de interviews mogelijk hadden. Alle ervaringen van de respondenten met burgerinitiatieven stonden centraal bij de interviews, en dus niet één bepaalde case. Naar algemene ervaringen is dan ook specifiek gevraagd. Dit zorgde voor een algemener beeld over succesfactoren. De invloed van een bepaalde in het oog springende case is daardoor niet groot. Deze opzet paste bij de onderzoeksvraag van dit onderzoek die gericht is op het achterhalen van algemene succesfactoren, maar is niet ideaal. Het risico is namelijk, dat respondenten hun antwoorden onbewust toch op één of enkele cases baseerden, en dus niet op hun algemene ervaringen met burgerinitiatieven. Als deze mogelijkheid waarheid is, en dit succesvolle of juist mislukte burgerinitiatieven waren, dan geeft dit een vertekend beeld en is de invloed van een bepaalde case dus wel degelijk aanwezig.

Voor de respondenten bleek het sorteren van de elementen in de Q-sort-tabel helder te zijn. Wel werden de meeste elementen als invloedrijk ervaren door de respondenten. Hierdoor moesten ze sommige elementen noodgedwongen aan de kant van de tabel plaatsen die weinig invloed aanduidde. Respondenten werden door de vorm van de tabel gedwongen om een keus te maken (Jedeloo & van Staa, 2009). Het nadeel hiervan was dat het onduidelijk werd of een element dat aan de linkerkant van de tabel belandde, ook daadwerkelijk als weinig invloedrijk werd bevonden of dat het daar belandde omdat er noodgedwongen een keuze gemaakt moest worden. Voor dit onderzoek is dat echter geen groot probleem. De echt belangrijke elementen konden door deze methode geïdentificeerd worden. Ook was er de mogelijkheid om door te vragen naar de onbelangrijke elementen waardoor duidelijk werd waarom een element die invloed toebedeeld kreeg. Door de Q-sort was het wel mogelijk om een duidelijke rangorde van de elementen te achterhalen. Daarom is er voor deze methode gekozen.

Naast de invloedrijke elementen zijn er dus ook elementen die als relatief minder invloedrijk worden ingeschat. Uit de theorie bleek dat dit wel degelijk factoren zijn die het succes van een burgerinitiatief beïnvloeden in positieve zin. Het feit dat een element minder invloedrijk dan gemiddeld is, wil dus niet zeggen dat het met zekerheid geen succesfactor of zelfs een faalfactor is. Een dergelijk element behoort simpelweg niet tot de meest invloedrijke elementen van dit onderzoek. Daarom geeft dit onderzoek aan welke elementen de prioriteit zouden moeten krijgen. Dit werd duidelijk in de

voorgaande twee paragrafen.

Al met al is er een beeld ontstaan over succesfactoren bij burgerinitiatieven. Vooral de relatieve invloed van een bepaald element is waardevol. Deze kennis over de invloed van een element op het succes van een burgerinitiatief kan de gemeente Beuningen gebruiken. Dit is behulpzaam bij het opstellen van de nieuwe kadernota op het gebied van burgerinitiatieven. Het focussen op de invloedrijke elementen uit dit onderzoek zal het succes van burgerinitiatieven uiteindelijk het meest ten goede komen.

Literatuur

- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. de & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek* (2^e, geheel herziene druk). Stenfert Kroese.
- Bakker, J., Denters, B., & Klok, P. J. (2011). Welke burger telt mee(r) in de doe-democratie. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 402-418.
https://tijdschriften.boombestuurskunde.nl/tijdschrift/benm/2011/4/benm_1389-0069_2011_038_004_004
- Bakker, J., Denters, S., Oude Vrielink, M., & Klok, P. (2012). Citizens Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role. *Local government studies*, 38(4), 395-415. <https://doi.org/10.1080/03003930.2012.698240>
- Bleijenbergh, I. (2013). *Kwalitatief onderzoek in organisaties*. Boom Lemma.
- Blom, R., Bosdriesz G., Heijden, J. van der., Zuylen, J. van & Schamp K. (2010). *Help een burgerinitiatief!* [Rapport]. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
<https://hdl.handle.net/11245/1.335955>
- BNNVARA. (2020, 26 oktober). *Overheid neemt burger volgens ombudsman lang niet altijd serieus*.
<https://www.bnnvara.nl/kassa/artikelen/overheid-neemt-burger-volgens-ombudsman-lang-niet-altijd-serieus>
- Boeije, H., 't Hart, H., & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma.
- Brinkmann, S. (2014). Unstructured and Semi-Structured Interviewing. In P. Leavy (Ed.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. (2nd ed., pp. 277-297). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199811755.013.030>
- Brown, S.R. (1980). *Political subjectivity: Applications of Q methodology in political science*. Yale University Press.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 9 mei). *Minste vertrouwen in Tweede Kamer in 10 jaar tijd*.
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/19/minste-vertouwen-in-tweede-kamer-in-10-jaar-tijd>
- Chaskin, R. J. (2001). Building community capacity: a definitional framework and case studies from a comprehensive community initiative. *Urban Affairs Review*, 36(3), 291–323.
<https://doi.org/10.1177/10780870122184876>
- Cohen, L., Manion, L., & Morison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th ed.). Routledge.
- Creighton, J.L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement* (1st ed.). Jossey-Bass.

- Denters, S. A. H., Tonkens, E. H., Verhoeven, I., & Bakker, J. H. M. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Platform31. https://www.researchgate.net/profile/Evelien-Tonkens/publication/271702057_Burgers_maken_hun_buurt/links/54cf89f30cf24601c093c9f6/Burgers-maken-hun-buurt.pdf?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19
- Dreijerink, L., Kruize, H., & Kamp, I. van., (2009). *Burgerparticipatie in beleidsvorming. Resultaten van een verkennende literatuurreview* [Rapport]. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/830950003.pdf>
- Edelenbos, J., Domingo, A., Klok, P. J., & Tatenhove, J. van. (2006). *Burgers als beleidsadviseurs. Een vergelijkend onderzoek naar acht projecten van interactieve beleidsvorming bij drie departementen*. Instituut voor Publiek en Politiek. <https://edepot.wur.nl/154105>
- Enneking, K. (2023, 31 augustus). *Hoe gemeenten (niet) moeten omgaan met burgerinitiatieven*. Binnenlands Bestuur. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/hoegemeenten-niet-moeten-omgaan-met-burgerinitiatieven>
- Fiorino, D.J. (1990). Citizen participation and environmental risk: a survey of institutional mechanisms. *Science Technology and Human Values*, 15(2), 226-243. <https://www.jstor.org/stable/689860>
- Fledderus, J. (2015). Bereikt coproductie kwetsbare burgers?. Een analyse van belemmeringen voor kwetsbare burgers in drie fasen. *Bestuurskunde*, 24(4), 60-69. <https://doi.org/10.5553//092733872015024004008>
- Gemeente Beuningen. (2022a). *Beunings Bestuursmodel: de weg naar een Raadsprogramma* [Raadsprogramma]. <https://beuningen.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/cc69fe1a-939a-4b3e-9137-cdb61ca6205b?documentId=429c5234-1b03-4f35-a6af-211452084b02&agendaItemId=d7c74530-096d-4bcb-8267-febd1505f4da>
- Gemeente Beuningen. (2022b). *Nieuwe energie voor onze gemeente* [Coalitieakkoord]. <https://www.beuningen.nl/dsresource?objectid=c9aef7cc-1552-4ea9-9f64-921014c3ab3f&type=PDF>
- Haan, E. de., Meier, S., Haartsen, T. & Strijker, D. (2018), Defining ‘Success’ of Local Citizens’ Initiatives in Maintaining Public Services in Rural Areas: A Professional's Perspective. *Sociologia Ruralis*, 58(2), 312-330. <https://doi.org/10.1111/soru.12173>

- Haan, E. de., Haartsen, T., Meier, S., & Strijker, D. (2019). Understanding the success of rural citizens' initiatives: Perspectives of founders. *Journal of Rural Studies*, 70, 207-214. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.11.001>
- Hoogerwerf, A., Herweijer, M., & Montfort, A.J.G.M. van. (2021). *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap*. (10^e, geheel herziene versie). Wolters Kluwer.
- Hurenkamp, M., & Rooduijn, M. (2009). Kleinschalige burgerinitiatieven in perspectief. In P. Dekker, & J. de Hart (red), *Vrijwilligerswerk in meervoud* (pp. 197-215). Sociaal en Cultureel Planbureau. Http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2009/Vrijwilligerswerk_in_meer_voud
- Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2020). Ontwerpprincipes voor betere burgerparticipatie. *Bestuurskunde*, 16(1), 54-63. <https://doi.org/10.5553/Bk/092733872020029001007>
- IAP2 (2006). The IAP2 public participation toolbox. https://icma.org/sites/default/files/305431_IAP2%20Public%20Participation%20Toolbox.pdf
- Jager-Vreugdenhil, M. (2014). *Geef ze de ruimte!* [Rapport]. Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. <https://adoc.pub/onderzoek-naar-succes-en-faalfactoren-van-burgerinitiatieven.html>
- Jedelo, S., & Staa, A. van. (2009). Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek?. *Kwalon*, 14(2), 5-15. <http://dx.doi.org/10.5117/2009.014.002.002>
- Kilic, M., (2008). *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?*. Twijnstra Guddé. <https://docplayer.nl/storage/26/7448163/1696251927/BGCUQRlpeW1VelCJGs8yZA/7448163.pdf>
- Leyenaar, M. H. (2009). *De burger aan zet. Vormen van burgerparticipatie: inventarisatie en evaluatie* [Rapport]. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/78585/78585.pdf>
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006). Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: the clear framework. *Social Policy and Society*, 5(2), 281–291. <https://doi.org/10.1017/S1474746405002988>
- Minkman, E. & Molenveld, A. (2020). Q-methodologie als methode om beleid te beschrijven, te ontwikkelen of te evalueren, *Beleidsonderzoek Online*. <https://doi.org/10.5553/BO/221335502020000001001>

- Miltenburg, E., Geurkink, B., Tunderman, S., Beekers, D., & Ridder, J. D. (2022). *Burgerperspectieven* [Rapport]. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2022/12/29/continu-onderzoek-burgerperspectieven---bericht-2-2022/Burgerperspectieven+bericht+2+2022.pdf>
- Oude Vrielink, M. (2017). *Is de doe-democratie een diplomademocratie? Een verkenning van sociale ongelijkheid* [Essay]. [Http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.34483.53286](http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.34483.53286)
- Oude Vrielink, M., & Wijdeven, T. van de. (2011). Ondersteuning in vieren: zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, 38(4), 438- 455. https://tijdschriften.boombestuurskunde.nl/tijdschrift/benm/2011/4/benm_1389-0069_2011_038_004_006
- Oude Vrielink, M. & Verhoeven, I. (2011). Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid. *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, 38(4), 377-387. https://tijdschriften.boombestuurskunde.nl/tijdschrift/benm/2011/4/benm_1389-0069_2011_038_004_002
- Peters, A., Schalk, J., Meijneken, D., Mensinga, C., & Voutz, H. (2012). Veranderingen in de relatie tussen overheid en burger, een uitdaging voor onderzoekers: een verkenning van de VSO-netwerkgroep. *Beleidsonderzoek Online*. DOI: 10.5553/Beleidsonderzoek.000010
- Raad voor het Openbaar Bestuur. (2012). *Loslaten in vertrouwen: Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving* [Rapport]. https://www.raadopenbaarbestuur.nl/binaries/raad-openbaar-bestuur/documenten/publicaties/2012/11/22/loslaten-in-vertrouwen/Loslaten_in_vertrouwen_Adviesrapport_201212.pdf
- Seawright, J. & Gerring, J. (2008). Case selection techniques in case study research: a menu of qualitative and quantitative options. *Political Research Quarterly*, 61(2), 294–308. <https://doi.org/10.1177/1065912907313077>
- Staa, A. van. & Vries, K. de. (2014). Directed content analysis: een meer deductieve dan inductieve aanpak bij kwalitatieve analyse. *Kwalon*, 19(3), 46-54. <http://dx.doi.org/10.5553/KWALON/138515352014019003006>
- Steen, M. van der., Scherpenisse, J., Hajer, M., Van Gerwen, O. & Kruitwagen, S. (2014). *Leren door te doen. Overheidsparticipatie in een energieke samenleving* [Essay]. Planbureau voor de Leefomgeving. <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/PBL-2014-Leren-door-doen.pdf>

- Tonkens, E. & Kroese, G. (2009). *Bewonersparticipatie via vouchers: democratisch en activerend?* [Rapport]. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
<http://www.evelientonkens.nl/wp-content/uploads/2015/10/9294.pdf>
- Tonkens, E., Trappenburg, M., Hurenkamp, M., & Schmidt, J. (2015). *Montessori democratie: Spanningen tussen burgerparticipatie en de lokale politiek*. Amsterdam University Press.
https://www.evelientonkens.nl/wp-content/uploads/2013/10/Montessoridemocratie_web.pdf
- Vennix, J. (2016). *Onderzoeks- en interventiemethodologie* (6^e druk). Radboud University.
- Verhoef, J., Ruitenburg, M., Luttmer, C., Heirweg, D. & Andric, S. (2018). *Burgerinitiatief: waar een wil is... Onderzoek naar de rol van overheidsinstanties bij burgerinitiatieven* [Rapport]. De Nationale Ombudsman.
<https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/onderzoek/Burgerinitiatieven%20waar%20Oeen%20wil%20is%20rapport%202018-020.pdf>
- Vermeij, L., Iedema, J., Boelhouwer, J., Ooms, I., & Kullberg, J. (2021). *Vier typen gemeenten: Een laagdrempelig instrument om de belangrijkste verschillen tussen gemeenten een plek te geven in SCP-onderzoek*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2021/05/01/vier-typen-gemeenten/Achtergrondnotitie.pdf>
- Visser, V., Popering-Verkerk, J. van. & Buuren, A. van. (2019). *Onderbouwd ontwerpen aan participatieprocessen: Kennisbasis participatie in de fysieke leefomgeving* [Rapport]. GovernEUR.
<https://www.kennisknooppuntparticipatie.nl/downloads/HandlerDownloadFiles.ashx?idnv=1564826&forcedow>
- Wijdeven, T. M. F. van de., Graaf, L. J. de. & Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap: lijnen in de literatuur*. Tilburg University.
https://pure.uvt.nl/ws/files/8082242/actief_burgerschap_lijnen_in_de_literatuur_tsp

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewguide

1. Introductie

- Bedanken voor deelname
- Uitleg over opzet en doel interview
 - Voorstellen. Interview ten behoeve van afstudeeronderzoek en advies aan gemeente Beuningen
 - Eerst algemene vragen, dan over succes, dan sorteren van elementen en dan verdiepende vragen
 - Aangeven dat antwoorden gebaseerd dienen te zijn op recent meegemaakte initiatieven
- Aangeven dat interview anoniem is (zonder naam), maar wel met functie (indien ambtenaar) en gemeente aangeduid. Voor burgers alleen gemeente aangeduid.
- Vragen voor toestemming geluidsopname

2. Algemene vragen:

- Ambtenaar:
 - Wat is uw functie?
 - Kunt u kort iets vertellen over initiatieven waar u bij betrokken was?
- Burger:
 - Kunt u kort iets vertellen over initiatieven waar u bij betrokken was?

3. Succes van initiatieven bevragen

- Wanneer is er volgens u sprake van een succesvol burgerinitiatief?

4. Sorteervragen

- Kaartjes voorleggen en laten sorteren in drie stapels
- Q-sort-tabel laten invullen aan de hand van de drie stapels
- Foto maken van de ingevulde tabel

5. Aangeven dat de tien meest invloedrijke elementen nu worden bevraged

6. Potentiële interviewvragen (indien element rechts in de tabel is beland)

- **Winst voor lokale gemeenschap**
 - Waarom is de motivatie van burgers ‘de winst voor de lokale gemeenschap’ een factor die het succes van een burgerinitiatief beïnvloedde?
- **Burgerlijke motivatie**
 - Waarom is de burgerlijke motivatie (plichtsgevoel) een factor die het succes van een burgerinitiatief beïnvloedde?
- **Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid**

- Waarom vormen gemeenschapsgevoel en saamhorigheid een basis voor succesvolle burgerinitiatieven?
- **Organisatorische vaardigheden burgers**
 - Waarom bepalen de organisatorische vaardigheden (organiserend/oplossend vermogen) van burgers het succes van een burgerinitiatief?
- **Democratische vaardigheden burgers**
 - Waarom speelt ‘burgers zijn in staat met de overheid in overleg te treden’ een rol bij het succes van een burgerinitiatief?
- **Sociale vaardigheden burgers**
 - Inhoudelijke Waarom zijn de sociale vaardigheden en het sociale netwerk van een burger van invloed op het succes van een project?
- **Kennis burgers**
 - Waarom is inhoudelijke kennis van burgers, van invloed op het succes van een initiatief?
- **Wegnemen bureaucratische barrières**
 - Waarom draagt het wegnemen van bureaucratische barrières (regels/procedures) bij aan het succes van een burgerinitiatief?
- **Ambities en doelen uitspreken**
 - Waarom draagt het uitspreken van ambities en doelen door de overheid bij aan het succes van een burgerinitiatief?
- **Financiële prikkels**
 - Waarom dragen financiële prikkels (bv vergoedingen) bij aan het succes van een burgerinitiatief?
- **Communicatieve prikkels**
 - Waarom dragen communicatieve prikkels (bv een oproep) bij aan het succes van een burgerinitiatief?
- **Financiële steun**
 - Waarom beïnvloed de financiële steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
- **Juridische steun**
 - Waarom beïnvloed juridische steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
- **Praktische steun**
 - Waarom beïnvloed praktische steun vanuit de overheid het succes van een burgerinitiatief?
- **Initiatieven verbinden**

- Waarom heeft het verbinden van verschillende initiatieven, het succes beïnvloed?
- **Meedenken**
 - Waarom heeft het meedenken van ambtenaren met initiatiefnemers, het succes beïnvloed?
- **Ondersteunen enkel op basis van wenen en behoeften burgers**
 - Waarom is bij het ondersteunen, het enkel aansluiten bij de wensen en behoeften van burgers, van invloed op het succes?
- **Empathische houding ambtenaar**
 - Waarom beïnvloedde een empathische (betrokken/meedenkend) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
- **Open houding ambtenaar**
 - Waarom beïnvloedde een open houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
- **Dienstbare houding ambtenaar**
 - Waarom beïnvloedde een dienstbare (bevorderlijk in het belang van initiatiefnemer) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
- **Gelijkwaardige verhouding**
 - Waarom beïnvloedde een gelijkwaardige verhouding met de burger/overheid het succes van een burgerinitiatief?
- **Bescheiden houding ambtenaar**
 - Waarom beïnvloedde een bescheiden houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
- **Niet risico-averse houding ambtenaar**
 - Waarom beïnvloedde een niet risico-averse (niet bang om risico te nemen) houding van een ambtenaar het succes van een burgerinitiatief?
- **Heldere criteria en spelregels**
 - Waarom beïnvloedde heldere criteria en spelregels, het succes van een burgerinitiatief?
- **Aanspreekpunt**
 - Waarom had de aanwezigheid van een duidelijk aanspreekpunt invloed op het succes van een burgerinitiatief?
- **Wederzijdse communicatie**
 - Waarom beïnvloedde een heldere communicatie, het succes van een burgerinitiatief?

- **Duidelijke kenmerken van een initiatief**
 - Waarom speelt de duidelijkheid die burgers verschaffen op het gebied van de kenmerken van het initiatief een rol bij het succes van een burgerinitiatief?
 - **Wie is verantwoordelijk**
 - Waarom beïnvloedde het duidelijk aangeven wie waar verantwoordelijk voor is door burgers, het succes van een burgerinitiatief?
7. Zijn er nog andere factoren die een rol spelen bij het succes van burgerinitiatieven?
 8. Indien tijd: vragen waarom de minst invloedrijke elementen als zodanig zijn ingeschaald.
 9. Afsluiting
 - Nogmaals bedanken voor deelname
 - Wilt u het transcript ontvangen?
 - Wilt u de uiteindelijke scriptie ontvangen?

Bijlage 2: Kaartjes voor Q-sort

Element	Tekst op kaartje
1 Winst voor lokale gemeenschap	De motivatie van een initiatiefnemer is gebaseerd op de winst die een initiatief voor de lokale gemeenschap had.
2 Burgerlijke motivatie	De motivatie van een initiatiefnemer is gebaseerd op plichtsgevoel .
3 Gemeenschapsgevoel/saamhorigheid	De motivatie van een initiatiefnemer is gebaseerd op gemeenschapsgevoel/saamhorigheid
4 Organisatorische vaardigheden	Een initiatiefnemer beschikt over organisatorische vaardigheden (bv oplossend/organiserend vermogen)
5 Democratische vaardigheden	Een initiatiefnemer is in staat om met de gemeente in overleg te treden
6 Sociale vaardigheden	De initiatiefnemer beschikt over sociale vaardigheden en een sociaal netwerk
7 Inhoudelijke kennis	De initiatiefnemer heeft inhoudelijke kennis over het onderwerp van het initiatief
8 Wegnemen bureaucratische barrières	De gemeente heeft het aantal regels en procedures zo veel als mogelijk beperkt
9 Ambities en doelen uitspreken	De gemeente spreekt ambities en doelen uit over beleid waar initiatiefnemers bij kunnen aansluiten
10 Financiële prikkels	De gemeente biedt een vergoeding/beloning aan initiatiefnemers (geeft geld aan initiatiefnemer persoonlijk)
11 Communicatieve prikkels	De gemeente roept op tot initiatiefnemen
12 Financiële steun	De gemeente ondersteunt een initiatief financieel
13 Juridische steun	De gemeente ondersteunt een initiatief juridisch (vergunning/bestemmingsplan bv)
14 Praktische steun	De gemeente ondersteunt een initiatief praktisch (mensen/kennis/spullen)
15 Initiatieven verbinden	De gemeente verbindt verschillende initiatieven aan elkaar/brengt initiatiefnemers met elkaar in contact

16 Meedenken	De gemeente denkt actief mee met een initiatiefnemer
17 Ondersteunen enkel op basis van wensen en behoeften	De gemeente ondersteunt een initiatiefnemer enkel aan de hand van de wensen van een initiatiefnemer
18 Empathisch	De ambtenaar heeft een empathische houding
19 Open	De ambtenaar heeft een open houding
20 Dienstbaar	De ambtenaar heeft een dienstbare houding (bevorderlijk in belang van initiatiefnemer)
21 Gelijkwaardig	De verhouding tussen initiatiefnemer en ambtenaar is gelijkwaardig
22 Bescheiden	De ambtenaar heeft een bescheiden houding
23 Niet risico-avers	De ambtenaar is niet bang om risico te nemen (kijkt wat er wel kan)
24 Criteria en spelregels	De criteria en spelregels bij initiatieven zijn duidelijk
25 Aanpreekpunt	Er is een aanspreekpunt bij de gemeente aanwezig voor initiatieven
26 Communicatie	Er is heldere wederzijdse communicatie
27 Kenmerken	Een initiatiefnemer is duidelijk over de kenmerken van een initiatief (uitwerking is helder en concreet)
28 Verantwoordelijk	Een initiatiefnemer geeft duidelijk aan wie waar verantwoordelijk voor is bij een initiatief

Bijlage 3: Resultaten Q-sort

		Positie van element in de tabel gegeven door de respondent											Gemiddelde element	Gemiddelde variabele
		Ambtenaren						Burgers						
		R1	R2	R3	R4	R5	R6	R7	R8	R9	R10	R11		
Element nummer	1	6	3	6	6	5	4	5	7	3	4	4	4,8	4,0
	2	1	2	3	2	1	1	4	2	2	1	1	1,8	
	3	7	6	7	7	5	5	7	5	4	4	2	5,4	
	4	4	2	5	6	6	3	6	4	6	5	4	4,6	4,4
	5	2	4	4	6	4	3	3	4	4	6	3	3,9	
	6	4	6	4	7	6	5	5	3	5	5	6	5,1	
	7	4	4	5	4	4	3	6	1	4	7	3	4,1	
	8	3	3	3	4	3	3	5	4	3	5	3	3,5	2,8
	9	1	4	2	3	4	1	5	2	3	3	5	3,0	
	10	3	1	1	1	1	2	4	1	3	2	1	1,8	
	11	2	4	4	2	3	3	2	3	3	3	2	2,8	4,0
	12	4	4	4	4	2	4	3	4	2	2	4	3,4	
	13	3	3	5	4	4	5	4	5	1	2	2	3,5	
	14	5	4	6	3	3	5	7	3	6	7	4	4,8	
	15	6	5	4	1	5	4	4	3	5	1	6	4,0	
	16	5	4	4	5	4	7	3	6	5	6	3	4,7	
	17	3	7	5	4	2	4	2	3	2	4	3	3,5	
	18	4	3	6	5	3	4	4	2	4	5	5	3,9	4,2
	19	5	5	5	4	5	6	2	6	7	4	5	4,9	
	20	4	6	3	5	5	5	6	5	5	5	4	4,8	
	21	2	7	3	5	6	4	3	4	4	4	7	4,5	
	22	3	5	4	3	4	2	1	4	1	3	5	3,2	
	23	4	5	4	5	3	4	1	7	6	3	4	4,2	
	24	7	4	3	4	7	6	4	4	4	3	7	4,8	4,3
	25	5	5	7	2	4	7	3	5	7	6	5	5,1	
	26	5	3	2	5	7	6	4	6	5	4	4	4,6	
	27	6	1	2	3	4	4	4	4	4	4	6	3,8	
	28	4	2	1	4	2	2	5	5	4	4	4	3,4	